Teologická fakulta Univerzity Komenského

Anton Fabian

TEOLÓGIA OHLASOVANIA

(vybrané časti)

Kňazský seminár sv. Karola Boromejského

Košice 1999

© Anton Fabian

Grafická úprava Mária Kolbaiová
Redakčná korektúra: Ing. Mgr. Mária Galliková

ISBN: 80-88922-08-9

ÚVOD

Reinhold Stecher, innsbrucký biskup, svojho času mal za úlohu pripraviť deväť príhovorov. Znamenalo to preňho niekoľko týždňov roboty. Potom išiel na výlet a deväť vlastnoručne napísaných príhovorov si zobral so sebou na poslednú korektúru. Keď ležal na lúke vo výške 2500 m, zadriemal a rukopisy mu zožrala koza. V jednej chvíli stratil výsledky niekoľkotýždňovej práce. Humorne o tom píše:

> *„So slovami žalmu, že svojim dáva Pán v spánku, si nemôžem v tomto prípade pomôcť, lebo mne Pán v spánku zobral. Skôr by som mohol siahnuť po Jóbovi, kde sa hovorí, že bohatý si ľahne...otvorí oči a už ho niet. Snáď by sa dalo utešiť myšlienkou, že to predsa musí byť povznášajúce, keď vidíte, ako niekto s chuťou žerie vašu kázeň. Veď vzhľadom na celkovú bilanciu výsledkov nášho kazateľského umenia sa môže zdať, že v katolíckej cirkvi ide skôr o zriedkavú situáciu. Zo skúsenosti viem, že najviac čo kazateľ môže očakávať a vycítiť je redukcia kašľania, zvýšená pozornosť, nádych ohromenia, alebo láskavé súhlasné prikyvovanie. Nikto sa nevrhá na naše prípravy so svätou extázou...“* [1]

Humorné rozprávanie o koze, ktorá zožrala kázne je poučné v tom, že na jednej strane musí sa kazateľský a katechetický úrad aj v XX. storočí brať vážne, v zmysle prípravy. Na druhej strane však, z pohľadu výsledkov, musí byť kňaz a katechéta slobodný od úspechu alebo neúspechu. Nesmie sa dať znechutiť tým, že ľudia ho hneď neposlúchnu. Stále platí slovo apoštola Pavla:

> *„Ja som sadil, Apollo polieval, ale vzrast dal Boh. A tak ani ten čo sadí, nie je nič, ani ten čo polieva, ale Boh, ktorý dáva vzrast. Kto sadí i kto polieva, sú jedno, ale každý dostane vlastnú odmenu, podľa toho ako pracoval. Lebo my sme Boží spolupracovníci...“* (1 Kor 3, 6-9).

Kazateľský a katechetický úrad sa má brať vážne preto, že je to služba (úrad, funkcia, úloha) v Cirkvi, ale nie preto aby sa prezentovala dôležitosť jednotlivca.

---

[1] STECHER, R.: *Anekdoty zo života biskupa,* Alfa konti, Bratislava 1997, s. 12.

Túto skutočnosť vystihuje anekdota pápeža Jána XXIII., ktorému sa sťažoval jeden biskup na veľké bremeno svojho úradu a zlé časy. Ján XXIII. mu odpovedal:

„Aj so mnou to tak bolo v prvých týždňoch môjho pontifikátu. Potom sa mi ukázal anjel strážca a pošepkal mi: Giovanni, nerob sa takým dôležitým...“

Kazateľská a katechetická činnosť je namáhavá, lebo stojí veľa síl, sústredenia a štúdia, no na druhej strane prináša do života kňaza i katechétu najviac radosti. Vnútorná radosť pochádza z tvorby. Kňaz a katechéta, ktorý sa usiluje o vlastnú identitu, zápasí o vhodné slovo a autentický život, pomáha sebe aj veriacim objavovať určité nadčasové pravdy. Stále viac a viac sa ponára do Božích tajomstiev, ktoré vzbudzujú úžas nad existenciou. S bázňou v srdci dokáže sa tešiť na službu ohlasovania.

1. TERMINOLÓGIA A ROZDELENIE

Nedišpenzovateľným úkonom v každej teologickej disciplíne je terminologické vyjasnenie. Niektoré slová sa totiž požívajú tak, že ich významy sa navzájom zamieňajú, čím vzniká chaos v myslení a vyjadrovaní. Preto je dôležité terminologické rozlíšenie.

V období pred II. vatikánskym koncilom sa na vyjadrenie kňazskej služby používal výraz *pastorácia* (z lat. pastor - pastier). Neskôr sa začína viac uplatňovať termín *evanjelizácia*. Podľa Pavla VI. a jeho apoštolskej exhortácie *Evangelii Nuntiandi* (1975) to, že niekto účinkuje na misiách vAfrike je evanjelizácia. Ale aj to, že už pokrstené deti sú katechizované je evanjelizácia, aj to, že kňaz slúži sv. omšu je evanjelizácia, aj to, že ide ku chorému, aj príprava k sviatostiam – to všetko je evanjelizačná činnosť. Ide totiž o prácu na šírení evanjelia. V tejto súvislosti sa hovorí aj o prvej evanjelizácii, novej evanjelizácii a o reevanjelizácii. Takže dnes pastorácia je evanjelizácia.

Táto pastorácia - evanjelizácia sa rozvíja v troch hlavných smeroch, ktoré sú odvodené z trojitého Kristovho úradu. (Pojem *úrad* sa často zamieňa v tomto kontexte aj so *službou, funkciou, úlohou*)

munus docendi (úloha ohlasovať- Kristus prorok)

munus sanctificandi (úloha posväcovať- Kristus kňaz)

munus regendi (úloha spravovať- Kristus kráľ).

Trojitá Kristova funkcia voči ľudstvu sa aktualizuje v účinkovaní kresťanov v Božom ľude – v Cirkvi, ktorá je usporiadaná hierarchicky. V teológii ohlasovania nás bude z toho zaujímať *munus docendi*.

1. 1. Kázanie - ohlasovanie

Slovo *kázeň* má v slovenčine dva významy. Po prvé: rozumie sa ním tá časť omše, ktorá sa vykonáva po evanjeliu (príhovor, homília). Po druhé: aj dejinný proces ohlasovania Božieho slova sa v slovenčine nazýva kázanie, alebo kázeň.

Kázanie – ohlasovanie ustanovil sám Ježiš Kristus keď povedal: *„Choďte do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému*

stvoreniu." (Mk 16, 15). O tom, ako tento príkaz pochopili apoštoli píše evanjelista Marek: *„Oni sa rozišli a všade kázali."* (Mk 16, 20). Neskôr Pavol v liste Rimanom sa pýta: *„Ako budú (ľudia) vzývať toho, v ktorého neuverili? A ako uveria v toho, o ktorom nepočuli? A ako počujú bez kazateľa?"* (Rim 10, 14). Ohlasovanie – kázanie teda plodí vieru. Inými slovami: viera pochádza z kázania-ohlasovania.

Terminologické korene nachádzame v novozákonnej gréčtine, v dvoch podstatných menách: *euanghelion* a *kerygma* (slovesá: *euanghelízo* a *kerýsso*). *Angelo* je koreň slova a znamená: *povedať niekomu nejakú zvesť* (preto aj *anjel* označuje úrad a nie prirodzenosť). Od toho je odvodené *euanghelion*, alebo *euanghelízo* a znamená: ohlásiť, oznámiť radostnú zvesť ako informáciu. Ten, kto oznamuje radostnú zvesť sa nazýva *euanghelistes*. Napr. slávnostne sa oznamovalo, že sa kráľovi narodil syn.[2]

Aj *kerysso* znamená: ohlasovať, proklamovať, kázať niečo. Ale ide o taký druh ohlasovania, ktorý poslucháča zaväzuje. Napr. víťazný koniec vojny, alebo oslobodzujúci sudcovský výrok. Prednášal ju *keryx*, herold hovoriaci v mene niekoho iného, ako o tom píše E. Lerle:

> *„Skutočnosť, že práve tento výraz bol zvolený na označenie činnosti kresťanského ohlasovateľa-kazateľa, nám dáva pochopiť, že táto činnosť bola koncipovaná analogicky k činnosti herolda. Aj kresťanský ohlasovateľ, podobne ako slávnostný posol, má moc ohlasovať iba to posolstvo, ktoré mu bolo zverené. Neohlasuje teda vlastné koncepcie na určitú tému."* [3]

Hoci v slovenčine výraz *kázanie* má vsebe moralizujúcu príchuť (niekoho karhať a napomínať), predsa však je pre teológiu dôležitý. Ohlasovanie v zmysle kázania, znamená, že sa proklamuje zvesť o Bohu, ktorý je Otcom, ktorý nás má rád, alebo zvesť o Ježišovi, ktorý zomrel a vstal zmŕtvych. Táto zvesť si však vyžaduje odpoveď. Človek musí zaujať postoj. Alebo tej zvesti uverí, alebo ju odmietne.

---

[2] Porov. COENEN, L. – BEYREUTHER, E. – BIETENHARD, H. *Dizionario dei concetti biblici neotestamentari,* Dehoniane, Bologna 1976, s. 1371 – 1387.

[3] LERLE, E.: *Die Predigt im Neuen Testament,* Ulzen, s. 142.

Slovo *omilia* (*omilein*) znamená u profánnych gréckych spisovateľov dôverný styk, alebo dôverný rozhovor, priateľske oslovenie. V latinčine: *loquella, favella, colloquium.* Vo Svätom Písme ho nachádzame u Luk 24, 14 (emauzskí učeníci); 1Kor 15, 33(Pavol odrádza kresťanov od dôverného styku s pohanmi); Sk 24, 26 (Pavol pred Félixom).

1. 2. Rozdelenie

Základné delenie ohlasovania vdejinách je trojité, a síce *misionárske, katechetické a liturgické*. Misionár (laik alebo kňaz) káže, keď učí domorodcov. Aj kvalifikovaný pedagóg, ktorý má kanonickú misiu od biskupa a vyučuje náboženstvo, káže. Aj kňaz, ktorý v omši má homíliu, káže. Všetci sa zúčastňujú na kázni, na kázaní, na ohlasovaní v Cirkvi. Avšak toto ohlasovanie má svoje špecifické rozlíšenie a pomenovanie.[4] Rozdielnosť zámeru vyžaduje aj iné prostriedky na dosiahnutie cieľa. To prináša so sebou aj diferenciáciu osôb vykonávajúcich síce stále kázanie-ohlasovanie avšak niektorým špecifickým spôsobom.

Pod pojmom *misijné* ohlasovanie (alebo *kerygma*) sa rozumie prvé všeobecné ohlasovanie kresťanského posolstva, za účelom vzbudiť v poslucháčoch vieru. Tento druh ohlasovania-kázania je adresovaný neveriacim kvôli obráteniu, konverzii. V ohlasovaní sú vždy komplementárne tieto dva momenty: oznámenie spásnej udalosti a apelácia na obrátenie. Sem sa zaraďuje aj príprava dospelých k sviatostiam, ak v detstve boli iba pokrstení, ale vieru nepraktizovali. Príkladom misijného, kerygmatického kázania môže byť cesta vlakom, pri ktorej začne rozhovor o rodine, politike, športe, kultúre až sa príde k náboženskej téme, k viere a k otázkam o zmysle života. Výsledkom môže byť vydanie svedectva a vzbudenie záujmu o Božiu pravdu.

Druhý spôsob ohlasovania-kázania v Cirkvi je *katechéza.* Na rozdiel od kerygmy je to systematické podávanie kresťanských

4 Porov. GRASSO, D.: *Evangelizzazione, Catechesi, Omilia,* in *Gregorianum* XLII (1961) s. 242 – 267. Porov. tiež VAGAGGINI, C.: *Il senso teologico della liturgia,* Paoline, Roma 1958. Porov. tiež GELINEAU, J.: *L´homélie, forme plénière de la prédication,* in *La Maison-Dieu* (1965) n. 82, s. 29 – 42.

právd tomu, kto vieru už má. Ide o školský, koncepčný spôsob náuky, ktorý má za cieľ, priviesť poslucháča – ako Pavol píše – k zrelosti kresťanského zmýšľania, ku kresťanskej maturite (porov. 1 Kor 2,16). Takto to vysvetľuje aj pápež Ján Pavol II. keď v *Catechesi tradendae,* (1979) čl 20, hovorí, že

> *„katechéza nás má privádzať k tomu, aby sme mali mentalitu Kristovu, čiže: myslieť tak ako Kristus, súdiť tak ako On, milovať tak ako On, dúfať tak ako Kristus, voliť si v živote tak ako Kristus."*

Školská metóda postupuje od menšieho k väčšiemu, od neznámeho k známejšiemu. Známe sú aj iné metódy: induktívna alebo deduktívna atď.

Tretí spôsob ohlasovania-kázania je *homília*, čiže ohlasovanie nazerané v horizonte liturgickom. Tam, kde už človek prešiel kerygmou, čiže prvým zvestovaním viery, tam, kde prešiel katechézou, čiže rozumovou analýzou a syntézou náboženských právd, tam je potom schopný Božie slovo oslavovať, zvelebovať. Pokračovanie v počúvaní Božieho slova v liturgii je homília, ktorou oslavujeme a zvelebujeme Boha za jeho dary. Homília je teda špeciálny druh kresťanského kázania, odlišný od dvoch predchádzajúcich, pretože vedie k mystagógii. Schádzať sa na oslavu znamená niečo iné, ako stretnúť sa v škole na doučovanie.

1. 3. Kritéria na rozdelenie

V prvotnej cirkvi boli jasne odlíšené spôsoby ohlasovania podľa adresátov. To znamená, že sa kázala kerygma pohanom, katechéza sa robila pre katechumenov a pre veriacich, ktorí sa aktívne zúčastňovali na liturgickom eucharistickom zhromaždení bola homília.

Ak za kritérium rozlišovania vezmeme miesto, potom môžeme povedať, že kerygmatické ohlasovanie môže byť vykonávané všade, akoby na námestiach. Miestom katechézy je škola. Pre homíliu je vyhradený priestor kostola.

Iným kritériom rozlišovania je účel ohlasovania. Zatiaľ čo v kázaní kerygmatickom, misionárskom je účelom obrátenie, globálne prijatie Krista, v ohlasovaní katechetickom (didaskálii) je

účelom formácia kresťanskej mentality. Teda dôraz je tu kladený na náuku a na intelektuálnu stránku viery. Účelom homílie je zjednotenie veriacich s Kristom, aby sa skrze neho, s ním a v ňom prinášal Bohu najvyšší kult. Táto viera, zjednocujúca s Kristom, sa potom vo všednom živote premieta do čnosti nádeje a do praktizovania lásky, čiže do zjednotenia s blížnym.

Ďalším kritériom rozlišovania sú mohutnosti v človeku. V katechéze sa obraciame na rozum človeka, lebo ho chceme argumentami intelektuálne poučiť, aby vedel, prečo verí a čo je v Biblii tak alebo onak formulované. V kerygmatickom ohlasovaní sa obraciame na základné túžby človeka. U každého možno predpokladať túžbu po šťastí a po peknom, zaujímavom živote. Každý ho hľadá. Ježiš chce a vie túto túžbu človeka naplniť. Ľudské cesty k šťastiu vedú cez zábavu, drogy, alkohol, bohatstvo a podobne. Vždy sa však príde na hranicu trpkého poznania, že táto cesta k šťastiu nevedie. Naproti tomu Ježiš ponúka cestu k celovečnému šťastiu. Zvestovateľ môže teda budovať svoje ohlasovanie na tomto základnom predpoklade.

V kostole, počas homílie sa kazateľ obracia na vôľu a city poslucháčov. Homília nemá byť školským poučovaním. Isteže, určitú dymenzia náuky má v sebe aj homília, ale kazateľovi musí byť jasné, že počas omše nemá ľudí školiť, lebo oni neprišli na školenie. Prišli na sv. omšu a chcú počuť Božie slovo, ktoré vie potešiť a povzbudiť. Božie slovo túto moc má, ak ho kazateľ ako také sprostredkuje. Obracať sa na vôľu a city poslucháčov znamená povzbudiť ich k väčšej láske k Bohu a jednote s Ním.

1. 4. Zdôvodnenie rozdelenia

V minulosti i súčasnosti možno pozorovať názory, podľa ktorých by bolo potrebné každú nedeľu vyložiť počas omše časť katechizmu. Na konci roka by veriaci ľudia boli vzdelanejší. Nevedomosť je totiž príčinou zla vo svete. Preto niektorí kňazi odporúčajú viac kázať katechizmus. Iní hovoria, že treba viac kázať Písmo Sväté, čiže často citovať výroky z Písma. Ďalší argumentujú prítomnosťou náhodilých ľudí na omši, ktorí vedia o viere a prikázaniach veľmi málo, nikdy nechodili na náboženstvo a zaslúžili by si

kerygmatické, misijné ohlasovanie. Avšak to, čo počujú v kostole, je takpovediac „ponad hlavy“ priemerného človeka.

Takéto názory vyplývajú z nedostatočnej teologickej erudície. Zabúda sa pri nich, že každá forma ohlasovania má svoj cieľ a svoje prostriedky na dosiahnutie cieľa, ktoré neslobodno vzájomne zamieňať. Ak si totiž niekto zamení homíliu za katechézu, potom použije aj nesprávne prostriedky a nikdy nepríde k cieľu. Samozrejme že je potrebné poučovať ľudí vo veciach katechizmu, ale na to je vlastné prostredie a formy, ktoré umožňujú postupovať katechetickým štýlom. Nie je však na to vhodné liturgické prostredie.

Na druhej strane, uvedené rozlíšenie neznamená roztrhnutie ohlasovania na tri na sebe nezávislé kanály. Naopak, existuje vnútorná súvislosť medzi kerygmou, katechézou a homíliou ako to komentujú mnohí teológovia: D. Grasso, C. Vagaggini, J. Gelineau, alebo na Slovensku J. Vrablec. Znamená to, že pri realizácii ktoréhokoľvek druhu ohlasovania sa nezaobídeme bez určitých prvkov a charakteristiky iného druhu. Napr. v katechéze môžu byť niekedy aj prvky kerygmatického ohlasovania, alebo mystagogického (modlitba s deťmi). V kerygme sú niekedy aj dymenzie katechetické (didaskália), v homílii môže byť niekedy akcent na didaskálii, inokedy na mystagógii, atď.

To, čo je dôležité, je zodpovedná príprava na každú formu kázania. Ak je napr. pohrebná omša, na ktorej je zo slušnosti prítomný nepraktizujúci kresťan, nie je dôležité, aby kňaz sa v homílii venoval iba jemu a sledoval jeho obrátenie, vyhrážajúc sa pritom smrťou. Namiesto toho je lepšie vykonať celé obrady s úctou a rešpektom a vyložiť Božie slovo tak, aby vynikla jeho sila vzbudzujúca nádej a otvárajúca človeku nové perspektívy. Nedá sa exaktne povedať, čo všetko môže vplývať na obrátenie sa nepraktizujúceho kresťana. Niekedy sa človek obráti aj na základe skutočností, ktorým teológ nepripisuje žiaden význam. Dôležité je, aby homília bola homíliou, katechéza skutočnou katechézou a kerygma opravdivým zvestovaním.

1. 5. Tri rozlišovacie roviny

Problematiku ohlasovania – kázania možno rozoberať z rozličných uhlov pohľadu. Všimnime si tri:

a) teória kázania (*rozoberanie a vytváranie určitých teoretických uzáverov z kázania*)
b) dejiny kázne (*obdobie prvotnej cirkvi, patristiky, stredoveku, reformácie, Tridentského koncilu, predkoncilového a pokoncilového obdobie v XX. stor. atď*)
c) teológia ohlasovania (*pohľad na kázanie biblickými a teologickými očami. Túto činnosť v cirkvi nemožno brať len z rétorického hľadiska*)

Tieto tri zorné uhly pohľadu budeme používať v nasledujúcich kapitolách.

2. BIBLICKÉ DEJINY OHLASOVANIA

2. 1. Dejiny homílie v judaizme

Pre pochopenie vzniku a dejín homílie treba zobrať do úvahy niektoré biblické skutočnosti. V r. 587 pred Kristom kráľ Nabuchodonozor dobyl Jeruzalem, vyplienil chrám a ponížil Izraelitov tým, že ich odvliekol do babylonského zajatia. Okolo r. 538, keď nastúpil na trón iný kráľ, Kyros, vydal edikt, ktorým povolil Židom vrátiť sa do Jeruzalema, do ich vlasti. Neskôr padol Babylon, lebo v tom čase sa začala rozvíjať moc Peržanov. Tak ako kedysi babylončania dobyli Jeruzalem, tak isto neskôr, v ďalšom storočí Peržania dobyli Babylon. Následkom týchto udalostí dostali Izraeliti „zelenú“ a mohli sa vrátiť do Jeruzalema.

V rokoch 462 – 424, keď bol kráľom Perzie Artaxes, bol medzi jeho pisármi Nehemiáš. Jemu dal dovolenie na obnovenie židovských tradícií, čiže znovuvybudovanie chrámu. Keď bol hotový, Ezdráš a Nehemiáš pripravili slávnosť, ktorá je opísaná v knihe Nehemiáš 8, 1-8. Tento úryvok treba považovať za deň zrodenia judaizmu (445 pr. Kr.):

> *„Všetok ľud sa zišiel ako jeden muž oproti Vodnej bráne. Znalcovi Písma, Ezdrášovi, rozkázali priniesť knihu Mojžišovho zákona, ktorý Pán ustanovil pre Izraelitov. Kňaz Ezdráš teda v prvý deň siedmeho mesiaca priniesol zákon pred zhromaždenie mužov, žien a všetkých, ktorí boli schopní chápať, čo sa počúvalo. Čítali z neho na námestí oproti Vodnej bráne od samého rána do poludnia pred mužmi a ženami a všetkými, čo boli schopní chápať. Zákonník Ezdráš stál na drevenej vyvýšenine, ktorú na tento cieľ urobili. Vedľa neho stáli po pravici Matatiáš, Semeiáš...Ezdráš otvoril knihu pred očami všetkých ľudí, prevyšoval totiž všetok ľud, a keď ju otváral, všetok ľud vstal. Ezdráš dobrorečil Pánovi, veľkému Bohu, a ľud rad-radom odpovedal: Amen, amen, pričom zdvíhali ruky. Potom sa zas sklonili a klaňali sa Pánovi tvárou až po zem. Leviti Jozue, Bani...vykladali ľudu zákon. Ľud stál a nepohol*

sa z miesta. A čítali z knihy, z Božieho zákona, stať za staťou a vykladali zmysel, takže rozumeli tomu, čo sa prečítalo.“

V texte je pre nás dôležitý fakt slávnostných bohoslužieb. Keď po mnohých rokoch útrap znovu počúvali v hebrejčine čítať Písmo Sväté, čiže 5 kníh Mojžišových, Zákon, (*Torah*), zostali naozaj veľmi dojatí. Neišlo len o spoločenskú slávnosť, ale aj kultovú. Odpovedali: amen, klaňali sa, kľakali si, dvíhali ruky atď. Keďže títo ľudia už 100 rokov nežili na vlastnom území ale v cudzine, zmiešali sa s cudzincami, s babylončanmi a hebrejčina ako taká sa stala nezrozumiteľnou. Keďže nerozumeli textom, ktoré čítal Ezdráš, boli potrební vykladači, prekladatelia, do jazyka, ktorému rozumeli. Vtedy to bola aramejčina. Preklad do reči ľudu sa volá *Targum.* Tento moment treba pokladať za začiatok homílií.

Preklad z hociktorého jazyka do iného je vždy spojený s interpretáciou. Ak chce prekladateľ pochopiť a správne vyjadriť zmysel textu, musí častokrát použiť iné slová, ako originál. Na druhej strane, ak sa otrocky prekladá slovo za slovom, výsledkom môže priniesť úplne iný zmysel. Preto každý preklad je zložitá vec. Židia majú príslovie: *„Kto presne prekladá, je falšovateľ. Kto niečo dodá, je rúhač.“*[5] Vždy je totiž preklad aj interpretáciou.

Z ľudského hľadiska by po toľkých *targumoch* musel byť text Písma už dávno odlišný od originálu. Ale práve tu sa ukazuje práca Ducha Božieho v človeku, že osvätuje rozum, aby text bol poznávaný správne a z generácie na generáciu odovzdávané radostné posolstvo.

Čítanie v židovskej synagóge nevykonával iba jeden človek. Práve naopak, na veľkú slávnosť čítalo až sedem lektorov. To znamená, že nie jedinec odovzdáva Božie slovo zhromaždenému ľudu, ale komunita je jeho nositeľom. *„Boh hovorí ku komunite skrze komunitu.“*[6] To má význam aj pre dnešok. Ľud sa schádza a slávi. Cez tento zhromaždený ľud hovorí Boh a aj kňaz je členom tohto ľudu, ibaže má funkciu predsedať. Niekto iný má funkciu hrať na organe, iný funkciu čítať, niekto iný spievať alebo miništrovať atď.

---

[5] DEISS, L.: *Celebrare la Parola,* Paoline, Roma 1992, s. 72.

[6] MC NAMARA, M.: *I Targum e il Nuovo Testamento,* Dehoniane, Bologna 1978, s. 45 – 63.

Všetci však tvoria Boží ľud, hierarchicky usporiadaný, ktorý slúži sv. omšu. Skrze tento zhromaždený ľud sa Božie slovo číta, slávnostne proklamuje a v ňom sa aj počúva a odpovedá. Takto komunita Božie slovo celebruje, oslavuje. Úloha ordinovaného služobníka je predsedať zhromaždeniu a aktualizovať Božie slovo vo vedomí toho, že je časťou Božieho ľudu, ktorému slúži.

2. 2. Homília Ježiša z Nazaretu

Zastavme sa pri dvoch situáciach z Ježišovho života, na ktorých sa dá vypozorovať čo je to homília. V Kafarnaume, v sobotu vošiel do synagógy, vstal, aby čítal z Písma (porov. Lk 4, 16-22). Podľa vtedajších zvyklostí, Ježiš ako dospelý muž, prichádza na sviatok do synagógy. Starý zákon sa delí na tri časti: *Torah* (Zákon), *Nebiim* (Proroci) a *Ketubim* (Múdroslovné knihy). Podľa tých troch blokov boli rozdelené aj čítania v synagóge, ktoré pripravil rabín. Ježiš si vybral druhé čítanie.

Spôsob čítania sa odlišoval od nášho. Dnes sa vezme kniha a otvorí sa priamo na určenej strane. Ježiš čítal zo zvitku, zo zrolovanej knihy. Odborníci v biblistike hovoria, že keď chcel nájsť knihu proroka Izaiáša, musel rozvinúť päť metrov zvitku. Až potom začal čítať: *„Duch Pána je nado mnou, lebo ma pomazal...“* (Lk 4, 18) Podľa historicko-kritickej analýzy je zistené, že Ježiš nečítal jeden celý úsek, ale vybral text z viacerých miest v Izaiášovom zvitku. Obsah textu je mesiánsky, čiže označuje Ježiša z Nazaretu ako Mesiáša (po grécky *Christos*), pomazaného Pánovho.

Keď Ježiš skončil čítanie, povedal dôležité slovo: „*Dnes* sa splnilo toto Písmo, ktoré ste práve počuli.“ (Lk 4, 21) Bol to začiatok jeho homílie. Božie slovo, ktoré je vypočuté - vtedy mnohokrát ústne odovzdávané, dnes už písomne zachytené – musí byť pretlmočené a aktualizované do súčasnej doby. Urobiť z neho: *dnes* - to tvorí srdce homílie.

Samozrejme, že dôležitou súčasťou homiletického procesu je aj skúmať literárnu formu, duchovný zmysel, gramatiku, štylistiku, brať do úvahy kritériá historické, teologické atď. Ale podstatné je, aby ľudia, ktorí kazateľa počúvajú si uvedomili, že aj *dnes* je Boh milostivý Otec, ktorý stále žehná, otvára oči slepote XX. storočia a

ponúka milostivý rok. Vtiahnúť poslucháčov do uvažovania o tom, že *dnes* Boh je k nám Otec, Ježiš Kristus brat, Duch Svätý uschopňovateľ ku kresťanskému životu, to je srdce a základ homílie.

Homília nie je vysvetľovaním histórie ani zemepisu Palestíny, ani teológie, ani morálky, ale je to stretnutie s Bohom. Boh nie je len historický predmet, i keď je Pánom histórie. Boh nie je iba učiteľ zemepisu, hoci je Stvoriteľ sveta. Boh nie je iba filológ, hoci je autorom ľudských jazykov. A Boh nie je ani teológ. (Preto na homílii nie je vhodné špekulovať o trojičných vzťahoch tak ako sa to učíme na dogmatike.) Boh je Otec, Ježiš náš ľudský brat, Duch Svätý posväcovateľ: správny kazateľ sa usiluje pretlmmočiť Božie slovo z minulosti, z určitých zemepisno-historických súvislostí do jazyka súčasníkov, tak aby ho poslucháčal pochopil a vzdával Bohu vďaku.[7]

---

7 Napr. na 28. nedeľu cez rok C sa číta evanjelium o desiatich malomocných, ktorí boli Ježišom uzdravení. Iba jeden z nich sa vrátil a poďakoval, Samaritán. (Lk 17, 11-19) Urobiť z tohto evanjelia: *dnes* sa dá napríklad takto: *Viete si predstaviť, čo asi prežíva otec, ktorý príde z roboty domov a nájde na stole kytičku. Prvé, čo ho napadne je: „Zase som niečo pokazil. Niekto má sviatok a ja som nič nekúpil.“ Ide opatrne za manželkou: „Čo sa dnes slávi?“ Odpovedá: „Neviem. Kytičku priniesol syn“. Potom prišiel syn a začal vysvetľovať: „Dnes som dostal prvú výplatu. Dovoľte mi, aby som niečo z nej utratil aj pre vás.“ Odovzdal mame kytičku a otcovi darček.*

Vieme si predstaviť, ako sa cítili rodičia, keď si uvedomili: „Z nášho dieťaťa sa stal syn. 18 rokov chodil dverami tohto bytu a výplatu iba bral. To bol znak, že je dieťa. Dnes vie výplatu doniesť. To je znak, že je syn.“ Rodičia môžu byť hrdí na človiečika ktorý prešiel určitým procesom.

Aj opak je známy. Poznáte ľudí, ktorí sa sťažujú, že deti vedia prísť iba vtedy, keď je dôchodok a keď niečo potrebujú. Ináč starkých nepoznajú. Hoci už majú viac rokov, v procese dozrievania sú stále ako deti, ktoré vedia len brať. To rodičov bolí.

V týchto súvislostiach sa dá pochopiť udalosť stretnutia Ježiša zNazaretu s desiatimi malomocnými. Jeden sa vrátil, padol na tvár, objímal Ježišove nohy a ďakoval mu. Nemusel doniesť kytičku ani darček, ale ukázal, že rozumie životu. Všetci ostatní iba brali, on však vedel aj darovať. Priniesť vďačné srdce: toto bol potrebný dar pre Ježiša.

Na konci mu Ježiš hovorí: „Tvoja viera ťa uzdravila.“ Niekto by povedal: veď uzdravil ho Ježiš a nie viera. To je fakt, že ho Ježiš uzdravil, tak ako lekár vie pomôcť telu pre tento svet. Ale vďaka tomu, že Samaritán uveril, stal sa zdravým na celú večnosť. Uzdravil svoj život pre večnosť. Preto mu Ježiš povedal: Tvoja viera ťa uzdravila. (CHALUPA, J.: *Homílie C,* rukopis, Tvrdošín 1989.)

V spomínanej homílii sa autor ďalej obracia na poslucháčov, rozvíjajúc otázku: na akom stupni duchovného života sa nachádzam ja? Koľkokrát sa modlím len z povinnosti? Nemal by som s vďačnosťou prichádzať v nedeľu na bohoslužby? Na ceste od detinstva k synov-

Správny kazateľ sa snaží odhaliť podstatu, ktorá je v evanjeliu a pretlmočiť ju do reči súčasníkov. Odborne sa tomu hovorí: *hermeneutický proces*. Niečo iné je zaoberať sa textom a niečo iné zmyslom textu: aký význam mal vtedy pre poslucháčov, ktorí niečo prežívali. Dnešný poslucháč má iné problémy a hľadá význam a zmysel pre svoj život. Most medzi zmyslom textu a zmyslom dnešného hľadajúceho človeka, to je hermeneutika.

Kto vie text iba čítať a vykladať, je exegéta. Kto však vie čítať význam textu a vykladať ho pre človeka dnes, to je hermeneut. K tomu slúži štúdium, teológia, exegéza, aby sa to, čo je podstatné v Ježišovom posolstve dostalo dnešným poslucháčom.

2. 3. Emauzskí učeníci

Kto pozorne číta príbeh o ceste učeníkov do Emauz po Ježišovej smrti, zbadá mnoho prvkov, ktoré slúžia pre náuku o homílii (porov. Lk 24, 13-35).

Učeníci, ktorí šli do Emauz sa spoločne zhovárali, uvažovali. Priblížil sa k nim Ježiš a išiel s nimi.	Ľudia sa zídu v nedeľu v kostole a Ježiš je ten, kto kráča s nimi životom.
Ich oči boli zastreté, aby ho nepoznali.	Aj oči dnešných poslucháčov sú zastreté: starosťami a rozličnými záujmami.
Ježiš sa ich pýtal: „O čom sa zhovárate...?“ Sťažovali sa mu na to, čo sa stalo v Jeruzalemne s Ježišom. Povedal im: „Vy nechápaví a ťarbaví srdcom, uveriť všetko čo hovorili proroci...“	To je presne to, čo môžeme diagnostikovať aj dnes. Existuje druh ľudí: nechápaví a ťarbaví srdcom uveriť to, čo hovorili proroci.
Potom im Ježiš začína vykladať Písma: „Či to všetko nemusel Mesiáš vytrpieť a tak vojsť do slávy?“ Počnúc od Mojžiša, cez	Ježiš v tom vykladaní sprítomňuje, aktualizuje Božie posolstvo. Presne to je úlohou ohlasovateľa dnes: snažiť sa urobiť

stvu v ktorej fáze sa nachádzam? Niečo iné je brať, niečo iné je o otca a mamu sa postarať. Voči Bohu to znamená vedieť byť vďačný.

prorokov, začal im vykladať, čo sa na neho vzťahovalo. Potom prišli do dediny. „Zostaň s nami, lebo sa zvečerieva. A keď sedel pri stole, vzal chlieb, dobrorečil a lámal ho. A vtedy sa im otvorili oči a poznali ho“.	výklad toho, čo sa vzťahuje na Krista. Veď celé ohlasovanie má byť kristocentrické. Najprv im lámal slovo a potom chlieb. To sa deje pri každej bohoslužbe: kazateľ je ten, kto láme slovo. Tak ako si kľakáme pred posvätný chlieb a veríme, že je v ňom prítomný Kristus, s takou úctou a posvätnosťou by sme mali pristupovať aj k Božiemu slovu. Homília a sv. prijímanie hlboko spolu súvisia. Lámanie a rozdávanie Pána Ježiša pod spôsobom slova je rovnako posvätný úkon ako rozlámanie chleba a jeho rozdávanie. Spolu tvoria *eucharistion*, čiže vďaky vzdávanie.
Nakoniec sa Emauzským učeníkom otvorili či a spoznali ho.	To je úloha všetkých liturgických zhromaždení, aby sa ľuďom, ktorí prídu do kostola otvárali oči a spoznali Ježiša.
Učeníci povedali: „Či nám nehorelo srdce, keď sa s nami cestou rozprával a vysvetľoval nám?“	Keď srdce poslucháčov začne horieť a vzniká nadšenie pre určitý štýl života, vtedy homília dosiahla svoje. Jej úlohou je: vzbudiť záujem poslucháčov, aby im zahorelo srdce.
Ešte v tú hodinu sa vrátili do Jeruzalema a začali rozprávať: „Pán naozaj vstal zmŕtvych“ Porozprávali o tom, čo sa im stalo cestou a ako ho spoznali pri lámaní chleba.	Začali vyžarovať, začali svedčiť. Následkom eucharistického zhromaždenia v Emauzy, stali sa svedkami. Aj to je úlohou homílie: aktualizujúc Písmo, povolávať ku svedectvu, aby sila Božieho slova vyžarovala z každodenného života.

Aktualizácia, o ktorú sa kazateľ snaží je určitým druhom inkarnácie, čiže vtelenia Božieho slova do života komunity. Vždy keď sa ohlasuje Božie slovo, znovu sa vteľuje Božia skutočnosť do ľudskej situácie, tentokrát pod spôsobom slova.

2. 4. Ohlasovanie v dobe apoštolskej

Knihy Nového Zákona (Evanjeliá, Skutky apoštolské a Listy) sú v určitom zmysle zbierkami kázní a katechéz. Apoštoli totiž vydávali svedectvo o Ježišovi. V nadšení ducha ohlasovali, to, čo sami videli a počuli

> *„Čo bolo od počiatku, čo sme počuli, čo sme na vlastné oči videli, na čo sme hľadeli a čoho sa naše ruky dotýkali, to zvestujeme: Slovo života. Lebo zjavil sa život a my sme videli, dosvedčujeme a zvestujeme vám, aby ste aj vy mali spoločenstvo s nami.“* (1 Jn 1, 1-5).

Vyjadrovanie sa apoštolov čerpalo svoju silu zo skúsenosti, ako o tom svedčí výrok: *„Tohoto Ježiša Boh vzkriesil a my všetci sme toho svedkami.“* (Sk 2, 32) Ich liturgické alebo mimoliturgické kázne nakoniec vyvorili súbor rozprávaní, ktorý sa volá Nový zákon. Kto ho pozorne číta a študuje, nájde v ňom *kerygmaticko-interpretačný pohyb.*[8] Ide o snahu apoštolov a evanjelistov interpretovať, vykladať zvesť o Ježišovi (jeho ohlasovanie, zázraky, smrť a zmŕtvychvstanie) tak, aby druhého človeka oslovila. Neohlasovali zvesť o Ježišovi ako vyučovací predmet, ako abstraktnú informáciu, ale ako posolstvo, ktoré aj druhého môže nadchnúť a otvoriť mu nové obzory života. V tomto zmysle ohlasovanie znamenalo určitý pohyb, čiže dialóg. Keď napr. Pavol prišiel do veľkého mesta, vystúpil v synagóge, vykladal, pýtal sa, odpovedal na otázky a živým osobným svedectvom uskutočňoval kerygmaticko (zvestovateľsko) interpretačný pohyb.[9]

Zvestovanie v prvotnej cirkvi – na rozdiel od stredoveku alebo novoveku - má svoje špecifické vlastnosti. Ježišova smrť a

---

8 Porov. SOUČEK, J.B.: *Teologie apoštola Pavla,* 1976, s. 63.

9 P. SINISCALCO, «Attivitá e ministri di parola nella Chiesa antica» in: AA.VV., *La predicazione dei laici. Comunicazione della fede e nuovi ministeri della Parola,* Queriniana, Brescia 1978, pp. 86-111.

zmŕtvychvstanie, jeho vykupiteľské dielo, bola síce akcia jednorázová, ale má kozmický dopad na celé ľudstvo a všetky časy. Keď sa k Ježišovej udalosti vykúpenia pridá proces zvestovania vzniká činnosť prvotnej Cirkvi. Touto teóriou apoštolského kázania sa zaoberajú teológovia našej doby, ktorí poukazujú na to, že evanjelisti čerpali z určitej tradície a zároveň vytvárali tradíciu ohlasovania.[10]

V každom kázaní apoštolov sa dajú vybadať tri prvky:

a) rozprávanie pašiového a veľkonočného príbehu

b) pripomínanie určitých Ježišových viet, rečí (*logia*)

c) ukončenie parenézou, to znamená povzbudením. Ľudia sa pýtali: čo máme robiť? a Peter odpovedal: *„Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokrstiť v mene Ježiša Krista na odpustenie svojich hriechov, a dostanete dar Ducha Svätého.“* (Sk 2, 38)

Käsemann, ktorý bol žiakom Bultmanna, povedal: *„Vznik evanjelií je dokladom interpretačného a homiletického záujmu prvotnej cirkvi“*. [11] Čiže Ježišova udalosť, smrť a zmŕtvychvstanie boli tak jedinečné, že sa stále interpretovali, vykladali a komentovali. A je zjavné, že proces zvestovania vyústil do písomnej fixácie.

Ďalším krokom bolo čítanie týchto kníh v liturgickom kontexte. Čiže vývoj smeroval z povedaného do písaného, a potom neskôr z písaného do vykladaného, interpretovaného slova. V tomto zmysle *„liturgické zhromaždenie bolo vlastne kolískou Biblie.“* [12] Okrem toho: často opakovaný text alebo modlitba chvály na liturgickom zhromaždení boli zapísané, preto aj z tohto pohľadu liturgia je kolískou, v ktorej sa narodila Biblia.

Dnes Biblia slúži ako východzí bod, ako základ pre liturgiu. Po čítaní, žalme a evanjeliu je homília, výklad pre život. Čiže z písomnej formy sa dostáva znovu do živej, ústnej podoby. Všetky hnutia dnes prízvukujú, dôležitosť Písma, ktoré nemá zostať mŕtvou literou. Mŕtvym sa muselo stať, lebo fixovalo skúsenosť viery.

---

10 Porov. DIBELIUS, M.: *Die Formgeschichte des Evangelium,* 1959, s. 12.

11 KÄSEMANN, *Das Problem des historischen Jesus,* in Zeitschrift füt Theologie und Kirche 51 (1954) s. 125 – 153.

12 LANZA, S.: *La celebrazione luogo ermeneutico della Scrittura,* in *Rivista di Pastorale Liturgica,*XXI (1983) n. 118, s. 23 – 32.

Ale živým je v každej generácii, ktorá ho prijíma a odovzdáva (traduje).

Na rozdiel od súčasného ohlasovania – keď po evanjeliu sa zatvorí lekcionár a začne výklad - apoštolské ohlasovanie nebolo viazané na text. Bolo viazané na udalosť, na spomienku Ježiša ako Krista. Keď sa to robilo v liturgickej komunite, potom vo viere ľudí a ohlasovateľa bol sprítomňovaný Ježiš ako vzkriesený Pán.

2. 5. Niektoré biblické verše o ohlasovaní

Pre teológiu ohlasovania sú dôležité niektoré miesta v Písme svätom. Napr.: Rim 10, 14-17.

> *„Ako budú vzývať toho, v ktorého neuverili? A ako uveria v toho o ktorom nepočuli? A ako počujú bez kazateľa? A ako budú kázať, keď nie sú poslaní?...Teda viera je z hlásania a hlásanie skrze Kristovo slovo.“*

Alebo 1 Kor 15, 14 treba chápať ako najstaršiu kázeň:

> *„Ak sa hlása, že Kristus bol vzkriesený zmŕtvych, akože niektorí z vás hovoria, že zmŕtvychvstania niet? Veď ak niet zmŕtvychvstania, nebol ani Kristus vzkriesený. Ale ak nebol Kristus vzkriesený, potom je márne naše hlásanie a márna je aj vaša viera...“*

O tom, ako Pavol pochopil svoju službu a úrad svedčí 1 Kor 8, 16:

> *„Ak hlásam evanjelim nemám sa čím chváliť; to je moja povinnosť, a beda mi, keby som evanjelium nehlásal...“*.

Na konci Matúšovho evanjelia sa nachádza poverenie, autorizácia pre kázanie:

> *„Choďte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal. A hľa, ja som s vami po všetky dni, až do skončenia sveta.“* (Mt 28, 19-20)

Zaujímavé je poradie: choďte, učte a krstite. To znamená, že najprv treba prijať poslanie, ktoré dáva biskup, potom viesť katechézy, náuky a nakoniec vysluhovať sviatostí. Tu sú jasne stanovené priority kňazského účinkovania. Bola by to prehnaná sakramentalizácia, keby niekto chápal kňazstvo len ako vysluhovanie sviatostí. (Najjednoduchšie je totiž zapísať do matriky, zobrať peniaze, po-

krstiť alebo zosobášiť a mať pocit, že všetko je vybavené. Je to však porušenie nielen platnej cirkevnej disciplíny, ale aj biblického princípu, kde sa jasne hovorí: *choďte, učte a krstite*).

V 1 Pt 2, 9 je nasledujúce konštatovanie vzťahujúce sa na celú komunitu:

> *„Vy ste vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ, ľud určený na vlastníctvo, aby ste zvestovali slávne skutky toho, ktorý vás z tmy povolal do svojho obdivuhodného svetla.*“ (Porov. Oz 2, 25; 1, 9).

Zhromaždená komunita na liturgii nemusí mať pocit menejcennosti, lebo je to *vyvolený ľud* (veriaci ľudia mali silnú spomienku na to, že v Egypte boli otrockým ľudom). Spomína sa tam *kráľovské kňazstvo*, (faraónov parlament), a *ľud určený na vlastníctvo,* čiže nie anonymný, ale niekomu patriaci (porov. Veľpieseň 2, 16: *„Môj milý je môj a ja som jeho.“*) Peter vysvetľuje, že z prijatej hodnosti vyplýva poslanie: *zvestovať slávne skutky.* To znamená, že povinnosť ohlasovania sa vzťahuje na celú komunitu a nielen na jedného kazateľa.

3. OBDOBIE PATRISTIKY A SCHOLASTIKY

3. 1. Justín a Origenes

Najstaršia homília, ktorá sa nám zachovala je *Druhý list Klementa Rímskeho Korinťanom.* Na 120 miestach sa vzťahuje na Písmo Sväté. Je to teda viac homília ako list. V období postapoštolskom je pre dejiny homiletiky dôležité dielo *Apológia*, ktorého autorom je Justín v polovici 2. stor. Rozpráva v ňom o liturgickom zhromaždení v nedeľu, o bohoslužbe, čítaniach, prinášaní obetných darov (chlieb a víno), o modlitbe predsedajúceho a pod. Píše:

> *„...čítajú sa spomienky apoštolov a spisy prorokov kým to čas dovolí. Keď lektor skončí, starejší má homíliu, v ktorej povzbudzuje na nasledovanie dobrých príkladov.“* [13]

Dôležitý autor, z hľadiska teológie ohlasovania, je Origenes. Bol laikom, ale veľmi vzdelaným, lebo otec ho naučil celé časti Písma naspamäť. Preto sa stal známym rétorom a interprétom Písma. Origenes má zásluhu na *Hexaple*, (preklad Písma v šiestich stĺpcoch vedľa seba, v šiestich jazykoch).

Cirkevné pomery v tej dobe vyžadovali, aby sa ohlasovanie stalo exegetickým. Bolo treba proti bludárom dokazovať, že cirkevné učenie je vzaté zo Svätého Písma, a že Starý a Nový zákon úzko súvisia. Tak aj homília dostala biblický základ.

Origenes interpretoval biblický text jednak v kontexte spásy, (čiže išlo mu o to, aby sledoval históriu spásy) a jednak vo vzťahu k udalosti Ježiša Krista, (t. z. chápal Písmo kristocentricky, interpretoval ho vo vzťahu k sviatostiam, k životu Cirkvi a v spojení s duchovnou skúsenosťou, ktorú mali jeho predchodcovia i súčasníci, čiže podľa určitého príkladu). [14]

Takýto systém je aj pre nás užitočný, lebo aj naše ohlasovanie treba vidieť v kontexte spásy, čiže v súlade s Božou ekonómiou spásy.

---

[13] JUSTÍN, *Apologia,* I., 67.

[14] Porov. ŠPIRKO, J.: *Patrologia,* SSV 1950, s. 108 – 123.

Typické pre obdobie patristiky je *alegorizmus*. Alegória, je *inotaj*, lebo sa rozpráva o niečom konkrétnom a myslí sa na iné. Napr. hovorí sa o lodi, ktorá sa na mori nesie na vlnách a je hádzaná a zmietaná vlnami, ale myslí sa na život, na štát, ktorý je zmietaný vojnou alebo na človeka, ktorý je zmietaný určitými osobnými problémami. Používajú sa hmotné skutočnosti, ale myslí sa na svet duchovný. Biblický alegorizmus potom znamená, že text Písma, tak ako je zachovaný, má v sebe viac významov, ktoré sa majú odhaľovať.

Ako v človeku existuje telo, duša a duch, tak aj v texte možno pozorovať význam gramatický, morálny a spirituálny. *Gramatický* (slovný, somatický) význam predstavuje spájanie slov, čiarky, bodky... Je to niečo ako u človeka telo, čiže vonkajšia stránka veci. Ale každý text, biblický príbeh, má v sebe aj určité poučenie, čiže poukazuje na *morálny* dopad. No a každý text má aj význam *spirituálny* (pneumatický, duchovný). Napr. analyzujúc príbeh kráľa Dávida a Betsabe, všímame si najprv text z hľadiska literárno-gramatického. To je telo (*somatos)* príbehu. Po druhé: v tom príbehu sa dá vidieť aj morálny význam: ako sa zachoval kráľ Dávid, ako sa zachoval Uriáš a ďalší. Konanie osôb nebolo neopodstatnené, ale čímsi spôsobené a zdôvodnené. Po tretie: text má význam a poučenie aj pre človeka dnešnej doby: pokazuje na potrebu sebaovládania a kontroly nad vášňami, čo poznačuje vzťah človeka k Bohu.[15]

Nedostatkom Origenesovej homiletickej exegézy bolo to, že sa venoval výkladu iba jednotlivých slov, bez kontextu. Bolo to roztrhnutie textu. Nebola to homília na jednu myšlienku, na jednu tému. Postupoval od vety k vete, od slova k slovu, aby vylúštil z nich – ako z hieroglyfov – zmysel Svätého Písma. [16]

S touto metódou je spojená modifikácia významu slova *homília*. Pod týmto pojmom sa rozumelo iba také ohlasovanie – kázanie, ktoré malo biblický základ a venovalo sa analýze textu. Súčasne sa vyvíjal iný typ ohlasovania, ktorý nazývame *tématická kázeň*. Aj tá

15 Porov. DELLA TORRE, L.: *Omiletica,* in SEVESO, B. – PACOMIO, L.: *Enciclopedia pastorale*, Piemme, Casale Monferrato 1994, s 435.

16 Porov. STINGEDER.: *Aus der Predigttheorie für die Predigtpraxis,* Presvereins, Linz a d. Donau 1924, s. 113.

má svoj pôvod vo vtedajšom stave Cirkvi. Kázanie na spôsob gréckej klasickej reči priťahovalo do Cirkvi pohanov. Do služby viery sa postavilo rečnícke umenie, ktoré bolo u Grékov vo veľkej úcte. Tak sa reč, gr. *logos,* lat. *oratio* čoskoro udomácnila. O niekoľko storočí neskôr, v dobe sv. Augustína dostala meno *sermo* a stala sa rovnoprávnou s homíliou. Opatrili ju textom Písma a pôvodne profánnu formu naplnili biblickým obsahom.

Dva typy kázne: tématická a homiletická sú výsledkom historického vývinu a vzťahu ku Svätému Písmu. Vznikli z pomerov jestvujúcich v Cirkvi v prvých storočiach. Tu treba vidieť kolísku *homiletického dualizmu*. [17]

3. 2. Alexandrijská a antiochejská škola

V období patristiky (od 2. stor. do 7. stor.) možno pozorovať dve školy: *alexandrijskú a antiochijskú*. Na severe Egypta bola Alexandria. Antiochia bola na sever od Jeruzalema. Predstaviteľom alexandrijskej školy je Origenes, predstaviteľom antiochijskej Ján Zlatoústy. [18]

Pre alexandrijskú školu je typické to, že si všímala historické okolnosti textu, potom duchovný výklad a nakoniec aj morálne ponaučenie pre človeka. Tak vznikla metóda, ktorá sa volá *mysticizmus*. To znamená, že vo vysvetľovaní sa usilovali o alegoricky výklad, keďže boli presvedčení, že čisto gramatický výklad by pripisoval Bohu nedôstojné skutočnosti. Preto hľadali hlbší, mystický zmysel slov a udalostí. [19]

Toto je celoživotná kazateľská práca: hľadať hlbší, mystický zmysel biblických slov a udalostí. Mystický nie v tom zmysle, že by bol nejaký utajený alebo neprístupný, ale v tom, že spája človeka s Bohom, vytvára mystagógiu, čiže povznáša človeka. Neide o mysteriózny, záhadný zmysel, ale taký, ktorý pomáha človeku preklenúť priepasť vo vzťahu k Bohu.

Druhá škola, antiochijská si zakladala hlavne na interpretácii a morálnej aplikácii. Ján Zlatoústy vychádzal z toho, že kto neroz-

17 Porov. FAITH, Š.: *Kazateľské rečníctvo,* SSV, Trnava 1941, s. 233.

18 Porov. BONFATTI, A.: *Oratoria sacra,* Morcelliana, Brescia 1964, s. 97.

19 Porov. SMOLÍK, J.: *Radost ze slova,* Kalich, Praha 1983, s. 24.

umie literárnym súvislostiam a určitému prostrediu, kde sa príbeh odohral, nikdy neurobí ani dobrý výklad a neponúkne ani správny význam a aplikácie pre človeka. Metóda tejto školy sa nazýva *typológia*, t. z. odhaľovanie vyššieho, dokonalejšieho významu osôb, skutkov, určitých hrdinských udalostí. Napr. kráľ Kyros, ktorý vydal edikt a umožnil veriacim ľuďom vrátiť sa z babylonského zajatia naspäť do vlasti, je typ človeka, ktorý ohlásil oslobodenie a návrat. Tento typ slúži na pochopenie Ježiša, ktorý ohlásil človeku oslobodenie a návrat do nebeskej vlasti. Kyros osloboditeľ, ako typ, ukazuje na Ježiša osloboditeľa.

Súhrnne treba povedať, že v homiletických dielach patristiky je veľké bohatstvo.[20]

[20] V nasledujúcej ukážke je vidieť ako Ján Zlatoústy rozumel alegórii a ako vedel prenášať zmysel textu do súčasnosti. V Homílii na Matúšovo evanjelium píše: *„Chceš si uctiť Kristovo telo? Neopovrhuj ním, keď je nahý, ani ho neuctievaj hodvábnymi rúchami, kým si ho nevšímaš vonku, keď trpí tmou a nahotou. Lebo ten, ktorý povedal: Toto je moje telo a slovom potvrdil skutočnosť, povedal aj: bol som hladný a nenakŕmili ste ma... a čokoľvek ste neurobili aj jednému z tých najmenších, ani mne ste to neurobili. Tamto telo Ježišovo nepotrebuje šaty.... Učme sa teda rozmýšľať a ctiť si Krista, ako si to on praje, lebo tomu, koho uctievajú je milšia tá úcta, ktorú si on žiada než tá, ktorú my myslíme. Preukáž mu takú úctu, akú preukazuje on, že rozdáš svoje bohatstvo chudobným. Veď Boh nepotrebuje zlaté nádoby, ale zlaté duše. Toto nehovorím, aby som zakazoval rozdávať dary, ale aby sa ešte popri nich rozdávala almužna. Čo z toho, keď Kristov stôl je obťažený zlatými pohármi a Kristus v blížnom hynie od hladu? Najprv nakŕm hladného až potom z toho, čo ostane, ozdob oltár. Dávaš robiť zlatý kalich a pohár vody nepodáš blížnemu? Načo je dobre, prestierať oltár plachtami pretkávanými zlatom, a blížnemu nepodať najpotrebnejšiu prikrývku. Čo z toho, povedz mi, keby si videl niekoho, kto nemá potrebný pokrm a nechal by si ho tak, ale stôl by si mu prestrel zlatom, bol by ti vďačný? Skôr by si ho urazil. A keby si niekoho videl oblečeného v roztrhaných šatách a ty by si šaty nechal bokom a jemu by si dal na slávu postaviť zlaté stĺpy. Nemyslíši, že sa mu posmievaš a že ho urážaš?...A to si premietni na Krista, keď chodí ako tulák, ako pocestný, ktorý sa nemá kde uchýliť a ty ho nevpustíš do domu, pričom mu vyzdobuješ podlahu, steny na stĺpoch, vešiaš lampy na strieborné reťaze a jeho spútaného v žalári nechceš vidieť. Toto nehovorím preto, že by som zakazoval ozdoby, ale aby sa pri tomto aj o iné staralo, ba priam vyzývam, aby sa toto robilo pred ostatným. Lebo nikto nebude obvinený za to, že niečo zlaté v chráme nepostavil, ale tí, čo zanedbávajú vzťah voči blížnym, na tých čaká neuhasiteľný oheň. Preto keď ozdobuješ chrám, neopovrhuj trpiacim bratom, lebo tento chrám je cennejší ako tamten.“* ZLATOÚSTY J., *Z homílií na Evanjelium podľa Matúša,* 50, 3 – 4, PG 58, 508 – 509 (*Liturgia hodín* III, s. 143 – 145).

3. 3. Augustínova rétorika

Iným príkladom z tejto doby je Augustín. Žil v rokoch 354 – 430. Jeho dôležité diela pre ohlasovanie sú: *Doctrina christiana* a *De catechizandi rudibus*. V tom druhom hovorí o vyučovaní katechumenov, alebo vo viere ešte nevzdelaných, o katechizovaní žiakov. Učiteľovi menom Deogratias, ktorý sa ho pýta, ako má postupovať, dáva rady, ako by on postupoval pri katechizácii.

Augustín vychádza z princípov a vzorcov antickej rétoriky, ale dal im nový obsah, a síce kresťanský. Prevzal metódy od Cicerón a Quintiliana a uplatnil ich v kresťanstve. O čo išlo? Už Cicerón rozlišuje: *ars inveniendi*, čiže umenie vyhľadávať od *ars preferendi*, to znamená: umenie odovzdať niečo ďalej. To prvé znamená zvoliť vhodnú tému a interpretovať ju (napr. k nejakej reči vedieť v Biblii vyhľadať vhodné miesta). To je: ars inveniendi. Ars preferendi, znamená vedieť odovzdať poslucháčom to, čo je predmetom prejavu, čiže forma prejavu a určitý štýl.[21]

V antickej rétorike bolo dôležité rozumieť Ciceronovmu *interpretatio scripti* (Augustín to nazýva *tractatio scripturarum*) Ide o to, že pri prejave treba brať do úvahy dva rozdielne pohľady: *voluntas* a *scriptum (alebo vox)*. Čo to znamená?

Každý autor mal nejaký zámer, keď písal. To je jedna vec, ktorú treba skúmať, čiže *voluntas* autora, čo chcel povedať. Tento pohľad na vec sa volá právny alebo vecný. Druhý pohľad je štylistický, gramatický: ako sa vyjadril písomne alebo hlasom (preto sa to volá *scriptum, vox*). Medzi tým, čo autor myslel a ako to napísal môže byť veľký rozdiel. Na ceste medzi vôľou človeka a vyjadrením je určitá vzdialenosť. Mnohokrát sa môže stať, že sa nepodarí človeku povedať niečo tak, ako to myslel. Tieto zásady musí rečník a kazateľ dobre poznať pri analýze a interpretácii textu.

Augustín upozorňuje na autorov zámer a skutočné znenie textu v súvislosti s výkladom. Niektorý vykladač sa podobá človeku, ktorý po dlhom putovaní nakoniec príde do cieľa, ale predtým viackrát zišiel zo správnej cesty. Toto podobenstvo slúži Augustínovi na to, aby osvetlil nebezpečenstvo skreslenia vo výklade tex-

[21] Porov. KRAUS, J.: *Rétorika v evropské kultuře,* Academia, Praha 1998, s. 66 - 69.

tu, a síce úmyselne falošnou interpretáciou a klamstvom. Takže na dosiahnutie cieľa po správnej ceste sa treba dať viesť interpretáciou podľa autorovho zámeru. Isteže sa pritom môže niekomu stať, že v omyle zotrvá a cieľ vôbec nedosiahne.

V súvislosti s tým Augustín hovorí aj o *štýle*, ktorý sa má používať, a síce: *stredný, vysoký* alebo *nízky*, podľa toho, čo sa chce dosiahnuť. Ak treba poslucháčov strhnúť k činu, nadchnúť, treba k tomu primeraný štýl reči: vysoký. Ak chceme poslucháčov potešiť a zaujať, vtedy treba stredný štýl. Nízky sa používa vtedy, keď chceme poslucháča poučiť. Rečník sa musí priblížiť vo svojom štýle úrovni poslucháča.

Augustín zdôrazňoval, že o určitom štýle nerozhoduje téma, ale účel reči, ktorý má rečník na zreteli. Keď sa hovorí o biblických veciach, všetky témy sú hodné toho, aby boli správne prednesené. Neexistujú biblické témy, ktoré by boli zavrhnutia hodné. Ak je účelom našej reči vzbudiť vieru, pomôcť človeku, aby mal vzťah s Bohom, potom toto naše poučovanie vyžaduje aj správny rétorický štýl.[22]

Z ďalšieho obdobia je pre homiletiku dôležité dielo Gregora Veľkého: *Liber regulae pastoralis.* Zapodieva sa antropologicko-soteriologickými komponentami ohlasovania. Náuka o vykúpení má byť totiž odovzdávaná človeku, ktorý žije v určitých konkrétne sa meniacich okolnostiach. Preto sa v jeho diele podčiarkuje ohľad na poslucháčov podľa veku, pohlavia, sociálneho stavu a podľa duchovnej nálady. Uvádza 52 druhov poslucháčov ich situácií, ku ktorým sa kňaz prihovára: ľudia chudobní, bohatí, zdraví, chorí, atď. To všetko má mať kazateľ na zreteli predtým, než sa začne prihovárať.[23]

---

22 Porov. AUGUSTÍN, *Prima catechesi per i non cristiani,* Città Nuova, Roma 1993. Porov. tiež AUGUSTÍN, *La dottrina cristiana,* Città Nuova, Roma 1992; AUGUSTÍN, *Il Maestro,* Città Nuova, Roma 1984.

23 Porov. LA PIANA, L.: *Teologia e mistero della parola in san Gregorio Magno,* Palermo 1987. Porov. tiež ŠPIRKO, J.: *Patrologia,* SSV 1950, s. 311.

3. 4. Sermones

V stredoveku, v období scholastiky badať v kázaní - ohlasovaní určitý legislatívny proces. Mnohé synody a koncily opakujú príkaz, že pri bohoslužbách treba kázať. Zdôrazňuje sa aj rodinná katechéza. V tomto období totiž dochádza k migrácii obyvateľstva, sťahovaniu národov, pri ktorých niekedy celý národ bol pričlenený, alebo zaujatý iným národom a musel sa preorientovať aj ideologicky. Používali sa rozličné prostriedky na šírenie kresťanstva (napr. aj masové krsty v rieke). Preto bolo potrebné následné vzdelávanie v náboženstve. Okrem toho, latinčina zostáva iba teologickou rečou a na jednotlivých územiach ľud hovorí národnou rečou. Hovorí sa tomu *romana rustica* (rustický = vidiecky; napr. v Taliansku sa začína používať taliančina). Medzi ľuďmi sa bežne hovorilo ináč, ako sa písalo v knižkách. Preto koncil v Tours, r. 813, predpisuje biskupom, aby sa usilovali prekladať homílie, t.z. väčšinou patristické diela do vidieckej reči, aby ľud mohol chápať, aby tomu rozumel. Omša bola v jazyku latinskom, ale aby neklesala náboženská nevedomosť, bolo potrebné zabezpečiť ohlasovanie v zrozumiteľnej reči.

Karol Veľký, okolo r. 800, založil nové biskupstvá, nové kláštory a školy, veľmi napomohol rozvoj Cirkvi, ale zároveň sa staral aj o obsah. Preto prikázal diakonovi Pavlovi (r. 799) zostaviť *Homiliár* pre menej schopných kňazov a biskupov. Treba vedieť, že vtedy kňazi neabsolvovali univerzitu, preto bolo nutné, aby sa opierali o určité pramene. Všeobecne sa dá povedať, že v tomto období sa preberali a čítali diela z patristiky, aby sa zabezpečila určitá úroveň ohlasovania.[24] Najväčšie zásluhy na aplikovaní nariadení Karola Veľkého do praxe má učený arcibiskup z Mainzu *Rabanus Maurus*. (776 – 856)

Namiesto slova homília sa začína používať *sermones* (už v dielach Augustína). Išlo najmä o školské, univerzitné, katecheticko-teologické prednášky a kázania, ktoré boli *tématické*. Okrem toho samozrejme, že existovali aj ľudové kázne, čiže populárne.

[24] Porov. RUSCONI, R.: *Predicazione e vita religiosa nella società italiana da Carlo Magno alla Controriforma*, Loerscher, Torino 1981, s. 30.

Preberala sa alegorická a typologická metóda patristiky. Biblický text možno brať:

a) doslovne, čiže ide o *sensus leteralis*.
b) *senzus alegoricus,* lebo o Bohu nemožno hovoriť priamo, exaktne, ale vždy len v obrazoch, podobenstvách, v symboloch. Učenie cirkvi a teológia nie je možná bez toho, že by sa pochopil alegorický zmysel biblického textu.
c) ďalej, hľadal sa zmysel morálny, to znamená čo chce povedať text v súvislosti s kresťanským správaním sa: *sensus moralis*.
d) a nakoniec hľadal sa zmysel anagogický, to znamená, že ide o určitú budúcu eschatologickú skutočnosť, ku ktorej sa upiera človek s nádejou. Tento význam pomáha človeku zjednotiť sa s Bohom, odhaľovať božie tajomstvo: *sensus anagogicus*.[25]

Všetky tieto skutočnosti majú význam i pre dnešné ohlasovnie, pretože čím viac významu a zmyslu sa odhalí v biblickom podobenstve alebo v určitom príbehu, tým lepšie rozumejú poslucháči kazateľovej reči a účinnejšie sa buduje komunita, ktorá sa schádza na oslavu Pána.

V stredoveku, sermones viedol magister (dával lekciu). Za magistra sa považoval ten, kto viedol dišputu (*disputatio*), alebo robil *predicatio*. Postupoval tak, že si zvolil tému a k nej mu poslúžil určitý krátky biblický text. Ale cieľom jeho reči bolo povzbudiť prítomných, aby čnostne žili a chránili sa zlozvykov (čnostná prax, nielen čo sa týka viery, nádeje a lásky, ale aj morálnych čností) Používal na to intelektuálnu ilustráciu, t.z. argumentáciu, čiže zdôvodňovanie čnostného života. Z toho vyplýva, že obsah sermones, či išlo o *disputatio* alebo *predicatio* bol morálny, nie dogmatický alebo filozofický. Nešlo o náuku, ale skôr o povzbudenie k čnostnému životu.

Z dogmatiky zostala iba metóda: dialektická, používaná v škole (schola, scholastika). Nejaký predmet sa rozoberá, analyzuje, a na druhej strane sa porovnáva: konkordancia (porovnávaním viac vynikne pravda, podstata). Takže dá sa povedať, že

25 Porov. DE LUBAC, H.: *Esegesi medioevale. I quattro sensi della Scrittura,* Paoline, Roma 1962, s. 359.

v scholastickom období kázanie malo obsah morálny a metódu filozofickú. Tento systém pretrvával stáročia.[26]

Rozdiel oproti nášmu storočiu: dnes sa v homílii vychádza z liturgického alebo biblického textu, ktorý sa aplikuje do praxe. V období stredoveku Biblia sa používala ako nástroj na dosiahnutie zdôvodnenia zvolenej témy. Ak si napr. kazateľ zvolil tému krádeže, v Biblii nachádzal miesta, kde sa hovorilo o krádeži. Opierajúc sa o citáty, slúžili mu ako nástroj na zdôvodnenie, čiže inštrumentalizácia Biblie.

Pramene, ktoré sa používali:

1. Písmo Sväté, v zmysle liturgicko-eucharistických perikop, čiže časti čítané v kostole. Ľudia nemali k dispozícii Písmo ako dnes, lebo ešte nebola tlač. Knihy sa prepisovali v kláštoroch. Kto vedel čítať a písať, bol magister. Ale kňazmi boli aj takí, čo to nevedeli a predsa poučovali iných. To znamená, že celé vyučovanie sa dialo na inej úrovni, než je dnes.
2. Liturgia, v tom zmysle, že v kázni sa vysvetľovalo, čo sa deje vo sv. omši, prečo sa to robí, a pod.

V tomto období vzniká veľa pomôcok, komentárov a konkordancií, ručne písaných:
plenária – nedeľné perikopy s výkladom,
postilly – náčrty kázní a interpretácie,
glossária – výklady jednotlivých kníh Svätého Písma,
katény – citáty a komentáre Otcov k bežným biblickým témam.[27]

3. 5. Nové rehole

V 11. a 12. stor. vznikajú *žobravé rády*: humiliáti, valdénski, katari, neskôr františkáni, dominikáni a ďalšie rehole. V období, keď sa v Cirkvi výrazne uplatňovala svetská moc, najmä v pápežskom štáte, mnohí chceli začať žiť kresťanský život v pravom svetle, v zmysle evanjelia a prvotnej Cirkvi. Zdola, z radov laikov vznikalo hnutie *vita apostolica*, to znamená: túžba

26 Porov. ONG, W.J.: *La presenza della parola,* Mulino, Bologna 1970, s. 97.

27 Porov. STINGEDER.: *Geschichte der Schriftpredigt,* Schöningh, Paderborn 1921, s. 480 – 490.

po evanjeliovom živote, tak ako je opísaný v Písme. Tento zámer niektorí zneužili a odpadli od cirkvi (valdénski, alebo katari). Ľudový kazateľ, nadchnutý za Božiu vec bol niekedy tak horlivý, že vytvoril okolo seba spoločenstvo, žil v ňom, všetko bolo spoločné; keď však nemal teologické vzdelanie, začal fundamentalisticky vykladať niektoré časti Písma a vznikali bludy. Preto pápeži laikom v reholiach, ktorí sa domáhali kázania, dávali súhlas len na morálne pozbudzovanie; ale nikdy nedali súhlas na vykladanie sviatostí, dogmatiky, náuky cirkvi. Pápeži dbali na to, aby kázanie zostalo pre kvalifikovaných a autorizovaných klerikov (vývoj pojmu: missio canonica), keďže v niektorých hnutiach bolo viac nadšenia ako múdrosti. Situácia sa zmenila keď prišli františkáni, dominikáni so schválenou regulou života, a keď vznikali školy: boloňská, parížska, keď sa začali zakladať univerzity.[28]

Čo sa týka ľudových kázní, aj ich štruktúra bola tématická. Rozdiel medzi *sermones* a ľudovými kázňami bol v tom, že ľudoví kazatelia namiesto argumentov používali príklady. Tak vznikalo veľa príkladov, zbierok, ale aj fantastických a legendárnych príbehov a zjavení. Čo treba pozitívne hodnotiť z tej doby je skutočnosť, že dochádza k odhaleniu hodnoty Božieho slova.[29]

[28] DEL CORNO, C.: *La predicazione nell´età comunale,* Sansoni, Firenze 1974, s. 15 – 19.

[29] Porov. ŠPIRKO, J.: *Cirkevné dejiny,* Neografia, Martin 1943, s. 406 – 438.

4. DEJINY OHLASOVANIA V NOVOVEKU

Podľa francúzskeho historika Delumea v 16. stor. boli dva silné prúdy, ktoré zasahovali a modifikovali tvárnosť Cirkvi: jednak to bola reforma protestantská a potom katolícka. Za najhoršie zlo tej doby bola považovaná náboženská nevedomosť. Sv. Vincent de Paul a Karol Boromejský na strane katolíckej, a Luther, Kalvin, na strane protestantskej, hlásali tézu, že *„príčinou zatratenia je náboženská nevedomosť“*. [30] Preto zdôrazňovali, že je nutné masy učiť doktrínu viery.

4. 1. Tridentský koncil

Na tomto základe - isteže to nebolo prvýkrát v dejinách, keď sa hovorilo o náboženskej nevedomosti, ale prvýkrát sa ona hodnotila ako koreň všetkého zla- ako liek sa predkladala kázeň v kostole a katechetické vyučovanie. Veľký dôraz sa začal klásť na formáciu kňazov, systematickú kazateľskú činnosť a na zakladanie nových škôl. Treba zobrať do úvahy, že v tomto období už vznikla tlač, objavená bola Amerika a začínajú nové prúdy v rozvoji techniky i myslenia. Kňazskou kazateľskou činnosťou sa Tridentský koncil zaoberal v dvoch dekrétoch: *Decretum de reformatione* a *Super lectione et predicatione*. Uhorsko zastupoval vtedy na Tridentskom koncile, čanadský biskup Ján Kološváry a kmínsky biskup Andrej Dudič. Okrem nich cisár Ferdinand I. vyslal ešte aj svojho delegáta, päťkostolského biskupa Juraja Draškoviča.[31] Snem zvlášť podčiarkoval, že *„kázeň je hlavná, osobná povinnosť biskupov“*. Tento spôsob starostlivosti o duchovný život má biskup vykonávať s celým klérom, nielen v nedeľu alebo vo sviatky, ale aj každodenne aspoň trikrát v týždni, v pôste, v advente a v kantrových dňoch.

Z analýzy vtedajšej praxe vyplýva, že kázeň bola chápaná ako vysvetľovanie evanjelia, ktoré sa končilo povzbudením k čnostnému životu a plneniu stavovských povinností a varovaním

30 DELUMEAU, J.: *Il cattolicesimo dal XVI al XVIII secolo*, Mursia, Milano 1971; *Il cristianesimo sta per morire?* S.E.I. Torino 1978, s. 180.

31 ŠPIRKO, J.: *Cirkevné dejiny II,* s 230.

pred zlozvykmi a neresťami. Nemožno hovoriť, že by to bola homília, pretože sa kázalo pred omšou, čiže kázeň bola vynesená z obradu. Okrem toho sa nekonala v priestore obetnom, ale kazateľnice sa budovali z akustických dôvodov v lodi kostola na stĺpy. Čiže aj z priestorového hľadiska bola kázeň akoby vynesená z obetného priestoru do zhromažďovacieho. Preto nemožno hovoriť o homílii v dnešnom slova zmysle, ale bol to iný typ ohlasovania, kázania. [32]

Podľa Tridentského koncilu kázeň mala spĺňať tieto štyri momenty:

1. Predovšetkým má byť vysvetlením evanjelia.
2. Povzbudením k čnostnému životu, ktorý vyplýva z evanjelia.
3. Povzbudením k plneniu stavovských povinností (stačí si spomenúť na Františka Saleského a jeho knihu *Filotea* o duchovnom živote, kde hovorí o spiritualite obuvníka, alebo vojaka, učiteľa alebo lekára a začína sa rozlišovať medzi spiritualitou rehoľníka a spiritualitou matky, ktorá sa doma stará o deti, pričom sa spiritualita priznáva nielen klerikom ale aj laikom)
4. Kázeň má končiť varovaním pred zlozvykmi a neresťami.

Karol Boromejský, ako milánsky arcibiskup sa staral o povznesenie svojho ľudu a spájal kázeň a katechézu, čiže prenášal katechetické vyučovanie na kazateľnicu. Na diecéznych synodach veľmi odporúčal, aby sa k vysvetľovanému evanjeliu pridávalo aj vysvetľovanie Verím v Boha, Otče náš, Desatoro a sviatosti, čo je vlastne štruktúra Tridentského katechizmu. Asi dve storočia neskôr Michael Casati, biskup z Mondoly odporúča svojim kňazom: v kázňach pre ľud nech sa postupuje podľa metódy sv. Karola, to znamená po zopakovaní evanjeliového príbehu alebo epištoly, nech sa vyberie vhodná téma pre poučenie ľudu.[33] O tom, že vznikajú tendencie spájať ohlasovanie kostolné a školské, svedčí aj fakt, že v katechizme na konci sa objavujú indexy a schémy, ktoré vysvetľujú čo, v ktorú nedeľu k danému evanjeliu sa dá nájsť

[32] Porov. HERMANS, J.: *La celebrazione dell´eucharistia,* EDC, Leumann-Torino 1985, s. 255.

[33] Porov. ZUCCHINALI, *Predicazione e catechesi dal secolo XI ai giorni nostri,* in *Il ministero della predicazione,* Piemme, Casale Monferrato 1985, s. 34-50.

v katechizme. Vznikajú pomôcky pre kazateľov, aby pripravujúc si nedeľnú kázeň, mohli sa ľahko oprieť aj o rímsky katechizmus: porovnávacie tabuľky.

4. 2. Protestantizmus

Na strane protestantskej vzniklo silné hnutie za národné cirkvi. Luther poprel obrady: omšu, sviatosti, atď. a zdôrazňoval iba hodnotu Písma. Tak vzniklo u evanjelikov statické poňatie Písma, lebo ono bolo vyhlásené za jedinú záruku viery, jediný pilier. Druhý pilier: tradícia bol zaznávaný. To ale viedlo k učeniu o verbálnej inšpirácii. Totiž:

> *„následkom zrútenia hierarchicko-sakramentálnych legitimít a prostriedkov spásy vznikla tendencia čo najviac posilniť ešte aspoň jeden stojaci pilier, ktorý mal niesť klenbu cirkvi. Učenie o verbálnej inšpirácii muselo byť pochopené ako úsilie zaistiť všetkými dosiahnuteľnými prostriedkami autoritu Písmu svätému. Jednostrannosť toho obdobia vyrastala z odporu proti zneužívanej vonkajšej autority cirkvi. To viedlo k podceneniu akejkoľvek tradície, teda aj živého interpretujúceho svedectva o Kristovi, ktoré ukazuje stred biblického svedectva, bez ktorého by Biblia bola málo známou a ešte menej presvedčivou knihou“.* [34]

Z dnešného pohľadu teda vidno, že v 16. storočí sa protestanskí teológovia dopustili veľkej chyby. Ono totiž okrem Písma, ktoré je mŕtve (lebo Ježišovo ohlasovanie bolo zakonzervované do slov a litera zostáva mŕtvou, iba sa publikuje, tlačí) sa viera rozvíja aj iným spôsobom: odovzdávaním, tradíciou (lat. tradere) Napr. mama doma rozpráva dieťaťu, vychováva ho, vzniká určitý zvyk, teda odovzdáva (traduje) svoje svedectvo. Pápeži odovzdávali (tradovali) vo svojich vyhláseniach svedectvo viery žité v ich konkrétnej dobe. Mnohé modlitby máme iba zo živého a odovzdávaného svedectva Cirkvi. Protestanská teológia sa veľmi ochudobnila odsunutím tohto živého svedectvo vo viere, a vyhlásením Biblie za jediný prameň.

---

[34] SMOLÍK, J.: *Radost ze slova,* s. 27 – 28.

Fundamentalizmus sa na tomto pozadí javí ako dôsledok straty jednoty Cirkvi a odsunutie interakcie živého Krista a výkladu Písma. Porovnaním pravoslávnej a protestanskej cirkvi je zjavné, že u protestantov sa zdôrazňovalo Písmo na úkor liturgie, v ortodoxnej cirkvi liturgia na úkor ohlasovania. V súčasnosti, v latinskej Cirkvi je možné pozorovať vyváženosť medzi bohoslužbou slova a obety: obe tvoria časti jedného kultu.

Zdôrazňovanie autority Písma bez prenikavého teologického zreteľa, viedlo k verbálnej inšpirácii, ktorá petrifikovala pochopenie Písma na základe stredovekého obradu sveta. A v dôsledku toho nastalo také chápanie Písma, ktoré v stor. 19. muselo sa nutne ocitnúť v kríze, lebo v dobe osvietenstva a neskôr liberalizmu, nikto už nechcel prijímať Písmo tak, ako bolo prijímané v 16. stor. Sviatostný život v luteránskej reformácii slabol a ohlasovanie, kázanie bolo chápané ako ústredná skutočnosť. Dôsledok vystižne vyjadril evanjelický teológ Schutz: *„viazanosť na Písmo v kázaní síce existuje, ale zo samej vernosti Písmu stratilo ohlasovanie svoju biblickosť“.*[35]

4. 3. Osvietenstvo

V ďalšom období, osvietenstve, sa zdôrazňoval primát rozumu. To znamená, že večne platné pravdy sa neodvodzovali zo zjavenia, z Biblie, ale z rozumu. To, že Boh jestvuje, alebo, že žil Ježiš Kristus sa nepopiera, ale považuje sa to za určité dejiny. Čo je dobré a zlé pre človeka, o tom rozhoduje rozum a nie Božie zjavenie.

> *„Náhodné dejinné pravdy, medzi ktoré patrí aj Ježišov príbeh nemôžu byť dôkazom pre pravdy rozumu“,* napísal filozof Lessing. *„Biblické svedectvo má povahu ilustrácií večných právd, ku ktorým by sme dospeli aj bez zjavenia.“* [36]

Tento filozofický postup divinizuje (zbožšťuje) ľudský rozum a odsúva Písmo, ktoré zostalo iba formálnym základom ohlasovania, iba zotrvačnosťou tradície.

---

[35] SCHUTZ, W.: *Geschichte der Predigt,* 1972, s. 121.

[36] SMOLÍK, J.: *Radost ze slova,* s. 30.

Iný prístup ako osvietenstvo a racionalizmus mal Schleiermacher, ktorého homiletický koncept počíta aj s osobnou náboženskou skúsenosťou človeka a so zážitkom. To sa premieta do jeho vzťahu k biblickému textu na ktorý sa viaže Božie slovo. Kázanie podľa neho bolo *„dialógom kazateľa s určitým biblickým textom a komunitou“*. [37] Teda rešpektuje sa obsah textu, celá farnosť, ale zdôrazňuje sa aj kazateľovo náboženské vedomie, určitá skúsenosť. Kazateľ neodovzdáva iba poznatky a vedomosti, ale musí hovoriť z presvedčenia, ináč by nebol vierohodný.

V období pietizmu sa v evanjelickej cirkvi učilo, že kázanie musí vychádzať z biblického textu a zostávať s ním v úzkom vzťahu. *„Kazateľ si nemôže robiť z Biblie pomocníka a sám sa chcieť vyšvihnúť na vlastného pegasa bez uzdy...Kazateľ je mužom jedinej knihy, homo unius libri“* t.z. Biblie. [38] Za najťažšiu úlohu sa považoval výber biblického textu, ktorý kazateľovi vnuká Duch Svätý ako odpoveď na modlitbu, do ktorej zahrňuje i svojich poslucháčov.

V tomto období vznikajú ďalšie nové cirkvi, napr. metodisti, alebo prebudenecké cirkvi. Isteže to, čo je pre vtáka vzduch, vzdušný priestor, to je pre kazateľa svet modlitby. Ťažko by sa dalo vidieť vtáka lietať bez vzduchu a ťažko by si bolo predstaviť kazateľa, ktorý sám nemá vzťah s Bohom a nepreží va postoj modlitby, chvály, vďakyčinenia. Avšak zahľadenosť iba na Bibliu a modlitbu je v pietizme veľkým zúžením problematiky ohlasovania.[39]

V druhej polovici 17. stor. bol veľký úpadok kázania. Vkus vtedajšej doby nemal zmysel pre homiletické ohlasovanie. V 18. stor. homiletický štýl musel ustúpiť umeleckej a dokonalej forme kázne, ktorú stvorili francúzski klasickí kazatelia. Iba ojedinelí kazatelia sa snažili o homiletický štýl: Gisbert, Alexander Natalis, Fénelon. V dobe *jozefinizmu* nenastala nijaká zmena vo vzťahu medzi tématickou a homiletickou kázňou. Ani po zániku osvietenstva sa nepodarilo vzkriesiť homíliu a naďalej sa pestovala iba tématic-

37 Porov. WINTZER, F.: *Die Homiletik seit Schleiermacher,* 1969, s. 21.

38 Porov. HOLLENWEGER, W.: *Die enthusiastische Christentum,* 1969.

39 Porov. KRIEG, C.: *Omiletica,* Marietti, Torino 1920.

ká kázeň. Až Keppler a jeho prívrženci na začiatku XX. stor. sa ujali práce na znovuzrodení homiletickej kázne.[40]

40 Porov. KEPPLER, *Homiletische Gedanken und Ratschlüge,* Herder, Freiburg 1911; ID.: *Homilien und Predigten,* Herder, Freiburg 1921.

5. TEOLÓGIA OHLASOVANIA V XX. STOROČÍ

5. 1. J. A. Jungmann

V roku 1936 v Innsbrucku na teologickej fakulte vyučoval katolícky teológ Jungmann, ktorý napísal knihu: *Radostná zvesť a naše ohlasovanie viery*. Uviedol do pohybu jeden teologický prúd, ktorý mal vplyv aj na II. vat. koncil. Jungmann, predtým farár sa pýta:

> *„Prečo viera, ktorú žijú naši veriaci je tak málo radostná? Veď pre mnohých kresťanstvo nie je radostná zvesť, ktorá sa vďačne prijíma, ale súbor zákonov a povinností, ktorým sa treba prispôsobiť, aby sa vyhlo zatrateniu.“* [41]

Odpoveď si Jungmann dáva v tom zmysle, že veriaci prežívajú vieru tak, ako im ju kazatelia v kostoloch a katechéti v školách predkladajú. Teda klerici a katechéti nesú zodpovednosť za tzv. smutné kresťanstvo.

Jungmann ide vo svojej analýze ešte ďalej. Obviňuje spôsob vyučovania teológie na univerzitách a z toho vyplývajúce ohlasovanie. Veď kazatelia a katechéti vysvetľujú náboženstvo tak, ako sa sami naučili v škole, čiže ako boli formovaní. Teda predchádzajúca teologická formácia je v zásade zodpovedná za to, ako vyzerá náboženský život.

Podľa Jungmanna teológovia sa príliš sústredili na oblasť špekulatívnu, systematickú, zabudlo sa na kerygmatickú a pastorálnu. Poukazuje na to, že je veľký rozdiel medzi ohlasovaním v prvokresťanskej dobe a krízou ohlasovania dnes. Tvrdí, že teológia ako vedecká špekulatívna disciplína je intelektuálnou záležitosťou a to znamená zapojenie do služby poznania, vedomostí. Teológia ako vedecká disciplína, teória, sa však nehodí na ohlasovanie. Na ohlasovanie treba niečo iné: motivovať poslucháčov pre život, pomôcť im radostnejšie žiť a na to netreba teológiu a dogmy, ale živé posolstvo. Teológia sa snaží teoreticky analyzovať, porozumieť, obrániť Božie slovo, zatiaľ čo ohlasovanie predkladá posol-

---

41 JUNGMANN, J.A.: *Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung,* Tyrolia, Innsbruck 1936, s. 7. Neskôr bola kniha prepracovaná a publikovaná pod názvom *Glaubensverkündigung im Lichte der Frohbotschaft,* Insbruck-Wien-München 1963.

stvo spásy, ktoré nie je vedomosťou, ale životom, nie teológiou ale svätosťou. Tak sa v predkoncilovom období začalo hovoriť o požiadavke teologického pohľadu na cirkevnú činnosť ohlasovania, ktorá sa nazýva *teológia ohlasovania*. Jungmann tvrdil, že je nutné vypracovať spoľahlivú teóriu, ktorá by umožnila správnu orientáciu a ukazovala správnu cestu.[42]

5. 2. Barth, Bultmann, Bonhoeffer a iní

To, čo znamenal Jungmann na katolíckej pôde, to v evanjelickom prostredí otvoril Karl Barth. Po I. svetovej vojne sa postavil proti liberálnemu protestantizmu z minulého storočia, kde sa stratil zmysel pre Božie slovo (racionalizmus a liberalizmus = spochybňovnie Ježišových zázrakov, poukazovanie na nesprávne údaje v Biblii, a pod). Barth naproti tomu učil, že:

1. Božie slovo vzhľadom k slovu človeka je večné a Boh sám je vždy iný. *Alterita* (inakosť) Božia znamená, že je nedostupný a vždy človeka prevyšuje.
2. Písmo sv., ktoré prináša Božie slovo oslovuje človeka a je najväčšou inštanciou, čiže má primát. (Podobne ako na I. vat. koncile 1878 bol slávnostne vyhlásený primát pápeža, hovorí Barth o primáte Božieho slova.)
3. Vnútorná účinnosť Božieho slova je živá a aktuálna.[43]

V r. 1923 vydal prvé svoje dielo, *Römerbrief*, (komentár k listu Rimanom) kde píše:

> *„Historicko-kritická metóda biblického skúmania má svoje právo: je poukázaním na prípravu, ako textu porozumieť. Takáto príprava nikdy nie je zbytočná. Ale keby som si mal voliť medzi historicko-kritickou metódou a starým učením o inšpirácii textu, rozhodne by som si vybral to druhé. Má väčšie, hlbšie a dôležitejšie právo, lebo samo ukazuje na ten druh práce, ktorý umožňuje porozumieť textu v pravom slova zmysle, bez ktorého všetka ostatná príprava je bezcenná. Som rád,*

42 Porov. MALDONADO, L.: *La predicazione*, Queriniana, Brescia 1973.

43 Porov. BARTH, K.: *Homiletik. Wesen und Vorbereitung der Predigt*, Theologischer Verlag, Zürich 1966.

že medzi tými dvoma metódami voliť nemusím. Ale celá moja pozornosť je zameraná na to, aby som pohliadol do histórie, do ducha Biblie, ktorý je Duchom večným. Čo raz bolo vážne a dôležité, je vážne i dnes“.

V predhovore k druhému vydaniu svojej knihy Barth upresňuje vzťah k liberálnej a historicko-kritickej metóde, lebo sa stáva kritikom tejto metódy. Píše:

„Nevyčítam (súčasným komentátorom) historickú kritiku - jej právo a nutnosť uznávam - ale to, že zostali stáť iba pri tomto výklade textu, ktorý ani nemôžno nazvať výkladom, lebo to je iba primitívny pokus o výklad.“

Bartovi išlo teda o objavenie Božieho slova v texte a o to, ako ono bolo myslené, mienené. Dopracováva sa k tomu metódou, ktorá vychádza z týchto predpokladov:

„a) že čitateľ Starého i Nového zákona si začne spomínať na to, ako Cirkev v tejto knihe počúvala Božie slovo; b) že čitateľ číta s očakávaním, čo mu Boh chce dnes povedať. Miesto teologickej práce je medzi spomienkou a očakávaním človeka, čo sa v Cirkvi vzťahuje na čas medzi Nanebovstúpením a druhým príchodom...Predmetom biblických textov je Ježiš Kristus a tieto texty môžu byť pochopené iba v súvislosti s ním, ináč by nemohli byť vôbec predmetom skúmania.“[44]

Riziko, ktoré sa ukazuje u Bartha, je magické chápanie Božieho slova: ako keby stačilo Božie slovo iba čítať a ono bude automaticky účinovať svojou dynamikou. [45]

Barthov žiak Rudolf Bultmann riešil problém: ako človek vie, môže alebo nevie, nemôže pochopiť Božie slovo z ľudskej strany. Vylučuje myšlienku, žeby Božie slovo bolo v každej situácii autotransparentné, teda vylučuje vnútornú účinnosť Božieho slova, chápanú tak ako Barth. Bultmann sa pýta: čo vlastne je Božie slovo? A odpovedá: *„Aby sme ho mohli poznať v jeho vnútornej identite, potrebujeme proces demytologizácie.“* [46]Tvrdí, že Božie slovo nebolo ľuďom dané v nejakom čistom, sterilnom stave, ale v určitej

44 BARTH, K.: *Römerbrief,* 1923, s. 1

45 Porov. BARTH, K.: *Die kirchliche Dogmatik,* I/2 , EVZ-Verlag, Zürich 1938.

46 BULTMANN, R.: *Die Erforschung der synoptischen Evangelien,* Töpelmann, Berlin 1925.

kultúre, napr. židovskej. Na druhej strane, ani človek, ktorému Božie slovo bolo adresované - ani v minulosti ani dnes - sa nenachádza v nejakom čistom stave, izolovanom, ale vždy v určitej kultúre. Teda podľa Bultmanna je dôležité: rozlíšiť Božie slovo od slov určitej doby a kultúry, tak ako sa musí rozlíšiť jadro od obalu. Keďže každá doba a kultúra používa určitý mýtus na vyjadrenie sa, treba Božie slovo odmytologizovať. [47]

Spoznať vnútornú hodnotu Božieho slova je možné iba v procese ľudského pochopenia, to znamená *rozhodnutia vierou.* To je druhý dôležitý bod Bultmannovej náuky. Podľa neho neexistuje Božie slovo ináč než vo viere prítomné, počuté a prijaté; teda vo viere pochopené. V samotnom Písme je Božie slovo prítomné ako slovo interpretované, čiže niekto mal skúsenosť viery, napr. Peter, ktorú opísal. Pre kazateľov dnes to znamená, že nemôžu vychádzať iba z toho slova, ktoré bolo zapísané v minulosti, ale musia si všimnúť, či aj dnešný človek má tento predpoklad: vieru. Podľa Bultmanna *„Božie slovo a odpoveď človeka vytvárajú vždy vzájomnosť, čiže dvojjedinosť“*. [48]

Bultmannovi žiaci: Fuchs a Ebeling sa považujú za iniciátorov hermeneutickej teológie. Vychádzajú z toho, že jazyk, reč, čiže lingvistický proces, je priestor, v ktorom sa stretávajú: Božie slovo a vierou odpovedajúci človek. Stretnutie Božieho slova a ľudského pochopenia sa uskutočňuje v ohlasovacej reči. Prostredníctvom jazyka odovzdávali svoju skúsenosť viery praotcovia, proroci, všetci kazatelia. Ohlasovanie, ktoré bolo určitou udalosťou kedysi, musí sa stať udalosťou aj dnes. Inými slovami: slová Písma sa musia stať znovu ústnymi, ohlasovacími. Preto podľa tejto školy, text sa neohlasuje, ale aplikuje. Text znamená: nechať ho hovoriť, odhaľovať interpelatívnu štruktúru, čiže vyžadujúcu odpoveď od človeka. [49]

Ježiš, ako podstatný obsah Božieho slova, pri ohlasovaní, prichádza do sveta ľudí, do každodennej profánnej skúsenosti. Ohlasovanie realizuje tento príchod Boží, ale v súvislosti s kontextom

---

47 Porov. BULTMANN, R.: *Theologie des Neuen Testaments,* Mohr, Tübingen 1953.

48 BULTMANN, R.: *Credere e comprendere,* Queriniana, Brescia 1977.

49 Porov. FUCHS, E.: *Zum hermeneutischen Problem in der Theologie.* Mohr, Tübingen 1960.

sveta i so základnými skúsenosťami človeka. Aký je kontext sveta? Človek prežíva priateľstvá, dôveru, vie mať rád, ale na druhej strane pozná vlastné limity, existuje smrť, choroba. O tom všetkom sa ľudia rozprávajú (lingvistický proces). Riešenie, ktoré formuluje hermeneutická teológia zneje:

a) fenomén ohlasovania je aktualizovaním Božieho slova v udalosti Ježiša Krista
b) v konkrétnej skúsenosti človeka dnes
c) prostredníctvom novej, ďalšej interpretácie lingvistickej tradície viery.[50]

Je dobré si to uvedomiť kvôli vedeckej disciplíne, ktorá sa volá: *filozofia jazyka*. Obyčajne sa totiž domnievame: pretože myslím (prvý krok), môžem niečo v slovenskom jazyku povedať (druhý krok); na základe myslenia vzniká jazyk a komunikácia. Filozof Martin Heidegger ale vyslovil nasledujúce: pretože jazyk jestvoval, preto sa aj človek naučil myslieť v jazyku. „*Ľudský jazyk je dom, do ktorého sa človek narodí*."[51] Nie preto človek hovorí, že predtým si niečo premyslel, ale preto môže myslieť, lebo existuje jazyk v ktorom myslí. Z tejto filozofie jazyka sa odvodzuje aj hermeneutická teológia: viera ako lingvistický proces.

Ďalší Barthov žiak bol *Pannenberg*. Je zakladateľom tzv. *teológie dejín*. Pannerberg učí, že Boh, ako to dosvedčuje Biblia, nerealizoval svoje vlastné zjavenie priamo, ako nejaký druh teofánie, (ako napr. keď sa otvoria nástenné hodiny, vyjde kukučka, zakuká a zasa sa schová), ale nepriamo, prostredníctvom dejinných znakov a znamení. (človek má v tých znakoch a udalostiach čítať a spoznávať, čo mu Boh chce povedať). V tejto perspektíve je ohlasovanie chápané ako zodpovedný postoj, čiže odpoveď človeka na znaky Božie. Bázou ohlasovania podľa Panenberga nie je Božie slovo, ale prítomná realita Cirkvi a sveta. To, čo nám chce biblický text povedať nezistíme z toho, že budeme analyzovať Písmo sväté, ale z porovnania s našou svetskou realitou. Zamýšľame sa samozrejme aj

50 Porov. EBELING, G.: *Wort und Glaube I,* Mohr, Tübingen 1960

51 HEIDEGGER, M.: *In cammino verso il linguaggio,* Mursia, Milano 1973, s. 210-217. Termín *prebývanie bytia* je autocitácia z *Brief über den Humanismus,* 1947.

nad textom, ale rozhodujúce sú udalosti súčasného verejného života: sociálne, zdravotné, spoločenské, politické problémy atď. V porovnaní s biblickým textom vytvárajú základ pre ohlasovanie. Účelom ohlasovania podľa Panenberga je: vnášať účinnosť Evanjelia do kontextu súčasných spoločenských dejín, aby sa v každodennej praxi anticipovala absolútna Božia budúcnosť.[52]

Dietrich *Bohnhoeffer* (evanjelický teológ, ktorého nacisti zlikvidovali v koncentračnom tábore na Veľkú noc v roku 1945) ako nadšený kazateľ Božieho slova, mal vo Finkenwalde prednášky v rokoch 1935-39, kde prezentoval svoje postoje.[53] Hovorí:

> *Boh nie je na strane mocných, nie je naplniteľ sebeckých a mocenských prianí jednotlivcov a národov, ale Boh je ten, ktorý je na strane trpiacich a spolu s nimi aj On trpí. Taký sa zjavuje Boh v Ježišovom kríži, ako bezmocný, ako Boh trpiaci. Toto je Boh Evanjelia. Kresťanské ohlasovanie musí mať ako svoju tému toto Božie utrpenie v Ježišovi. Obeta a služba Kristova, to musí byť témou ohlasovania. Až z obete a služby sa môže narodiť slovo, ktoré má čo povedať. Preto je najprv potrebné, aby sa Cirkev vzdala pozície panovania, výsad, hospodárskych a ekonomických záruk, a aby v pokáni prijala situáciu nezaistenosti a nasledovania Ježiša. Až z tejto situácie sa môže narodiť nová reč, ktorá bude krytá novými obsahmi.* [54]

V tom je vlastne skrytá podstata Bonhoefferovho dôrazu na *disciplínu arkani* (prísny cirkevný poriadok z prvých kresťanských storočí). Ak Cirkev chce dnes nájsť vhodné slovo, ktoré chce povedať, tak sa musí sústrediť v modlitbe, k vyznávaniu Krista v službe. Ináč Cirkvi slovo nebude dané. Bonhoeffer píše:

> *„Naša cirkev, ktorá v týchto rokoch bojovala iba o sebazáchovu (ako keby mala účel sama v sebe), je neschopná byť nositeľom vykupujúceho Slova pre ľudí a pre svet. A preto taká cirkev musí onemieť. Celé myslenie, rozprávanie, organi-*

52 PANNENBERG, W.: *Rivelazione come storia,* EDB, Bologna 1969, str. 91.

53 BONHOEFFER, D.: *Finkenwalder Homiletik,* in *Gesammelt Schriften* IV, Mníchov 1960, s. 237 – 289.

54 BONHOEFFER, D.: *Wiederstand und Ergebung,* 1951, s. 206.

zovanie kazateľa sa musí znovu zrodiť zo vzťahu s Bohom. Nie je našou vecou predpovedať, kedy nastane ten deň (ale iste príde),v ktorom budú ľudia znovu povolaní vysloviť Božie slovo tak, že sa pod jeho váhou svet zmení a obnoví. Možno to bude nejaká nová reč, nenáboženská, ale bude oslobodzujúca a vykupujúca, ako reč Ježišova, takže ľudia, premnožení silou tejto reči, budú nad ňou žasnúť. Bude to reč novej spravodlivosti a pravdy, ktorá zvestuje Boží pokoj a tým aj príchod Božieho kráľovstva.“[55]

Pod slovom *mocenská cirkev* sa nemá rozumieť to, žeby pápež mal opustiť Vatikán, alebo biskup odísť zo svojej rezidencie, alebo kňaz prestať nosiť zlatom vyšívané rúcho pri omši... Nie v tom je problém. Problém je v tom, že každý kňaz a katechéta dáva ľuďom pocítiť, či ich má rád, či si ich váži, alebo či iba lipne na peniazoch a uzatvára sa do izolácie. Užitočne možno kázať iba tým ľuďom, ktorých si kňaz najprv zamiluje. Neide o to, či je niekto na veľkej alebo malej fare, či sa vozí na Felícii alebo Mercedese. Problém je v tom, že ľudia vycítia kto aký je. Vycítia to z toho, ako sa s nimi kňaz rozpráva, ako s nimi rokuje v kancelárii, ako sa stará o kostol, ako žije. Tento život konfrontujú so slovom, ktoré im v nedeľu odovzdáva. Vycítia aj to, ako sa pripravuje na homílie, či mu záleží na tom čo hovorí, či vie povedať aj nejaké povzbudenie, príklad, alebo niečo iba odčíta a pod. To *mocenské*, čoho sa treba vzdať je pocit sebaistoty a sebadôležitosti. Namiesto toho je žiadúce vo farnosti byť brat s bratmi, a byť k farníkom ľudský, milosrdný. Ľudia právom očakávajú, že kňaz bude reprezentovať toho Boha, ktorého Kristus prezentoval vo svojom Evanjeliu. Tak vznikne nová reč krytá novým obsahom. Žiaden kňaz – kazateľ nemá silu a schopnosť podviesť ľudí natrvalo, hrať divadlo.

Dietrich Bonhoeffer varuje ešte pred *homiletickým metodizmom*. Vysvetľuje to takto:

„Homiletický metodizmus pácha ten kazateľ, ktorý sa vrhne na človeka ako na bezbrannú obeť, zaženie ho do kŕčov jeho pominuteľnosti, do strachu z choroby a potom ho chce obrátiť.“ [56]

55 BONHOEFFER, D.: *Wiederstand und Ergebung,* 1951, s. 207.

56 BONHOEFFER, D.: *Gesammelt Schriften* IV, Mníchov 1960.

Niektorí kazatelia majú tendenciu naháňať strach, hovoriť o ekologických katastrofách, o chorobách a o biedach, do ktorých je človek ponorený. Pomocou strašenia, moralizovania, nadávania, čiernych novinových rubrík sa snažia vysvetľovať radostnú zvesť o živote. Lenže evanjelium by sa malo ponúkať pozitívne, na výškach ľudskej tvorby a na peknom vzťahu k stvorenému svetu. Zo sveta sa má človek právo radovať, do neho bol pozvaný. Pozitívne myslieť je veľké kazateľské umenie. Ľahšie je používať homiletický metodizmus. Je to forma, ktorá si vyžaduje najmenej prípravy, ktorá je skoro každému vlastná a v kňazskom povolaní tým viac nebezpečná.

5. 3. Rahner a prínos katolíckych teológov

Dvaja katolícki teológovia na Gregoriánskej univerzite v Ríme, Z.Alszeghy a M. Flick publikovali v r. 1959 prácu v ktorej zhodnotili vývoj teológie ohlasovanie od začiatku nášho storočia[57]. Zosumarizovali diela a názory asi sto autorov, prevažne z nemeckej a francúzskej jazykovej oblasti, napr.: A.Koch, A.Liégé, F.Arnold, R.Asting, A.Güntöhr, P.Hitz, V.Schurr, H.Schlier, O.Semmelroth, H.Urs von Balthasar, E.Lerle, Y.M.Congar, J.Daniélou. (Po nich prišli ďalší: B. Dreher, N.Greinacher, F.Klosterman, R. Bohren, C.Vagaggini, D. Grasso, F. Kamphaus, R. Zerfass a iní.) Poukázali nielen na aktuálnosť problému, ale aj na to, že Kristus prikázal apoštolom ohlasovanie v Cirkvi a sľúbil svoju účinnú pomoc, takže možno povedať, že vždy ”*čas Cirkvi je časom ohlasovania”*[58]. Toto poslanie sa vzťahuje na ústne osobné ohlasovanie a nielen na nejakú formu uvádzania do náboženského života. Čiže keby určité cirkevné spoločenstvo prestalo s ohlasovaním, nemohlo by sa ďalej nazývať Cirkvou Kristovu. Rozoberajú aj otázku hierarchického štrukturovania, čiže kto, kedy, za akých podmienok má plniť toto poslanie, otázku obsahu ohlasovania a jeho spásnej účinnosti.

57 Z.ALSZEGHY-M.FLICK, *Il problema telologico della predicazione,* Gregorianum 40 (1959), 671-744.

58 Tamtiež, str. 742

Druhý vatikánsky koncil hovorí o tejto problematike komplexne v konštitúcii Dei Verbum. Avšak prínos katolíckej teológie je nielen v identifikácii Božieho slova, alebo v antropologickom prístupe k jeho pochopeniu, ale aj v *oslavovaní - celebrácii* Božieho slova. To znamená vidieť Božie slovo v horizonte liturgickom, v súvislosti so sviatosťami. Bázou k tomuto pochopeniu je vzťah Písmo - Cirkev.

Karl Rahner rozlišuje: *proces spásy a sprostredkovanie spásy.*[59] To, čo sa v teológii nazýva vykúpenie, je určitý proces spásy, naplnený v Ježišovi, a ten môže byť človeku vo viere darovaný a privlastnený. Od toho treba odlíšiť *sprostredkovanie spásy,* čiže ohlasovanie tejto spásonosnej udalosti v jednotlivých dobách. Tento fakt tvorí formálnu štruktúru zvestovania, v ktorom ide o sprostredkovanie podstaty viery. Kerygmu K. Rahner definuje:

> *„Je to aktuálne a dejinne určené zvestovanie Slova, prostredníctvom zvestovateľa, ktorého poveruje Boh. Slovo, ktoré prednáša zvestovateľ v moci Ducha vo viere, nádeji a láske spôsobuje prítomnosť toho, koho ohlasuje“.*

Prítomnosť Božia je *stávajúca sa* na základe ohlasovania. Ľudské slovo v moci Ducha Svätého vo viere, nádeji a láske robí prítomným Toho, ktorý je zvestovaný. Tak sa stáva, že v povedanom a počutom je Slovo znovu udalosťou. Človek sa môže obrátiť, môže z toho žiť, môže hovoriť o svojej skúsenosti, čiže ide o udalosť v živote.

Podľa Rahnera kerygma (ohlasovanie) je viac ako dogma. Lebo dogmy sú zozbierané a zosystematizované v Krédo (alebo u Denzingera), ale vzniknúť mohli až po ohlasovaní. Dogma je reflexia nejakej kerygmy. Keďže kerygma bola prvá, preto kerygma stojí nad dogmou. V tomto zmysle sa hovorí aj u Jungmanna, že dogma nie je vhodná na ohlasovanie, lebo je záležitosťou teoretickou

59 Porov. RAHNER, K.: *Wort und Sakrament,* Kösel, München 1966; K. RAHNER, «Parola ed Eucaristia», in *Saggi sui sacramenti e sulla escatologia,* Paoline, Roma 1965; K. RAHNER, «Il problema della "demitizzazione" ed il compito della predicazione»,in *Concilium,* IV (1968), n. 3, pp. 33-53; K. RAHNER, «Che cos'è un Sacramento?», in *Rassegna di Teologia,* XII (1971) suplemento al n. 5, pp. 73-80; K. RAHNER, *Sull'ispirazione della Sacra Scrittura,* Morcelliana, Brescia 1967.

a špekulatívnou. Na ohlasovanie je vhodné posolstvo, a to je kerygmatická záležitosť.

Rahner odpovedá aj na otázku: aký je vzťah medzi slovom a sviatosťou. Podľa neho *„sakramentálna štruktúra rieši problém intelektuálneho súhlasu“*. Keď totiž po kázni nasleduje druhá časť, obetovanie, a keď ľudia idú na prijímanie, dávajú súhlas Ježišovi pod spôsobom chleba a práve tento súhlas znamená, že dávajú aj súhlas Ježišovi pod spôsobom Slova. Slovo vedie k sviatostiam. Bolo by čudné, keby niekto, kto nesúhlasí s Ježišom v Bibli, chcel Ježiša v Eucharistii. Normálne je, že vonkajším znakom, prijímaním Ježiša v Eucharistii, dáva sa súhlas aj Ježišovi v Bibli. Súhlas s náukou, so slovom sa prejaví aj tým, že sa ide na prijímanie. Preto má Rahner pravdu, keď hovorí, že v katolíckej Cirkvi sakramentálna štruktúra rieši problém intelektuálneho súhlasu. Preto je ohlasovanie zakomponované v omši, nie pred ňou, po nej alebo mimo nej.

Jeden z ďalších dôležitých momentov v Rahnerovej teológii ohlasovania je premyslenie misijnej otázky. Misiu definuje ako

> *„činnosť Cirkvi, ktorá je zacielená na dosiahnutie a prehĺbenie prítomnosti Evanjelia uprostred určitého národa, alebo určitého dejinného a kultúrneho priestoru, kde sa potom pod vedením biskupa vytvoria nové, samostatné cirkevné jednotky“*.

Okrem toho však Rahner spomína, že každé kázanie, je misijné, čiže neplatí len pre svet, ktorý nepozná Boha. Píše:

> *„Viera človeka je vždy proces, nie je to hotový stav. A keď je viera proces, potom je vydaná napospas pokušeniam, existenčným skúsenostiam, to znamená, že človek sa konfrontuje s udalosťami života. Jeho viera je jednoducho skúšaná.“*

Človek, nech je akokoľvek veriaci, nikdy nie je stopercentný. V tomto zmysle je potrebné pravidelné ohlasovanie aj v kresťanských komunitách.

V súvislosti s misijným ohlasovaním Rahner poznamenáva, že *„človek môže byť oslovený iba vtedy, keď posolstvo Evanjelia je odpoveďou na otázky, ktoré si človek kladie.“* Na báze opýtavosti sa rozvíja správny druh ohlasovania.

Misijné kázanie predpokladá, že poslucháč je *anonymným kresťanom*. Ohlasovanie zvestuje toho, ktorého poslucháč uctieva, hoci ho ešte nepozná. Treba predpokladať milosť, ktorá každého človeka predchádza. Boh je v podstate *najvlastnejšou skutočnosťou človeka*. Anonymný kresťan vo svojej ľudskosti sa snaží byť dobrým, hľadajúcim človekom, on akoby ani nevie o tom, že to, čo hľadá je Boh.

Giovanni Papinni, taliansky spisovateľ v jednej modlitbe hovorí, že hladný hľadá chlieb, lebo si myslí, že chlieb ho nasýti, ale v skutočnosti hľadá Boha. Smädný si myslí, že potrebuje vodu, ale v skutočnosti potrebuje Boha. Blúdiaci hľadá nejaký ideál, v skutočnosti potrebuje Boha. Každý človek je v tomto zmysle hľadajúci a vo svojich možnostiach neukončený.

5. 4. Kristocentrizmus

Dnes môže mať ohlasovanie úspech len vtedy, keď je kristocentrické. Nežijeme totiž už v epoche kresťanskej, ale postkresťanskej. Tu, v Európe je to zjavné. Cirkev ani v jednom štáte už nemá dominujúce postavenie. Práve naopak v mnohých štátoch je jej postavenie okrajové. Hlavný rozdiel medzi dvoma epochami, čiže tou minulou, stredovekou, kresťanskou, a dnešnou postkresťanskou spočíva v skutočnosti, že v prvej epoche Ježiš Kristus bol *predpokladom*. Doba, v ktorej Ježiš Kristus je predpokladom spoločenského diania sa správa ináč ako doba, v ktorej už nemožno predpokladať, že Ježiš ako Kristus bude vážne rešpektovaný. V stredoveku sa vychádzalo z kresťanstva: s ním bol spojený spoločenský systém, ktorý mal cirkevnú štruktúru. Cirkev, jej prikázania, zákony, tradície, sviatky, pôsty, púte, kalendár, to všetko modelovalo spoločnosť a bolo spoločnosťou prijímané a hodnotené. Preto bolo možné o tom aj kázať a rozvíjať daný spoločenský systém. Ježiš Kristus bol v kresťanskom stredoveku predpokladom ďalšieho rozvoja spoločenského života.

Prezident teologickej fakulty v Miláne, člen pápežskej teologickej komisie, Colombo, píše:

„Je však jasné, že systém funguje dovtedy, kým jestvuje predpoklad. Ak predpoklad padne, systém sa zrúti. A práve toto sa

stalo. V našej postkresťanskej epoche Ježiš Kristus nie je už predpokladom, nie je ľahko a automaticky prijímaný.“[60]

Toto má veľký vplyv na ohlasovanie. Dnes už nemôžeme predkladať veci kresťanské, tak, ako v epoche minulej, pretože dnes tieto skutočnosti (čo sa týka sviatkov, pôstov, pútí, kalendárov) majú iný kontext. Stali by sme sa v našom vyjadrovaní nezrozumiteľnými.

Z toho vyplýva požiadavka, ktorá je vlastná našej dobe: sústrediť naše ohlasovanie na Ježiša Krista, čiže znovu vytvoriť predpoklad, a potom od neho odvodiť všetko potrebné v oblasti viery, mravov, špirituality i spoločenského života. Kristocentrizmus znamená na jednej strane vzťah k Ježišovi z Nazareta, ktorý bol ukrižovaný za vlády Poncia Piláta, a na druhej strane znamená vzťah k Najsv. Trojici v tom zmysle, že historická osobnosť – Ježiš z Nazaretu - reinterpretuje Boha Starého Zákona. Čiže o Bohu hovorili už pred Ježišom. Ale Ježiš priniesol novú interpretáciu Božej skutočnosti, založenú na inkarnácii: Boh s nami, Emanuel. Teda všetko čo jestvuje a bude jestvovať má byť chápané vo svetle tohto zjavenia. To je kristocentrizmus, alfa i omega ohlasovania.

Teologické myslenie sa dnes uberá týmto smerom: urobiť Ježiša *predpokladom,* aby sa od neho odvádzalo aj štrukturovanie života. Ohlasovanie má právo a povinnosť byť kristocentrickým v tom zmysle, že nielen ohlasuje Ježiša Krista, ale musí ohlasovať Boha Ježišovho, teda takú predstavu o Bohu, akú mal Ježiš. Ohlasuje človeka podľa Ježiša Krista, a nie podľa ľubovoľných názorov ľudí. Ohlasovanie sa vzťahuje k Cirkvi Ježišovej, nie k cirkvi podľa vkusu nejakého farára, alebo skupiny vo farnosti. To znamená ohlasovanie Boha Kristovho, človeka Kristovho, Cirkvi Kristovej. To je kristocentrizmus.[61]

---

60 COLOMBO, G.: *Predicazione e celebrazione,* in *Predicare oggi,* Ancora, Milano 1982, s. 43 - 72.

61 Páter Urban z Prahy to vystihol vetou: *človek je taký, aká je jeho predstava o Bohu*. To znamená, že kto má také vedomie o Bohu, aké mal Ježiš - že Boh je láska, Otec, Dobro - tak potom aj formuje svoj život podľa tejto hodnoty. Ježiš predstavoval Boha ako *dávanie sa*, ako toho, kto má záľubu v druhom, ako takého, kto vie byť poslušný a dá život za priateľov. Kto uverí takému Bohu, snaží sa byť tiež láskavý. Ako však sa dá vidieť z praxe, z rozhovorov medzi ľuďmi, mnohým viacej vyhovuje predstava Boha vládcu, tyrana, mocnára a spravodlivého. Touto predstavou človek formuje sám seba. Keďže sa človek chce stať mocným a pánom v okolí, preto má aj takúto predstavu o Bohu. Vierou si ospravedlňuje svoje surové každodenné správanie, robí si Boha na svoj obraz. Vytvára si Boha pod-

Z tohto pohľadu je dôležité porozumieť kristocentrizmu, lebo to znamená prijať takú predstavu o Bohu, akú mal Ježiš, a vidieť človeka tak, ako ho videl Ježiš. Isteže, v našom ohlasovaní nezáleží len na kristocentrizme, lebo ohlasovanie sa potrebuje oprieť aj o ostatné teologické disciplíny a o svedectvo celej cirkvi. Ale celá cirkevná činnosť má byť usporiadaná. Kristocentrizmus v ohlasovaní je jeden dôležitý prvok.

Veľmi stručne sme prešli dejinami ohlasovania a kazateľstva od čias pred Kristom až po našu dobu. Poznanie dejín má svoju funkciu. Kňaz v XX. stor. nie je prvý, ktorý je postavený pred tento problém. Mnohí pred ním sa touto otázkou zaoberali a v teórii i praxi ohlasovania dospeli k určitým záverom. Tie sú podkladom pre kazateľskú službu aj dnes. V každom kazateľovi však dejiny ohlasovania pokračujú.

Osobitnú pozornosť by si zaslúžilo poznanie dejín kazateľstva na Slovensku, čo však prekračuje rámec tejto práce. Ide najmä o autorov ako napr.: Juraj Fándly, Vojtech Gazda, Ignác Kaviak, Alexander Máčaj, Andrej Radlinský, Michal Rešetka, Fraňo Sasinek, Štefan Faith a iní.[62]

ľa svojich chúťok, ako povedal Voltaire: *Boh stvoril človeka na svoj obraz, ale človek mu to parádne vrátil. Stvoril si Boha podľa svojej predstavy*. Veriť v dobro a lásku je preto ťažšie, lebo to človeka zaväzuje.
Vysvetlil to Stanislav Novák na biblickom príbehu o Adamovi. Píše: *Adamov hriech nespočíval v tom, že chcel byť ako Boh. Veď v Biblii je výzva: Buďte dokonalí ako je váš Otec... Ale jeho hriech spočíval v tom, že si urobil nesprávnu predstavu o Bohu a tú potom nasledoval. Myslel si, že Boh je nezávislý, samostatný, samovládny. A aby sa takým stal, ako on, absolútnym pánom, vzbúril sa a neposlúchol. Dodnes je človek takto pokúšaný. Domnieva sa, že viac znamená, že je pánom, keď má funkciu, nadriadenosť, a nie keď slúži. Má tendenciu robiť sa významnejším, upozorňovať na seba, dokazovať svoju dôležitosť. Predstavuje si Boha skôr ako pýchu, a nie ako pokoru. Skôr ako moc, a nie ako službu, ako usporiadaný zákon, a nie ako milosrdnú a obetujúcu sa lásku.* Porov. NOVÁK, S.: *Disharmonický člověk a jeho výchova II,* skriptá CMBF, Litoměřice 1977, str. 8-19.

62 Porov. HABERSBRUNNER – SLEZÁK : *Cesta na kazatelnicu,* Kropáč-Kuchársky, Praha 1935; FÁNDLY, J.: *Kázne príhodné a svátočné,* Jelínek, Trnava 1795 – 1796; GAZDA, V.: *Fructus maturi, t.j. zrelé ovocá Slova Božieho, z domáceho sadu skrze duchovného hospodára zebrané,* Jelínek, Trnava 1796; *Katolícke Kázne,* roč. XVI., SSV, Trnava 1940; KAVIAK, I.: *K dejinám kat. kazatelskej literatúry slovenskej.* Príloha ku *Kazatelni,* č. 1 – 4, Škarnicel, Skalica 1890; *Kazatelna,* (ed. Fr. R. Osvald), č. 1 – 12, Škarnicel, Skalica 1881 – 1907; *Literárne listy,* príloha ku *Kazatelni,* (ed. Fr. R. Osvald), roč. I.- XVIII., Sal-

Aby sa správne rozvíjala naša súčasná homiletická činnosť je vhodné povzbudiť sa Fischerovou myšlienkou:

„*Keď je Sväté Písmo v spoločenstve iba prečítané a nie je vysvetlené, komentované, Božie slovo je hodené na zem*“[63]

va, Ružomberok 1891 – 1908; MÁČAJ, A.: *Panes primitiarum alebo chleby prvotín, lačnejším slova Božieho dušiam predložené, to jest kázne na nedele celého roku,* Typis Academicis – f. Gall, Trnava 1718; RADLINSKÝ, A.Ľ.: *Poklady kazatelského rečníctva,* roč. I., Lorber, Banská Štiavnica 1848; REŠETKA, M.: *Kázne príhodné od rozličných nekdy kazatelov, v jazyku slovenském povedané,* Jelínek, Trnava 1831, 1835; SASINEK, F.: *Poklad kazatelský. Sbierka kázní na všetky nedele a sviatky roku cirkevného,* Salva, Ružomberok 1891.

63 FISCHER, B., in *La Maison - Dieu,* XCIX (1969) n. 3, s. 90.

6. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL O HOMÍLII

6. 1. Homília v dokumentoch II. vat.

Homíliu je potrebé vidieť v kontexte teologickej náuky o trojrozmernom úrade Krista (*munera Christi*), ako kňaza, proroka a kráľa. Existuje niekoľko explicitných referencií k homílii v dokumentoch II. vatikánskeho koncilu: Sacrosanctum Concilium 24, 35, 52 a Dei Verbum 24. Kvôli ich dôležitosti je vhodné prezentovať každé miesto presne.

Sacrosanctum Concilium č. 24:

„Maximum est sacrae Scripturae momentum in Liturgia celebranda. Ex ea enim lectiones leguntur et in homilia explicantur, psalmi canuntur…“

„Sväté Písmo má pri slávení liturgie ten najväčší význam. Z neho sa totiž čítajú state, ktoré sa potom vysvetľujú v homílii, z neho sa spievajú žalmy…“

Sacrosanctum Concilium č. 35:

„Ut clare appareat in Liturgia ritum et verbum intime coniungi:

1) In celebrationibus sacris abundantior, varior et aptior lectio sacrae Scripturae instauretur

Locus aptior sermonis, utpote partis actionis liturgicae prout ritus patitur, etiam in rubricis notetur; et fidelissime ac rite adimpleatur ministerium praedicationis. Haec vero imprimis ex fonte sacrae Scripturae et Liturgiae hauriatur, quasi annuntiatio mirabilium Dei in historia salutis seu mysterio Christi,

„Aby bolo jasné, že v liturgii obrad a slovo sú vo veľmi úzkom súvise:

1) Nech sa pri posvätných úkonoch zavedie hojnejšie, rozmanitejšie a vhodnejšie čítanie Svätého Písma.

2) Nech sa aj v rubrikách vyznačí príhodné miesto pre kázeň, podľa toho, ako to obrad dovoľuje; kázeň je totiž časťou liturgického úkonu. A kazateľská služba nech sa plní veľmi svedomite a náležite. Pritom nech sa čerpá v prvomrade zo zdrojov svätého písma a liturgie, aby sa ohlasovali podivné diela Bo-

quod in nobis praesens semper adest et operatur, praesertim in celebrationibus liturgicis.“	*žie v dejinách spasenia alebo v Kristovom tajomstve, ktoré je v nás neprestajne prítomné a činné, najmä v liturgických úkonoch.“*
Sacrosanctum Concilium č. 52:	
„Homilia, qua per anni liturgici cursum ex textu sacro fidei mysteria et normae vitae christianae exponuntur, ut pars ipsius liturgiae valde commendatur; quinimmo in Missis quae diebus dominicis et festis de praecepto concurrente populo celebrantur, ne omittatur, nisi gravi de causa.“	*„Veľmi sa odporúča homília ako súčasť samej liturgie; v nej sa cez liturgický rok vysvetľujú z posvätného textu tajomstvá viery a zásady kresťanského života. Najmä pri svätých omšiach, ktoré sa celebrujú v nedeľu a zasvätené sviatky za účasti ľudu, nech sa homília nevynechá bez vážnej príčiny.“*
Dei Verbum, č. 24:	
„Eodem autem Scripturae verbo etiam ministerium verbi, pastoralis nempe praedicatio, catechesis omnisque instructio christiana, in qua homilia liturgica eximium locum habeat oportet, salubriter nutritur sancteque virescit.“	*„Vysluhovanie slova, to jest pastorálna kazateľská činnosť, katechéza a vôbec každé kresťanské poučovanie - a tuná má mať význačné miesto liturgická homília – nachádza zdravú stravu a svätú sviežosť v tom istom slove Písma“.*

Je veľmi dôležité správne pochopiť úmysel koncilu v jeho rozličných výrokoch. Tri zo štyroch podstatných vyhlásení vo vzťahu k homílii, citovaných vyššie, boli vzaté zo *Sacrosanctum Concilium*. Už tieto tri vyhlásenia by mohli byť postačujúce na to, aby sa objasnil úmysel koncilu v tejto záležitosti. Zdá sa, že koncil nemal v úmysle slávnostne vyhlásiť definíciu o podstate alebo prirodzenosti homílie. To ale neznamená, že vyhlásenia na túto tému

by boli druhoradé. Celkový charakter koncilovej konštitúcie o liturgii, vnútorné rozdelenie, ako aj tituly jednotlivých kapitol, demonštrujú dôležitosť aj pre partikulárne veci.[64]

Dve z týchto vyhlásení o homílii sa nachádzajú v prvej kapitole *Sacrosanctum Concilium*, ktorá obsahuje všeobecné princípy pre liturgiu. Používajú sa tu slová ako: prirodzenosť, podstata liturgie. I keď nebola uskutočnená slávnostná definícia homílie, môžeme jej definovanie odvodiť z kontextových indikácií, ktoré naznačujú, že rozličné témy, tu diskutované, chcú mať normatívny charakter zaväzujúci celú Cirkev. Tieto normy nepochádzajú z vonkajších okolností, zo zaužívanej praxe, ale vyplývajú z úvah o samotnej prirodzenosti a podstate liturgie ako takej. Prezentuje sa tu spojenie medzi normami a základnými tajomstvami viery.

6. 2. Homília ako liturgický akt

Výroky o homílii, ktoré sa nachádzajú v konštitúcii SC č. 24, 35, sú v kapitole: V*šeobecné zásady o obnove a pestovaní posvätnej liturgie*, v tretej časti, ktorá má názov: *Obroda posvätnej liturgie*. Sekcia A tretej časti, č. 22-25, sa zaoberá všeobecnými pravidlami o obnove liturgie. Sekcia B, č. 26-32 sa dotýka pravidiel vyplývajúcich z hierarchickej a spoločenskej povahy liturgie. Sekcia C, č. 33-36 hovorí o pravidlách vyplývajúcich z didaktickej a pastorálnej povahy liturgie.

Perspektíva SC č. 24 a 35 je teda zjavne všeobecná a jasne ustanovuje, že homília je vlastná a nie cudzia liturgii vo všeobecnosti.

Kontext 52. bodu, v druhej kapitole dokumentu, špecificky ukazuje *presväté tajomstvo eucharistie*. Po normách daných v prvej kapitole, ktorá hovorí o liturgii vo všeobecnosti, má špecifickú dôležitosť eucharistický kontext. Ak liturgia je zdrojom a vrcholom celého života činnosti Cirkvi (porov. SC 10), tak potom to zvlášť platí o eucharistii.[65] Preto komentáre o homílii v tejto kapi-

64 Porov. BARILE, R.: *L'omelia prima e dopo il Vaticano II,* in Rivista di Pastorale Liturgica, 33 (1995/1) č.188, s. 11-25.

65 PO č. 5: *„Ostatné sviatosti, ako aj všetky cirkevné služby a apoštolské diela súvisia so svätou Eucharistiou a na ňu sú zamerané.“*

tole nemôžu byť interpretované len v súvislosti s eucharistiou, ale treba uznať, že majú väčšiu silu, keď sú nazerané v eucharistickom slávení. Čiže homília vo všeobecnosti je časťou liturgie a zvlášť v eucharistii.[66]

Dei Verbum je koncilová konštitúcia o Božom zjavení. Referencie k homílii sa nachádzajú v bode 24, kap. 6, kde je reč o Svätom Písme v živote Cirkvi. Koncilovi otcovia podčiarkli homíliu ako liturgickú akciu. Nekvalifikovali ju len vo vzťahu k eucharistickému sláveniu. Homília je liturgickým aktom kdekoľvek alebo kedykoľvek sa tak volá. V žiadnom prípade sa neobmedzuje len na slávenie eucharistie. Toto je potrebné zdôrazniť jasne a presne, pretože existuje aj tendencia označiť za homíliu to, čo sa exkluzívne vzťahuje k eucharistii.[67]

Z koncilových vyhlásení vyplýva, že homília má exkluzívne liturgický kontext, čiže podstatne patrí k liturgii. Toto zdôrazňujú mnohé koncilové texty. Nebolo by teda správne vidieť ju iba v súvislosti s uskutočňovaním prorockej Kristovej úlohy. Mohlo by to narušiť jej základnú prirodzenosť. V rámci prorockej úlohy totiž sa dá jasne odlíšiť: služba slova vo všeobecnosti, teda učiteľská úloha, od úradnej liturgickej služby slova. Toto je vykonávanie aj kňazskej úlohy Krista, ako to popisuje V. Carbone:

> *„Homília je liturgickým činom, ktorým niekto vykonáva povinnosť udelenú mu sviatosťou kňazstva. Tento liturgický akt je zároveň aktom hlásania Božieho slova v súhlase s podriadenosťou hierarchickej autorite. Homília predpokladá misiu, poslanie dané Kristom a preto podľa jej prirodzenosti patrí po apoštoloch biskupom a ich sviatostne ordinovaným*

66 Porov. SOVERNIGO, G.: *L'efficacia della parola di Dio celebrata. Aspetti personali*, in AA.VV. *Dall'esegesi all'ermeneutica attraverso la celebrazione. Bibbia e liturgia - I,* (a cura di R.CECOLIN), Messaggero, Padova 1991, s. 295-304; TRIACCA, A. M.: *Celebrazione liturgica e Parola di Dio. Attuazione ecclesiale della Parola*, in G. ZEVINI (ed.), *Incontro con la Bibbia. Leggere, pregare, annunciare. Convegno di aggiornamento 2-5 gennaio,* Facoltà di Teologia della Pontificia Università Salesiana, Roma 1978; MILANO, A.: *La parola nell'eucaristia. Un approccio storico-teologico*, Roma 1990; MOSSO, D.: *L'omelia, parte dell'azione liturgica,* in Rivista Liturgica 74 (1987) č.2, s. 177-184; AUGE', M.: *Liturgia. Storia, celebrazione, teologia, spiritualità*, Paoline, Cinisello Balsamo 1992.

67 Porov. BISCONTIN, CH.: *L'omelia come parte della celebrazione,* in AA.VV., *Il linguaggio liturgico. Prospettive metodologiche e indicazioni pastorali,* Dehoniane, Bologna 1981, s. 293-311.

pomocníkom, menovite kňazom a diakonom, ako je to ustanovené právom...“ [68]

Teda dôležitý moment, ktorý prezentuje koncil o homílii, je skutočnosť, že je podstatne liturgickým činom. Je to jasné zo SC č. 35 a 52, aj z kontextu, ako bola ona diskutovaná na koncile v rozličných iných dokumentoch.[69] Koncil jasne stanovil, že „*je časťou liturgie ako takej.*“ Hoci teda homília je vykonávaním ministéria kázania, služby slova, je zároveň aj integrálnou časťou liturgie.

Povaha tohto liturgicko-kazateľského úkonu je, že je *proklamáciou* (SC 35), *vysvetľovaním* (SC 24) a *vovádzaním-inštruovaním* (DV 24). Obsahom homílie sú *„úžasné božie diela v dejinách spásy a tajomstvá Krista, vždy prítomné a aktívne“*, (SC 35) ako aj *„tajomstvá viery a kresťanského života.“* (SC 52) Tento obsah homília čerpá z prameňov: *„Sväté Písmo a liturgia.“* (SC 24, 35, 52)

Koncilovi otcovia však nepovedali, že každé liturgické slávenie musí mať aj homíliu. Veľká opatrnosť sa odzrkadľuje aj v otázke najvhodnejšieho miesta: *„má to byť poznačené v rubrikách.“* (SC 35) Tvrdiac, že homília je liturgickým činom, nepovedali, že je podstatnou časťou liturgie. Ak niektorá liturgické slávenie neobsahuje homíliu, je právoplatnou liturgiou, hoci je v určitom zmysle oslabené.

6. 3. Kňazský, prorocký a kráľovský úrad

Liturgia je verejná činnosť, verejný úkon kňazskej úlohy Ježiša jeho Cirkvou. Ježišove skutky ako kňaza, v jeho osobnom uctievaní Otca, kulminujú v jeho smrti a zmŕtvychvstaní. Ježišova bohoslužba je samozrejme jedinečne v ňom samom, čiže iba jeho kult má spásonosnú silu. V tomto zmysle spása priamo závisí na účasti na jeho vykúpnej bohoslužbe. Patriť ku Kristovi, byť členom jeho

---

68 CARBONE, V.: *De Commissione Decretis Concilii Vaticani Secundi Interpretandis: Dubiorum Solutionum explanatio,* in Monitor Ecclesiasticus 97 (1972) s. 327.

69 *Acta Pontificiae Commissionis Centralis Praeparatoriae Concilio Oecumenici Vaticani II,* Pars III, Typis Polyglottis Vaticanis, 1968, s. 105.

mystického tela, Cirkvi, je základom uvedomelej participácie na jeho kulte a jeho kňazstve. Individuálna alebo spoločná bohoslužba hriešneho ľudstva môže mať spásonosnú účinnosť iba natoľko, nakoľko je účasťou na Kristovom kulte. Z toho sa dá ľahko pochopiť prečo Cirkev prisudzuje takú dôležitosť liturgii a vernému zachovávaniu noriem s ňou spojených. [70]

Táto úvaha môže byť nápomocná na pochopenie vzťahu medzi Kristovým kňazským a prorockým úradom v súvislosti s homíliou. Kristus, učiteľ, prorok pozýva ľudí k osobnému vzťahu s Bohom. Ten sa rozvíja v odmietaní hriechov a bezpodmienečnou vierou v neho, čím vzniká vnútorný, osobný, intímny vzťah s Kristom. Zároveň je Ježiš Slovo, ktoré Boh adresuje človeku a pozýva ho k oslave, uctievaniu, bohoslužbe, klaňaniu, vzdávaniu vďaky, čiže k najzákladnejšiemu vzťahu stvorenstva k Stvoriteľovi. Ježiš nepozýva človeka iba k individuálnemu spôsobu vzdávania úcty, ale k uvedomelej participácii na jeho vykupujúcej bohoslužbe. Učiaca úloha vedie ku kňazskej funkcii a uspôsobuje jednotlivca aj spoločnosť na aktívne vykonávanie kňazského úradu (porov. SC 9). Takže, ako čítame v SC 10:

„Liturgia est culmen ad quod actio Ecclesiae tendit et simul fons unde omnis eius virtus emanat.“	*„v liturgii vyvrcholuje činnosť Cirkvi a zároveň v nej pramení všetka jej sila“*

Aj na inom mieste koncilovi otcovia prehlásili:

> *„Každá liturgická služba, ako dielo Krista kňaza a jeho Tela, to jest Cirkvi, je obzvlášť posvätným úkonom, ktorému sa čo do účasti nevyrovná tým istým titulom a v tom istom stupni iná cirkevná činnosť“* (SC 7).

Alebo: *„Eucharistia sa javí ako prameň a vrchol všetkej evanjelizácie...“* (PO 5)[71]

---

[70] Porov. BROVELLI, F.: *L'omelia parte della celebrazione liturgica,* in AA.VV., *Predicare oggi,* Ancora, Milano 1982, s. 115-136.

[71] Porov. COLOMBO, G.: *Predicazione e celebrazione. Riflessioni teologiche,* in AA.VV., *Predicare oggi,* Ancora, Milano 1982, s. 43-72; HERMANS J.: *La celebrazione*

Výkon prorockej úlohy Krista, ako sme doteraz videli, nie je obmedzený len na volanie k pokániu a ku vzdávaniu vďaky. Existuje celý rad aktivít, ktoré majú príbuznosť s ohlasovaním, pochopením, vysvetľovaním a komunikáciou plnej pravdy o spáse a vykúpení (Porov. LG 12, 13, 24, 25; CD 4; PO 4).

6. 4. Homília v postkoncilovom období

Vyhlásenia II. vatikánskeho koncilu ohľadne homílie vytvárajú určité pozadia, na ktorom je možné vytvoriť si lepší obraz o legislatívnom a magisteriálnom využití koncilového učenia. Toto koncilové učenie určuje ďalší vývoj cirkevného chápania homílie v rokoch po II. vatikánskom koncile, ktoré vedú k juridickému formulovaniu a právnej interpretácii v roku 1983 v Kódexe kanonického práva. Uvádzame tu krátke úryvky z dvanástich dokumentov, ktoré môžu pomôcť pri orientácii.

1. List pápeža Pavla VI. o liturgickej reforme *Sacram liturgiam* (1964):

„Item a die, quem supra statuimus, iussum vigere volumus homiliae diebus dominicis et festis de praecepto in Missis habendae; ad normam art. 52.“	*„...chceme, aby vstúpila do platnosti norma článku č. 52 (SC), ktorá predpisuje homíliu počas omše v nedeľu a sviatočné dni“.*[72]

2. Inštrukcia na vykonanie liturgických zmien *Inter Oecumenici* (1964):

„Homilia diebus dominicis et festis de praecepto habeatur in omnibus Missis, quae concurrente populo celebran-	*„V nedele a prikázané sviatky má byť homília vo všetkých omšiach za účasti ľudu, vrátane omší konventuál-*

dell´Eucaristia. Per una comprensione teologico-pastorale della messa secondo il Messale Romano, Torino 1985, s. 261-264.

72 PAULUS PP. VI, Litterae apostolicae motu proprio datae *Sacram liturgiam* quibus decernitur ut praescripta quaedam Constitutionis de sacra Liturgia a Concilio Oecumenico Vaticano II probatae vigere incipiant, 25. január 1964, in AAS 56 (1964), s. 139-144, čl. III.

tur, Missis conventualibus, in cantu atque pontificalibus minime exceptis.
Diebus vero non festis, homilia commendatur praesertim in quibusdam feriis Adventus et Quadragesimae necnon in aliis occasionibus in quibus populus frequentior ad ecclesiam convenit.
Nomine homiliae ex textu sacro faciendae intellegitur explicatio aut alicuius aspectus lectionum Sacrae Scripturae aut alterius textus ex Ordinario vel Proprio Missae diei, ratione habita sive mysterii quod celebratur sive peculiarium necessitatum auditorum.
Si schemata praedicationis intra Missam habendae pro aliquibus temporibus proponuntur, intimus nexus cum praecipuis saltem temporibus et festis anni liturgici (df. Const. art. 102-104) seu cum mysterio Redemptionis harmonice servandus est; homilia enim est pars Liturgiae diei.“

nych, spievaných alebo pontifikálnych. Naopak, v dňoch feriálnych sa homília odporúča.
Zvlášť v niektoré férie Adventu a pôstu a pri iných príležitostiach, pri ktorých prichádzajú veriaci do kostola vo väčšom množstve.

Homíliou, ktorá sa drží posvätných textov, sa rozumie vysvetľovanie určitého aspektu čítaní Svätého Písma, alebo iného textu omšového ordinária, alebo textov určitého dňa, majúc na pamäti celebrované tajomstvo a zvláštne požiadavky poslucháčov. Ak sú navrhované schémy kázní v omši pre niektoré obdobie v roku, nech sa rešpektuje úzky vzťah a harmónia s principiálnymi obdobiami a sviatkami liturgického roka (porov. Const. artt. 102-104), totiž s tajomstvom vykúpenia: homília v skutočnosti je časťou liturgie dňa.“[73]

3. Inštrukcia o eucharistickom kulte *Eucharisticum mysterium* (1967):

„Populus ius habet in Missa nutriri verbi Dei annuntia-

„Ľud má právo v omši byť živený ohlasovaním a vysvetľo-

[73] SACRA CONGREGATIO RITUUM, Instructio *Inter oecumenici* ad exsecutionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam, 1964: *AAS* LVI (1964) s. 877-900, čl. 54.

tione et explicatione. proinde sacerdotes non solum homiliam quoties praecribitur aut expedit habeant, sed etiam curent ut ea quae tum ipsi quam ministri pro suo munere proferunt ita distinete dicant vel cantent, ut fideles illa clare percipiant et sensum eorum intellegant, immo ad responsionem et participationem sponte adducantur. Ad hoc congruis exercitationibus praeparentur ministri, praesertim in seminario et in domibus religiosis.“

vaním božieho slova. Kňazi nech nielen prednášajú homíliu toľkokrát, koľkorát je predpísaná alebo vhodná, ale nech sa starajú, aby to, čo majú povedať nahlas, bolo prednesené alebo zaspievané tak dôstojne, aby to veriaci jasne prijali a pochopili význam, ba priam, aby boli spontánne vovedení na odpoveď a zúčastnenosť. Služobníci nech sú na to pripravení primeranými cvičeniami, predovšetkým v seminári a v reholných domoch.“[74]

4. Inštrukcia pre aplikáciu liturgických predpisov, *Liturgicae instaurationes* (1970) :

„Liturgia verbi summa cura excolenda est. Numquam licet pro ea alias lectiones substituere, sive a sacris sive a profanis auctoribus, veteribus vel recentioribus, depromptas. Homiliae finis est nuntiatum dei verbum fidelibus explanare et ad huius aetatis sensum accommodare. Ipsa proinde ad sacerdotem spectat; christifideles vero notationibus, dialogis, hisque similibus sese abstineant. Non licet unam tantum-

„Bohoslužba slova nech je v najväčšej úcte, nie je nikdy pripustné nahradiť ju inými čítaniami vybranými z posvätných alebo profánnych spisovateľov, z antiky alebo moderných časov. Účelom homílie je urobiť pochopiteľným, prispôsobeným vnímaniu našej doby Božie slovo, ktoré počúvajú veriaci. Úloha vykonávať ju prislúcha kňazovi; veriaci zo svojej strany nech sa zdržia zásahov poznámkami, dialó-

74 SACRA CONGREGATIO RITUUM, Instructio *Eucharisticum mysterium* de cultu mysterii eucharistici, 25. máj 1967, in *AAS* 59 (1967) 539-573, čl. 20.

modo lectionem proferre.“

gom a pod.: nie je dovolené čítať iba jedno čítanie.“[75]

4. Všeobecné smernice Rímskeho misála (1970):

„Homilia est pars liturgiae et valde commendatur: est enim ad nutrimentum vitae christianae necessaria. Sit oportet explicatio aut alicuius aspectus lectionum sacrae Scripturae aut alterius textus ex Ordinario vel Proprio Missae diei, ratione habita sive mysterii, quod celebratur, sive peculiarium necessitatum auditorum.

Diebus dominicis et festis de praecepto homilia habeatur in omnibus Missis, quae concurrente populo celebrantur; ceteris vero diebus commendatur, praesertim in feriis Adventus, Quadragesimae et temporis paschalis, necnon in aliis festis et occasionibus, in quibus populus frequentior ad ecclesiam convenit.

Homilia de more ab ipso sacerdote celebrante habeatur.“

„Homília je súčasťou liturgie a veľmi sa odporúča. Je totiž nevyhnutná na zveľadenie kresťanského života. Má byť výkladom niektorého bodu Svätého písma, ktoré sa číta, alebo iného textu omšového ordinária alebo propria patričného dňa so zreteľom na slávené tajomstvo alebo na osobitné potreby posluchačov. V nedeľu a v prikázané sviatky má byť homília pri všetkých omšiach, ktoré sa slávia za účasti ľudu. Odporúča sa aj v iných dňoch, najmä vo všedné dni Adventu, Pôstu a Veľkonočného obdobia, ako aj v né sviatky a vtedy, keď sa zíde v kostole viacej ľudí. Homíliu má spravidla povedať sám celebrujúci kňaz.“[76]

75 SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, Instructio tertia ad Constitutionem de sacra Liturgia recte exsequendem *Liturgicae instaurationes*, 5. september 1970, in AAS 62 (1970) s. 692-704, čl. 2a.

76 SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Institutio generalis Missalis romani*,26. marec 1970: *Missale romanum,* editio typica altera, Typis polyglottis vaticanis 1975, s. 19-92, čl. 41 a 42.

6. Direktórium pre pastiersku službu biskupov *Ecclesiae imago* (1973):

„Peculiaris praedicationis forma pro communitate iam evangelizata exstat homilia, quam Episcopus inter divinorum officiorum sollemnia sermone quidem plano, familiari et omnium adstantium captui accommodato, pronuntiat e textu sacro mirabilia Dei ac mysteria Christi recolens et vitae christianae legibus fideles instituens.

Homilia, cum post lectionem divinam in actionibus liturgicis habetur, quae sunt omnis vitae Ecclesiae culmen et fons, ceteris praedicationis formis praestat et quodammodo eas recipit, cathechesim pťraesertim. Quam, si Episcopus raro vel difficilius ex professo per se ipse agere queat, homilia efficaciter praebet, summas veritates christianas e liturgia diei, nisi ratio pastorali aliud suadeat, breviter et pressius expromens.“

„Zvlášna forma kázania – pre komunitu už evanjelizovanú – je homília. Biskup nech ju vykonáva počas slávenia posvätných obradov jazykom pomalým, familiárnym a prispôsobeným schopnostiam všetkých prítomných vychádzajúc z posvätných textov na vykreslenie zázračných božích diel a Kristových tajomstiev a na formovanie veriacich podľa zákonov kresťanského života. Pretože homília je po čítaní sv. Písma, počas priebehu liturgie, (vrchol a prameň celého života cirkvi) prevyšuje iné formy kázania, zvlášť katechézu a v určitom zmysle ich zhrňuje. Zriedkavo a veľmi ťažko biskup sám môže konať katechézu; predsa však homília mu ponúka príležitosť vykonať účinnú katechézu, ak je ona krátka a syntetická, čerpajúc základné kresťanské pravdy z liturgie dňa, ak mu pastorálne motívy neodporúčajú ináč. „[77]

[77] SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, Directorium *Ecclesiae imago* de pastorali ministerio episcoporum, 22. február 1973, Typis Polyglottis Vaticanis 1973, čl.59

7. Direktórium pre omše s deťmi *Pueros baptizatos* (1974):

„In omnibus Missis cum pueris magnum momentum homiliae tribuendum est, qua verbum Dei explanatur. Homilia pueris destinata interdum in dialogum cum iis transibit, nisi praeferatur, ut in silentio auscultent.“

„Vo všetkých omšiach pre deti má veľkú dôležitosť homília, ktorou sa vysvetľuje Božie slovo. Homília určená pre deti sa môže niekedy rozvíjať aj formou dialógu s nimi, ak sa neuprednostní to, aby počúvali v tichu.“[78]

8. Apoštolská exhortácia *Evangelii Nuntiandi* (1975):

„Verum, quoniam instauratus sacrae liturgiae ordo „Liturgiae Verbi“ multum auctoritatis attribuit, is profecto erret qui homiliam esse validum atque lectissimum peragendae evangelizationis instrumentum neget. Oportet sane pernoscere in usumque convertere sive postulationes sive virtutes, homiliae proprias, ut ea nempe pastoralis efficacitatis plenitudinem consequatur... Multae communitates sive paroeciales sive alius generis per homiliam, dominicis habitam diebus, vivant atque confirmantur, modo illis ditetur proprietatibus.“

„*Pretože obnovený poriadok posvätnej liturgie vysoko hodnotí bohoslužbu slova, mýlil by sa, kto by v homílii nevidel účinný a vhodný prostriedok evanjelizácie. Treba však poznať a vedieť uplatniť požiadavky a možnosti homílie, aby tak nadobudla svoju plnú pastoračnú účinnosť....*

Mnoho farností a iných komunít žije a vzrastá práve zásluhou nedeľných homílii...“[79]

78 SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, Directorium *Pueros baptizatos* de Missis cum pueris,1. november 1973, in *AAS* 66 (1974) s. 30-46, čl. 48.

79 PAULUS PP. VI, Adhortatio apostolica *Evangelii nuntiandi* de evangelizatione in mundo huius temporis, 8. december 1975, in *AAS* 58 (1976) s. 5-76, čl. 43.

9. Apoštolská exhortácia *Catechesi tradendae* (1979):

„Haec animadversio ei catechesi etiam magis convenit, quae in Liturgiae fit celebratione, maxime in eucharisticis coetibus; in quibus sane, ratione ducta tum indolis peculiaris tum cursus sacrorum huiusmodi, homilia iter fidei resumit, quod catechesis proposuit, idque ad naturalem sibi terminum adducit; pariter discipulos Domini movet, ut iter spirituale in veritate, in adoratione gratiarumque actione cotidie suscipiant. Si res ita intellegatur, affirmari potest ipsam etiam paedagogiam catecheticam in Eucharistia initium atque perfectionem habere per totum nempe circulum anni liturgici.

Praedicatio sacra vero, in textibus bilicis innixa, id, sua quidem ratione, efficit, ut Christifideles universa mysteria fidei atque normas christianae vitae satius altiusque cognoscant. Homiliae summa est diligentia adhibenda, atque curandum, ne nimis longa sit nec nimis brevis, ut accurate semper praeparetur, sententiis sit copiosa et apta audientibus,

„To platí ešte viac pre katechézu, ktorá sa koná v liturgickom rámci a zvlášť počas eucharistického zhromaždenia: rešpektujúc špecifickú povahu a vlastný rytmus tohto rámca, homília má rozvíjať plán viery navrhnutý katechézou a privádza ho k prirodzenému naplneniu. Súčasne napomáha a podporuje učeníkov Pána, aby sa títo každodenne viac a viac uberali cestou pravdy, adorácie a vo vzdávaní vďaky. V tomto zmysle možno povedať, že katechetická pedagogika nachádza svoj pôvod a svoje naplnenie v eucharistii, v horizonte naplneného liturgického roka.

Kázanie sústredené na liturgické texty má teda svojim vlastným spôsobom umožniť veriacim aby sa dôkladnejšie a hlbšie oboznamovali s tajomstvami viery a s normami kresťanského života.

Preto treba homílii venovať veľkú pozornosť. Nemá byť ani príliš dlhá, ani príliš krátka, ale má byť vždy starostlivo pripravená, dôkladná, dôsledná, uspôsobená na

atque sacrorum administris reservetur. Locum suum in omni eucharistica Liturgia dominicis ac festis diebus de praecepto debet obtinere, atque etiam in celebratione baptismatis ac ritus paenitentialis, matrimonii et funeris. Hoc beneficiorum unum est liturgicae renovationis.“

myslenie poslucháčov a rezervovaná ordinovaným služobníkom. Taká homília má mať svoje miesto v každej nedeľnej a sviatočnej eucharistii, ako aj v slávení krstu a v liturgii pokánia, sobáša a pohrebu. Toto je jedna prednosť liturgickej obnovy..“[80]

10. Všeobecné smernice lekcionára (1981):

„24. Homilia, qua per anni liturgici cursum ex textu sacro fidei mysteria et normae vitae christianae exponuntur, ut pars liturgiae verbi saepius et inde a constitutione liturgica concilii Vaticani II potissimum est commendata, immo pro aliquibus casibus praescribitur. Ab ipso qui praeest de more habenda, homilia in missae celebratione eo tendit ut nuntiatum Dei verbum una cum liturgia eucharistica fiat „quasi annuntiatio mirabilium Dei in historia salutis seu mysterio Christi“. Etenim mysterium paschale Christi quod lectionibus et homilia nuntiatur, per missae sacrificium exercetur. Christus autem in ecclesiae suae praedicatione

„24. Homíliu, ktorou sa v priebehu cirkevného roku na základe posvätných textov vysvetľujú tajomstvá viery a pravidlá kresťanského života, ako časť liturgie slova často a veľmi odporúča Druhý vatikánsky koncil v liturgickej konštitúcii, ba v niektorých prípadoch ju dokonca predpisuje. Spravidla ju má predsedajúci. V slávení omše smeruje k tomu, aby hlásané Božie slovo spolu s liturgiou Eucharistie „ohlasovali podivné Božie diela v dejinách spásy, čiže v Kristovom tajomstve“. Veľkonočné tajomstvo Krista, ktoré sa v čítaniach a v homílii ohlasuje, uskutočňuje sa obetou omše. V kázaní svojej cirkvi je

80 IOANNES PAULUS PP. II, Adhoratio apostolica *Catechesi tradendae,* 16. október 1979, in *AAS* 71 (1979) s. 1277-1340, čl. 48.

praesens semper adest et operatur.

Homilia igitur sive verbum Scripturae sacrae nuntiatum sive alium liturgicum textum explicet, communitatem fidelium ad eucharistiam actuose celebrandam ducere debet, ut „vivendo teneant quod fide perceperunt“. Hac viva expositione Dei verbum, quod legitur, et celebrationes ecclesiae, quae peraguntur, maiorem efficacitatem acquirere possunt, si homilia revera sit fructus meditationis, apte parata, non nimis protracta nec nimis brevis, et si in ea ad omnes praesentes, etiam pueros et incultos, attendatur.

In concelebratione homiliam habet de more clebrans principalis, vel unus e concelebrantibus.

25. Diebus praescriptis, dominicis nempe et festis de praecepto servandis, etiam in missis quae vespere diei praecedentis celebrantur, homilia haberi debet in omnibus missis, quae concurrente populo celebrantur. Etiam in missis cumpueris et cum coetibus particularibus habenda est homilia.

Homilia valde commendatur

Kristus vždy prítomný a trvale pôsobí.

Homília, či sa už v nej vysvetľuje ohlasované slovo Svätého písma, alebo iný liturgický text, má viesť spoločenstvo veriacich k činnému sláveniu eucharistie, aby „životom zachovávali, čo prijali s vierou“. Božie slovo, ktoré sa číta a slávenia cirkvi, ktoré sa konajú, môžu týmto živým výkladom nadobudnúť väčšiu účinnosť, ak je homília naozaj ovocím rozjímania, vhodne pripravená, nie príliš dlhá, ale ani nie príliš krátka, a ak sa v nej berie ohľad na všetkých prítomných aj na deti a menej vzdelaných.

Pri koncelebrácii máva homíliu sprvidla celebrant alebo jeden z koncelebrantov.

25. V prikázaných dňoch, čiže v nedele a prikázané sviatky, má byť homília vo všetkých omšiach, ktoré sa slávia za účasti ľudu, aj pri omšiach, ktoré sa slávia večer predchádzajúceho dňa. Homília má byť aj v omšiach pre deti a pre zvláštne zhromaždenia.

Veľmi sa odporúča homília vo fériách Adventu, Pôstu a

in feriis adventus, quadragesimae et temporis paschalis pro fidelibus qui modo regulari celebrationem missae participant, necnom in aliis festis et occasionibus in quibus populus frequentior ad ecclesiam convenit.

38. Qui liturgiae verbi praeest, intimum quod continet nutrimentum cum fidelibus, praesertim in homilia communicans, etsi auscultans et ipse verbum Dei ab aliis proclamatum, manet semper primus cui munus est traditum verbum annuntiandi. Cum per se vel per alios curaverit ut apto modo verbum Dei proclametur, sibi de more relinquit aliquas monitiones contexere ad attentiorem fidelium auditionem reddendam et, praecipue, homiliam ad fecundiorem verbi Dei perceptionem in iisdem fovendam, facere."
81

vo Veľkonočnom období pre veriacich, ktorí sa pravidelne zúčastňujú na omši, ako aj pri iných sviatkoch a príležitostiach, keď sa ľud v hojnejšom počte schádza v kostole.

38. Predsedajúci v bohoslužbe slova sprítomňuje veriacim vnútorný pokrm najmä v homílii, a hoci aj sám počúva Božie slovo, ktoré hlásajú iní, zostáva vždy prvým, ktorý má za úlohu podané slovo ohlasovať. Aj keď sa sám alebo prostredníctvom iných postaral o ohlasovanie Božieho slova, sám obyčajne povie aspoň niekoľko myšlienok, aby veriaci pozornejšie počúvali a hlavne povie homíliu, aby im pomohol plodnejšie prijať Božie slovo."[55]

11. Interpretácia Biblie v Cirkvi (1993):

„L´explication qu´on donne des textes bibliques au cours

„Vysvetľovanie biblických textov v homílii sa nemôže

81 SACRA CONGREGATIO PRO SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO, Decretum *Ordo lectionum missae* de editione typica altera Ordinis lectionum missae, Prot. CD 240/1981: *Notitiae* XVIII (1981) s. 358-359; *Ordo lectionum missae,* ed. typica altera (1981), pp. VIII-IX.

Praenotanda *De verbi Dei momento: Notitiae* XVIII (1981) s. 361-407; *Ordo lectionum missae, s.* XI-LII, čl. 24, 25, 38, 41.

de l´homélie ne peut entrer dans beaucoup de détails. Il convient donc de mettre en lumiere les apports principaux de ces textes, ceux qui sont les plus éclairants pour la foi et les plus stimulants pour le progrés de la vie chrétienne, communautaire ou personnelle. En présentant ces apports, il faut faire oeuvre d´actualisation et d´inculturation, selon ce qui a été dit plus haut. A cet effet, des principes herméneutiques valables sont nécessaires. un manque de préparation en ce domaine a pour conséquence qu´on est tenté de renoncer á approfondir les lectures bibliques et qu´on se contente de moraliser ou de parter de questions actuelles, sans le éclairer par la Parole de Dieu.“

dotknúť všetkých detailov. O to dôležitejšie je vyzdvihnúť hlavné prvky textov, ktoré najviac osvetľujú vieru a môžu podporiť napredovanie osobného kresťanského života i života kresťanského spoločenstva. Pri vysvetľovaní týchto prvkov je rozhodujúce, aby boli aktualizované a inkulturované...K tomu sú potrebné platné hermeneutické princípy. Kto v tomto smere nie je dostatočne pripravený, väčšinou sa vzdáva toho, aby biblické čítania pochopil hlbšie a uspokojuje sa s moralizovaním, alebo hovorí iba o aktuálnych otázkach bez toho, aby ich konfrontoval s Božím slovom.“ 82

12. Direktórium pre službu a život kňazov *Dives Ecclesiae* (1994):

„Ad hoc propositum consequen-dum presbyter suum esse sentier studere peculiari cum diligentia praeparationi, tum remotae, tum proximae, homiliae liturgicae, eius argumentis, temperationi partis declarativae cum parte ap-

„Kňaz nech cíti povinnosť venovať zvláštnu pozornosť jednak vzdialenej ako aj bezprostrednej príprave liturgickej homílie, jej obsahu, rovnováhe medzi vysvetľovaním aplikáciou, jej výchovnej časti a spôsobu podania, ako

82 COMMISSION BIBLIQUE PONTIFICALE, Document *L´interprétation de la Bible dans l´Église,* 21. september 1993, in Biblica 74 (1993) s. 451-528, kap. IV, C, 3.

plicati-va, paedagogiae et technicae agendi, usque ad bonam dictionem, dignitatis actus observantem et auditorum.“

aj dobrej výslovnosti, ktorá berie ohľad na dôstojnosť veci a tých, ktorým je určená.“[83]

Ďalších osem textov, kde sa o homílii hovorí sú predpisy pre vysluhovanie obradov:
Ordo Baptismi parvulorum 45;
Ordo Confirmationis 22;
Ordo Paenitentiae 25;
Ordo Unctionis infirmorum 82;
Ordo celebrandi Matrimonium 22, 42, 57;
Ordo exsequiarum 27, 46, 50, 51.
Ordo initiationis christianae adultorum 138, 161, 168, 175, 185;
Institutio generalis de Liturgia Horarum 47.

Všetky oficiálne dokumenty teda potvrdzujú, že homília je liturgickým úkonom. Zriedkavo sa terminologicky zmiešava s inými formami kázania.

83 KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, Directorium *Dives Ecclesiae* pro Presbyterorum ministerio et vita, 31. marec 1994, LEV, Cittá del Vaticano 1994, čl. 46..

7. FUNKCIE SLOVA

7.1. Funkcie slova v cirkevnom ohlasovaní

V zmysle oficiálnych cirkevných inštrukcií po II. vat. koncile je užitočné zapodievať sa teraz funkciami slova v cirkevnom ohlasovaní. Kto ohlasuje Božie slovo, mal by mať zmysel pre slovo básnické. Básnik je ten, kto vie na malom priestore povedať veľmi veľa, čiže málo slovami vie veľa vyjadriť. Kňaza a katechétu k tomu predurčujú hymny a žalmy. Kto sa ich skutočne modlí a nielen recituje, naučí sa im rozumieť a rozvíja v sebe schopnosť aj zaujímavo a obsažne sa vyjadrovať.

Z teologického hľadiska prvou funkciou slova v službe ohlasovania je *kerygmatickosť*. Slovo má niečo zvestovať. Človeku dnešných dní má sprostredkovať posolstvo, ktoré sa nachádza vo výkupnom diele Ježiša Krista. Keby slovo ohlasovania neprinášalo radostnú zvesť o Božej láske k človeku, stratilo by svoj najhlbší zmysel. Zostalo by na úrovni ľudských informácií: novinových, rozhlasových, televíznych alebo vzdelávacích. Keď ale slovo prináša pravdu o Ježišovi, spĺňa funkciu kerygmy. Niekedy sa používa aj výraz: funkcia *misijná*.

Ruský spisovateľ F. M. Dostojevskij vyznal svoju lásku k Písmu v *Bratoch Karamazových* keď do úst starca Zossimu vkladá tieto slová:

> *„Môj Bože, aká je to kniha a aké ponaučenia! Aké zázraky obsahuje táto svätá kniha a akú silu v nej dostal človek! Ako by chcela vykresať prapôvodný obraz sveta, človeka a ľudských charakterov. Všetko je v nej nazvané svojím menom a poznačené pre všetky časy. A koľko je v nej rozriešených a zjavených tajomstiev!“*

Pre Dostojevského sú slová Biblie Božími semenami. Keď niektoré z nich padne do duše človeka, neumrie:

> *„Po celý život bude (Božie slovo) tajne driemať v jeho duši, bude sa skrývať v tme uprostred zápachu jeho hriechov ako svetlý bod a veľká výstraha. A nie je ani potrebné, ba vôbec*

netreba veľa vykladať a učiť. Čím jednoduchšie je to povedané, tým lepšie tomu rozumieme.“ [84]

Druhou funkciou slova je *didaskália.* To znamená že zvestovanú pravdu treba ďalej vysvetliť a vyvodiť z nej poučenie. Výklad môže byť dvojaký: a) exegetický; b) doktrinálny.

Exegéza je analýza histórie, jazyka, geografie, kultúry a spoločnosti, ktorá je opísaná v Biblii. Napr: Sk 8,30: príbeh Filipa apoštola, ktorý oslovuje na ceste komorníka egyptskej kráľovnej. Pre kazateľov sú dôležité dve vety: *„Rozumieš čo čítaš?“* To je otázka adresovaná celému liturgickému zhromaždeniu dnes: rozumejú ľudia, čo sa prečítalo? Komorníkova odpoveď: *„Ako by som mohol tomu rozumieť tomu (Izaiášovi), keď mi to nikto nevysvetlil?“* To isté môžu povedať ľudia dnes v kostole: ako môžem pochopiť, keď mi to nikto nevysvetlil? Kňaz je v úlohe vysvetľovateľa. Ak slovo spĺňa funkciu exegetickú, privádza človeka k tomu, aby dal odpoveď. Čiže aby mohol povedať: *amen, rozumiem, súhlasím,* musí to byť predtým vysvetlené (porov. 1 Kor 14,16).

Vysvetlenie vo forme náuky, doktríny, znamená predkladať súbor informácií o viere a náboženstve prežívaných v určitom storočí, čiže v kontexte istého prostredia a kultúry (dnešnej alebo minulej). Ide o teologickú reflexiu, ktorá prezentuje zdôvodnenie viery a dogiem.

V cirkevnej službe ohlasovania Božieho slova neide o transport, ale o pretlmočenie. Kamióny transportujú veci z jedného miesta na druhé. Keby sa v ohlasovaní prenášali biblické pravdy z prvého storočia do dvadsiateho, bol by tento transport nedostatočný. Lebo potrebné je pretlmočenie posolstva do jazyka a situácie súčasníkov.

Treťou funkciou slova je *proroctvo.* Pod pojmom prorocké slovo netreba rozumieť veštenie a hádanie budúcnosti, ale schopnosť

a) prijímať vo viere evanjelium (mať účasť na *sensus fidei,* nadprirodzenom zmysle Cirkvi pre vieru)

---

84 DOSTOJEVSKIJ, F.M.: *Bratři Karamazovi,* SNKL, Praha 1965.

b) hlásať ho slovami a skutkami (milosť slova)
c) rozlišovať dobro a zlo a poukazovať naň (vedieť pomenovať čo je hriech a čo je čnosť) [85]

Grécke slovo *profeteia* etymologicky znamená: hovoriť namiesto iného, v našom prípade hovoriť namiesto Ježiša. Kresťan, ktorý má dar proroctva najprv sám horlivo vo svojom vnútri počúva slovo z Písma a neskôr sa cíti vyzvaný hovoriť o ňom iným.

Pritom nesmieme zabúdať, že služba ohlasovania sa deje v limitovanom človeku. Sv. Pavol, keď v liste Židom hovorí o kňazovi, pripomína, že je *vzatý z ľudí*. Zaujímavo komentuje jeho slová Karl Rahner v jednej primičnej kázni:

> *„Náš novokňaz je náš brat. Nie je teda z iného cesta než my všetci. Nesie v sebe aj naďalej údel človeka, aj potom čo na ňom spočinula biskupova ruka. Aj on skusuje osud človeka unaveného, skľúčeného, nedostatočného a hriešnika... Ľudia by si priali vždy kňazov ako žiariacich poslov, nadšených hrdinov, zapálených kazateľov. Boli by radi, keby kňaz bol mužom silnej vôle, asketický, pohotový na všetko odpovedať. Príšerná blaženosť! Aj kňaz musí hovoriť ako každý iný: Verím Pane, pomôž mojej nevere! Aj on sa musí biť do pŕs: Bože, buď milostivý mne hriešnemu! (...) Ale napriek tomu kňazi zvestujú vieru a svedčia vo farnosti: pozrite sa, nad takými akými sme my, sa Boh zľutúva. Nám biednym, málo vzdelaným, nám zúfalým a umierajúcim vyšla hviezda milosti.... Nepohoršujte sa nad nami. Vieme predsa, že Boží poklad nosíme v hlinených nádobach. Náš vlastný tieň stále zatemňuje Božie svetlo, ktoré máme prinášať. Buďte k nám milosrdní, neposudzujte nás, majte zľutovanie nad nami, Boh na nás položil veľké bremeno milosti... Ste blahoslavení, ak ste sa nenahnevali na človeka v kňazovi!“*[86].

Štvrtou funkciou slova je *povzbudenie* (exhortácia, parenéza, parakléza). Apoštol Pavol v liste Timotejovi pripomína: *„Káž vhod, či nevhod, napomínaj, povzbudzuj...“* (2 Tim 4, 2) Zvestovateľ Bo-

[85] Porov. JÁN PAVOL II.: *Christifideles laici*, 14.

[86] RAHNER, K.: *O svátostech v církvi*, Scriptum, Praha s. 128-129

žieho slova sa nemá podobať rímskym antickým rečníkom, ktorí sa snažili štekliť poslucháčom uši, aby za to dostali potlesk. Ohlasovanie nie je ani politická predvolebná propaganda s mnohými prísľubmi. V Cirkvi sa musia hovoriť aj nepríjemné veci, ak je jasné, že sa nezachováva Boží zákon.

Základnú líniu ohlasovania v zmysle povzbudenia vystihuje Antoine de Saint - Exupéry, ktorý napísal:

> *„Keď vnuknem ľuďom lásku k moreplavbe a každý z nich bude tiahnuť tým smerom, kam ho povedie srdce, nebude dlho trvať a uvidíš ich, ako sa postupne odlíšia podľa svojich tisícorakých jednotlivých vlastností. Jeden bude tkať plachty, druhý sa rozmachne sekerou a zrúbe strom v lese. ďalší bude kuť klince a nájdu sa i takí, ktorí budú pozorovať hviezdy, aby sa naučili loď riadiť. A pritom budú všetci jedno. Vybudovať loď neznamená tkať plachty, kuť klince, študovať hviezdy, ale prebudiť túžbu po mori...., ktorá je jedna a v ktorej svetle už nieto rozporov, ale len spoločenstvo lásky. Preto vždy spolupracujem. Ja nemusím poznať na lodi každý klinec. Musím však ľuďom priniesť túžbu po mori.“* [87]

Piatou funkciou slova je *svedectvo* (testimonium). Apoštol Pavol píše Korinťanom: *„Buďte mojimi nasledovníkmi, ako som ja nasledovník Kristov.“* (1 Kor 11, 1). Kňaz aj katechéta je človek zápasiaci o vieru, hľadajúci pravdu a preto nie je ľahké vždy pred ľuďmi stáť ako taký, ktorý môže povedať: *buďte mojimi nasledovníkmi*... Ale podstatné je smerovanie a snaha o súlad medzi slovom a životom.

Spôsob ako sa ohlasovanie deje nie je a nesmie byť propagandistický. Kňaz nie je ideológ, ktorý chce iných presviedčať o svojich názoroch. Nie je manager, ktorý by potreboval zvýšiť počet stúpencov do svojej strany. Klaus Hemerle nemecký biskup, teológ a filozof napísal: «*Kňaz nie je architekt, ktorý projektuje dom, v ktorom sám nebýva*»[88]. Kňaz je svedok. To

---

87 DE SAINT - EXUPÉRY Antoine, *Citadela,* Vyšehrad, Praha 1975, str. 149 (LVII - 75)

88 HEMERLE Klaus, *Scelto per gli uomini. Profilo del sacerdote,* Cittá Nuova, Roma 1995, str. 98 (orig. *Gerufen und vrschenkt. Theologischer Versuch einer geistlichen ortsbestimmung des Priesters,* Neue Stadt Verlag, München-Zürich-Wien 1986).

znamená, že kreslí pred očami iných skutočností, ktoré sám prežíva a tým odovzdáva posolstvo. Teda pozýva do domu s Kristom, v ktorom sám denno-denne býva.

V tomto duchu učil už sv. Anton Paduánsky: «*Reč je živá vtedy, keď hovoria skutky*»[89]. To vedia všetci uèitelia, vychovávatelia a rodičia, že ak sa rozpráva len slovami a skutky chýbajú, vtedy je reč mŕtva. Reč je živá, keď nehovoria len slová, ale aj skutky.

Sv. Bernard povzbudzuje kňazov takto: «*Usilujte sa, aby ste boli najprv nádobou a až potom potrubím*»[90] Potrubie totiž iba prijíma a odovzdáva, kdežto nádoba sa najprv musí naplniť a až potom, keď je preplnená sa z nej prelieva von. Takouto nádobou sa snaží byť každý ohlasovateľ: učiteľ, rodič, vychovávateľ i kňaz.

Sv. Ján Chryzostom píše: «*Ježiš nám hovorí, že máme najprv robiť a potom učiť iných to, čo sami robíme.*»[91] Kladie prax pred teóriu, ukazujúc tak, že iba to je užitočné vyučovať, čo sami vykonávame a nikdy nie naopak.

Zhŕňujúcim spôsobom to vyjadril pápež Pavol VI výrokom: «*Súčasný človek verí viac svedkom ako učiteľom*»[92] a učiteľom len natoľko, nakoľko sú aj svedkovia.

Šiestou funkciou slova je *mystagógia*, čiže má viesť k zjednoteniu s Bohom. Medzi slovom, ktoré sa ohlasuje, sviatosťami, ktoré sa prijímajú a každodenným životom existuje určitá súvislosť. Kĺb, ktorý spája ľudskosť a božskosť a vedie k vzdávaniu vďaky je mystagógia.

V Kristovi tieto dva rozmery: ohlasovanie a konanie sú neoddeliteľne spojené. On je súčasne vtelené Božie slovo, ktoré vysvetľuje človeku zmysel histórie a zároveň koná dielo vykúpenia, ktoré ontologicky mení podmienky človeka na zemi, privádzajúc ho k slobode od hriechu a smrti, a k nadprirodzenej milosti. V jednom

89 *Z rečí svätého kňaza Antona Paduánskeho,* I, 226, *Liturgia hodín* zv.III., Typis Polyglottis Vaticanis, Roma 1990, str. 1535.

90 BERNARD, *Sermone* 13 *sul Cantico dei Cantici.*

91 CHRYZOSTOM Ján, *Commento al Vangelo di S. Matteo,* XVI, 4, Cittá Nuova, Roma 1966, vol. I., str. 254.

92 PAVOL VI, *Evangelii nuntiandi,* 41: *Enchiridion Vaticanum* 5/1634.

Ježišovi je *logos* aj *sakramentum*. Tento koncept sviatostnej účinnosti, vypracovaný s veľkým úsilím systematickej teológie, vyjadruje fundamentálnu štruktúru biblickej ekonómie spásy. „*Sviatosť je udalosť vysvetľovaná prostredníctvom slova. Slovo je pritom udalosťou, ktorá koná to, čo ohlasuje a ohlasuje to, čo koná.*“ [93] Mystagógia potom znamená, že človek, odpovedajúci vierou, má účasť na bohatstve dynamiky Božieho života.

7. 2. Funkcie homílie

Všeobecné smernice lekcionára, článok 24, jasne a presne definujú šesť funkcií homílie.[94]

Po prvé: základná funkcia Božieho slova v homílii je: *vysvetľovať tajomstvá viery a normy kresťanského života*. Teda na prvom mieste sa nemá rozoberať politická situácia alebo riešiť nejaký problém, ktorý práve vo farnosti existuje, ale majú sa *vysvetľovať tajomstvá viery*. Politické udalosti, živelné pohromy, správy z čiernej kroniky v novinách môže byť iba ilustráciou pri výklade. Napr. v novembri 1989 padol komunizmus a začali sa odstraňovať ostnaté drôty na hraniciach s Rakúskom. Boli to slávnostné obrady, keď ľudia s kliešťami v rukách prichádzali ku hranici a pretínali drôt na znak slobody. Samozrejme, že aj kňaz sa teší z takejto skutočnosti. V nedeľnej homílii môže ona byť ilustráciou, ale nie predmetom kázne. Napr. vyrozprávajúc spomínanú udalosť, mohol by kazateľ pokračovať tak, že poukáže na ostnatý drôt, ktorý oddeľuje človeka od Boha (sebectvo, hriech) a tvorí oveľa pevnejšiu izoláciu než bola s Rakúskom. Alebo hranice ktoré delia ľudí navzájom, alebo rodičov a deti atď. Tieto hranice sa rúcajú ťažšie. Kazateľ si môže poslúžiť udalosťou, ale nemá z kazateľnice robiť politickú propagandu, lebo vie, že jeho úlohou v liturgickom zhromaždení je *vysvetľovať tajomstvá viery*..

---

93 ROCCHETTA, C.: *I sacramenti della fede,* Bologna 1988, str. 205.

94 SACRA CONGREGATIO PRO SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO, Decretum *Ordo lectionum missae* de editione typica altera Ordinis lectionum missae, Prot. CD240/1981: *Notitiae* XVIII (1981) pp. 358-359; *Ordo lectionum missae,* ed. typica altera (1981), pp. VIII-IX. SACRA CONGREGATIO PRO SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO, Praenotanda *De verbi Dei momento: Notitiae* XVIII (1981) pp. 361-407; *Ordo lectionum missae,* pp. XI-LII.

Po druhé: *ohlasovať zázračné Božie diela,* vykonané v Kristovom spásonosnom tajomstve.

Po tretie: *centrom ohlasovania má byť veľkonočné tajomstvo*, Ježišova smrť a zmŕtvychvstanie (rub a líc, dve stránky tej istej mince). Aj keď sú Vianoce, aj keď je svadba, aj keď je iná udalosť... v centre pozornosti má byť paschálny rozmer, čiže oslovovať ľudí nádejou. To znamená: nenechať ohlasovanie tohto tajomstva iba na obdobie Veľkej noci a potom už kázať o inom...Ani to neznamená doslova vždy hovoriť o smrti, ale je potrebné poukazovať na význam, ktorý Ježiš získal pre nás smrťou a zmŕtvychvstaním, pretlmočiť ho.

Po štvrté: homília má *sprítomniť a urobiť účinným Krista v Cirkvi*. To znamená, že kňaz koná *in persona Christi* : keď krstí, to Kristus krstí, keď rozhrešuje, to Kristus rozhrešuje a keď káže, to Kristus káže. Kristus je prítomný v osobe kňaza, ktorý slúži sv. omšu.

Po piate: funkciou homílie je: *vysvetliť Božie slovo z Písma alebo liturgického textu.* Tým su dané podklady, témy, okruhy otázok.

Po šieste: *viesť komunitu k životu podľa viery, aby božie slovo nadobudlo účinnosť.*

7. 3. Funkcie kňaza v homílii

Keď kňaz má úlohu ohlasovať Božie slovo, znamená to, že má poznať:

a) inštrukcie (všeobecné i konkrétne) o ohlasovaní

b) vlastnosti homílie

c) a aj systém náležitej prípravy.

Všeobecné smernice lekcionára popisujú **funkcie kňaza v homílii** nasledovne:

- *umožniť, aby veriaci vychutnali Písmo sv.* (Žalm: skúste a presvedčte sa, aký dobrý je Pán)

- *otvoriť srdcia na vzdávanie vďaky* (nielen tým, že na omši sa povie: „Hore srdcia“, ale tým, že človek je oslovený pekným príhovorom).

- *živiť vieru prítomných* (slovo sa stáva sviatosťou: prijímať Krista pod spôsobom slova, pod spôsobom chleba a pod spôsobom blížneho)

- *vytvárať spoločenstvo* (čiže ľudí zjednocovať, spájať a nie rozbíjať farnosť na dva tábory podľa rodín alebo cirkevných hnutí)

- *povzbudiť k prijatiu záväzkov kresťanského života.*

Aby sa tieto ciele dali dosiahnuť, je potrebné, aby kňaz rešpektoval, že:

1. *Homília má byť ovocím rozjímania.* Čl. 38 hovorí: *„Predsedajúci v bohoslužbe sprítomňuje veriacim pokrm, najmä v homílii a hoci sám počúva božie slovo, ktoré hlásajú iní, zostáva prvým, ktorý má za úlohu podané slovo ohlasovať“.* Dei Verbum 25 veľmi odporúča, aby sa kňaz venoval štúdiu a rozjímaniu.

2. *Homília má byť primerane, vhodne pripravená.* Systém prípravy v sebe obsahuje: a) naučiť sa homileticky pozerať na svet. To znamená že rozhovory, správy, filmy, knihy a iné skúsenosti kňaz sleduje zo zorného uhla ohlasovania. Inými slovami povedané: keďže zajtra mám kázeň, ako mi môže byť osožný film, ktorý pozerám, časopis, ktorý čítam, vtip, ktorý som počul... pre to, čo mám zvestovať. Pritom sa samozrejme treba chrániť toho, aby nevyšlo najavo niečo zo spovedelnice. Kazateľská charizma spočíva v tom, že zo všetkého, čo sa udeje, vie vybrať poučenie vhodné na nedeľné povzbudenie.

b) užitočné je robiť si určitú kartotéku z poznámok, výstrižkov, citátov (klasicky na lístkoch, alebo počítačovou technikou, podľa hesiel alebo nedeľných tém, alebo podľa Písma, atď). Nedeľné príhovory by mali byť vždy vytvorené každým kňazom osobne, hoci sa opierajú o rozličné pomôcky, komentáre atď. Cez týždeň, vo všedné dni je možné použiť cudzie príhovory, už hotové. Človek totiž nie je schopný každý deň vytvoriť novú homíliu. Preto ona nie je na všedné dni predpísaná (porov. kán. 767, § 2) Ale cez týždeň si kazateľ môže poslúžiť pomôckami, ktoré existujú..

c) dôležitou skutočnosťou je zbierka príkladov. Slúži aj z hľadiska katechetického, aj kazateľského. Nestačí sa pripravovať iba duchovne, na kľakadle, v modlitbe a rozjímaní. To je iba polovička

roboty. Kňaz je absolvent univerzitných štúdií, teda má mať prehľad o literatúre a vyjadreniach veľkých teológov a mysliteľov našej doby. Isteže homília nie je zbierkou citátov. Ale vhodné a primerané citovanie robí reč zaujímavejšou.
d) homiletická literatúra, najmä exegézy, komentáre k nedeľným evanjeliám a aktualizové liturgické pomôcky v rozličných jazykoch.

3. *Homília nemá byť ani krátka, ani dlhá.* Táto zásada je vo Všeobecných . smerniciach Rímského misála, ale aj lekcionára, aj v Evangelii Nuntiandi i Catechesi Tradendae. 15 minút v nedeľu je správnych preto, lebo to zodpovedá skladbe liturgie. Úvod a čítania trvajú prvých 15 minút. Druhých 15- minút je pre homíliu, ďalších 15 minút na bohoslužbu obety a potom záleží od počtu prijímajúcich.

15 minút sa musí rešpektovať aj preto, že existuje psychologický útlm. Platí to v pedagogike o vyučovacej hodine, že človek sa vie sústrediť max. na 15 minút. Potom príde útlm a žiak sa aspoň zavrtí, alebo zmení pohľad, alebo na chvíľu nedáva pozor a potom sa zasa sústredí. Sú mimoriadne udalosti: odpust, primície, pápežova návšteva, atď. kedy treba brať do úvahy, že homília môže byť dlhšia a môže sa pohybovať okolo 20-25 minút.[95]

4. *Homília má brať ohľad na všetkých prítomných,* teda i na deti, i na jednoduchých ľudí. Keby kazateľ rozmýšľal, či si má pripraviť kázeň pre inteligenciu, pre vysokoškolákov, alebo pre najjednoduchších poslucháčov, odpoveď je jasná: kázať treba tak, aby porozumeli aj najjednoduchší ľudia. Ak sú prítomní v kostole skutoční inteligentni, pochopia to. Ak to nepochopia, ich inteligencia

95 Príhovory sv. Otca sú výnimočné aj preto, že on musí čítať. Novinárska obec, žurnalisti, filmovanie a nahrávanie na magnetofón je dnes tak rozšírené, že keby pápež náhodou povedal niečo spontánne - čo si kňaz v kostole môže dovoliť - jeho slová by niekto mohol falošne interpretovať. Pápežove príhovory nie sú modelom pre homiletiku, lebo mnohokrát ide o vyjadrenia učiteľského úradu, alebo diplomatické postoje v medzinárodnom kontexte. Nie je správne povedať: „sv. Otec tak robí, tak aj ja to môžem“. Napríklad keby niekto chcel čítať kázne, preto, lebo pápež číta. To je nepochopenie homiletiky. Lebo keby sv. Otec prišiel na miesto kaplána alebo farára, do určitej farnosti, určite by odložil papiere a prihovoril sa ľuďom familiárne, homileticky.

je nulová. V homílii sa nemajú používať cudzie slová ani zložité súvetia. Schopnosť, čo najviac sa priblížiť k poslucháčovi, je znamením určitej lásky k človeku a znakom záujmu o šírenie evanjelia. Božie slovo je tak dynamické, že ono osloví všetkých, ak kazateľ bude mať na zreteli aj tých najmenších. To ale na druhej strane neznamená, že možno ľudí podceňovať, pretože dnes všetci majú televízor a prístup k informáciam. Na pracoviskách komunikujú medzi sebou ľudia z rôznych farností, mestských i vidieckych. Rozdiel medzi mestom a dedinou je iba geografický ale nie spirituálny alebo intelektuálny.

Prihováranie sa deťom rieši *Direktórium pre omše s deťmi.*[96] Niekde môže byť staručký kňaz, ktorý sa už nevie priblížiť k deťom. V takom prípade môže požiadať niektorého z katechétov aby po evanjeliu vystúpil a kázal. Homíliu má vlastne kňaz, lebo on začne, uvedie katechétu, a keď katechéta skončí, kňaz mu poďakuje, zhrnie problematiku do jednej vety, čiže zakončí. Tak ako sa používa v homílii príklad z literatúry, úryvok z básne, pieseň z CD, alebo svedectvo veriaceho, alebo vyjadrenie odborníka, tak môže byť *prizvaný* aj katechéta.

Direktórium dovoľuje aj dialóg s deťmi.

96 SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Direttorio per le messe dei fanciulli,* 1973: *AAS* LXVI (1974) pp. 30-46.

8. POVAHA A STAVBA HOMÍLIE

8. 1. Integrálna časť liturgie

Povaha (prirodzenosť, natura) homílie je daná tým, že je *integrovanou časťou liturgie*. To, že homília patrí do obradu, že je integrálnou časťou kultu a špeciálne liturgie slova sa opakuje vo všetkých cirkevných dokumentoch, vzťahujúcich sa na homíliu.[97] Treba vychádzať z toho, že liturgická akcia by nebola kompletná, keby bolo v nej iba čítanie Božieho slova bez ďalšieho vysvetlenia a poslucháčskej asimilácie. Teda používanie Božieho slova v liturgii je vtedy zmysluplné, keď sa biblický text

po prvé prečíta,
po druhé vysvetlí,
po tretie asimiluje.

Ak však Božie slovo má byť aj oslavované (vzdávanie vďaky), tak ho človek musí prijať, nielen počuť. Musí sa s ním vnútorne zjednotiť. Preto je vysvetľovanie dôležitý proces na ceste k asimilácii.

Homíliu si vyžaduje *logika obradu*. Každý rítus, úkon, má svoju postupnosť. Koncilovi otcovia sa vyjadrili v tom zmysle, že homília patrí nie pred obrad, nie za obrad, ale má byť v rámci obradu.

Katechizmus katolíckej cirkvi, v článku 1154 pripomína, že keď sa číta Božie slovo, majú sa niesť sviece, má sa používať oheň, úklon, teda má sa zdôrazniť obrad, aby bolo vidieť, že ide o Božie slovo. Homiletické ohlasovanie nie je len racionálnou záležitosťou. Obradnosť napomáhajú aj krátke komentáre pred čítaniami, najmä Starého zákona, ktoré môže robiť pripravený laik (akonáhle vystúpi niekto nový na scénu, všetci v kostole spozornejú). Až po-

97 SACRA CONGREGATIO RITUUM, Instructio *Inter oecumenici* ad exsecutionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam, 1964: *AAS* LVI (1964) pp.877-900. PAOLO VI, Litterae encyclicae *Mysterium fidei* de doctrina et cultus ss. Eucharistiae, 1965: *AAS* LVII (1965) pp. 753-774. SACRA CONGREGATIO RITUUM, Instructio *Eucharisticum mysterium* de cultu mysteri eucharistici, 1967: *AAS* LIX (1967) pp. 539-573. SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Institutio generalis Missalis romani*, 1970: *Missale romanum*, editio typica altera, Typis polyglottis vaticanis 1975, pp. 19-92. SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Direttorio Catechistico Generale*, 1971: *AAS* LXIV (1972) pp. 97-176.

tom vystúpi lektor, ktorý lekciu správne prednesie. Toto všetko patrí do logiky obradu. Kňazova príprava na nedeľné bohoslužby nespočíva v tom, že si prečíta evanjelium a premyslí homíliu, ale má si dať záležať na celom obrade: postarať sa o to, kto bude komentátor, lektor, žalmista. Keď krok za krokom sa obrad vystupňuje - komentár, čítania, spievaný žalm, slávnostne prečítané evanjelium (sviečky) – potom sú aj poslucháči vnútorne pripravení na kazateľovo slovo. [98]

Druhá dôležitá skutočnosť pre porozumenie povahy homílie je: *odlišnosť* od iných typov ohlasovania, čiže od katechézy a misijno-kerygmatického kázania. To neznamená separáciu týchto typov ohlasovania, lebo existujú aj určité vnútorné premôstenia medzi nimi. Súvislosti a odlíšenia pomáhajú presne definovať homíliu. Vtedy sa mu ukáže, čo je homiletické, keď sa spozná čo homiletické nie je.

Po tretie: Homília má jasne pomenované *zdroje*: biblia a liturgia (SC 24). Kňaz nemusí vymýšľať témy a k tomu prispôsobovať biblické čítania, ale vychádzajúc z čítaní a liturgie má pripraviť homíliu. Urobí tak vtedy, keď teologicky pochopí vzťah: Biblia a liturgia.

V tomto zmysle sa veľmi pekne vyjadril Karl Rahner:

> *„Knihy NZ vznikli v životnom procese prvotnej cirkvi. Oni sú depozitom toho, čo sa prežívalo v prvotnej cirkvi a prostredníctvom nej bolo odovzdávané a ohlasované ako jej viera.“* [99]

Čiže knihy NZ sú písomnosti, ktoré vznikli ako potvrdenie viery cirkvi. To isté platí aj o SZ, o ktorom vieme, že liturgia je kolískou

98 Jeden z liturgických nedostatkov v našich kostoloch je nesystematická činnosť miništrantov. Často sú len statisti, ako vo filme, len do počtu. Kňaz – režisér ich málo inšpiruje pre vhodné úkony súvisiace s pohybom, procesiou, kľakaním, úklonmi, cenganím, a pod. Miništrant by mal byť zamestnaný, aby bola preňho omša zaujímavá a aby mohol byť sústredený. Dnes si chlapci poväčšine prvú časť omše odsedia na stoličkách a pozerajú na chrbty lektorov a kazateľa, čo je veľká pedagogická chyba. Nevyužíva sa ani len sprievod na alleluj ový verš. Ak však kňazovi záleží na liturgických predpisoch a výchove miništrantov nájde spôsob na zintenzívnenie miništrovania.

99 K.RAHNER, *Sull'ispirazione della Sacra Scrittura,* Brescia 1967, str. 53

Biblie.[100] Najplnejšie vyjadrenie nadobúda Písmo v liturgickom oslavovaní. Božie slovo proklamované v obradoch interpeluje poslucháča, ako pripomína Löhfing, nemecký biblista:

> *„Jahveho spásna akcia aktualizovaná v zmluve bola v liturgickom zhromaždení neustále čítaná a pripomínaná Izraelitom, aby v nich vzbudzovala primeranú odpoveď a angažovanosť.“* [101]

Z tohto pohľadu Biblia nie je len zbierkou dokumentov na to, aby ju historici skúmali, ani nebola napísaná pre potešenie literárnych pracovníkov, ale ona je živým svedectvom a posolstvom viery jednej generácie pre druhú. Toto posolstvo je garantované Duchom Svätým (inšpirácia).

V liturgickom kontexte je výstižné vyjadrenie, ktoré napísal Maggioni:

> *„Vzťah Písmo – cirkev, je tak úzky, že je opodstatnené z toho uzatvárať, že slovo Božie, ktoré interpeluje, osvecuje a sa prihovára, je nie len slovo Písma samo o sebe, a že to nie je ani skúsenosť komunity sama o sebe. Ale Písmo je Božie slovo čítané v komunite, ktoré sa tvorí v poslušnosti k posolstvu, k hlasu, ktorý chce Boh povedať. Takéto cirkevné čítanie nachádza primeranú reakciu v liturgickom oslavovaní. V ňom sa Písmo znovu stáva nielen živým slovom skrze ohlasovanie, ale to, čo je proklamované, je aj uskutočňované, čiže sa sprítomňuje.“*[102]

Stačí si všimnúť napr. úryvok z Písma: „*On v predvečer svojej smrti, vzal chlieb, vzdával vďaky, lámal a dával hovoriac: vezmite a jedzte, toto je moje telo*.“ (1 Kor 11, 23- 26) Dnes sa toto Písmo nielen číta, ale aj sa uskutočňuje, čiže aktualizuje to, čo je čítané. Ak človek odpovedá vierou a spieva o veľkých Božích skutkoch, ak sa zaväzuje uskutočniť požiadavky, ktoré slovo ukázalo, potom ochutná z prísľubu spásy. Slová žalmu: *ochutnajte a viďte aký dobrý je Pán* neplatia len pre sv. prijímanie, ale vzťahujú sa aj na číta-

100 Porov. S.LANZA, «La celebrazione luogo ermeneutico della Scrittura», in *Rivista di Pastorale Liturgica*, 21 (1983) č. 118, str. 26.

101 N.LOHFINK, *Attualitá dell´Antico Testamento,* Brescia 1969, (orig. Frankfurt 1965), str. 21

102 B. MAGGIONI, «Parola di Dio», in *Dizionario di Pastorale della comunitá cristiana,* Assisi 1980, str.410

nia a homíliu, ak človek počúva o veľkých Božích skutkoch a snaží sa o aplikáciu v praxi.

Štvrtá skutočnosť patriaca k povahe homílie je *liturgický čas*. *Kairos*, vhodný čas pre spásu bol vtedy, keď Ježiš chodil po zemi a ohlasoval posolstvo Božej lásky. Ale *kairos* je aj dnes a každý vek, každá doba, lebo Boh stále má postoj lásky voči svetu s úmyslom ponúknuť slovo oslobodenia človeku. Aj dnešné časy sú vhodné pre Boha na to, aby oslovil ľudstvo, preto aj dnešná doba je *kairos*. Aj dnešná doba favorizuje Božiemu slovu.

Mnoho starších ľudí lamentuje nad zlou dobou, v ktorej žijeme a s nostalgiou spomína na staré zlaté časy. Avšak správny teológ si váži súčasný svet a neposiela ho z kazateľnice do horúcich pekiel. Teší sa z toho, ako sa svet rozvíja, aké technické vymoženosti sa objavujú, ako sa pomáha ľuďom v zdravotníctve, v školstve atď. Dobrý kazateľ sa snaží vidieť súčasnú dobu pozitívne, lebo je to *kairos*, čas vhodný pre spásu.

8. 2. Slovo a sviatosť

Najlepšie sa porozumie tento vzťah vtedy, keď sa vychádza z dogmatiky, z toho čo vlastne sviatosti sú. Sviatosti realizujú a komunikujú to, čo ohlasovanie proklamuje a vysvetľuje. Čiže zmyslom ohlasovania je povedať, že dnes je Boh prítomný v sviatostiach a dnes komunikuje človeku celovečnú spásu. Teda ohlasovanie, kázanie je pozvanie k sviatostiam. Liturgia slova predchádza liturgiu obety ako prísľub predchádza svoje naplnenie. V dokumente Talianskej biskupskej konferencie o evanjelizácii a sviatostiach sa hovorí:

> *„A tak Cirkev napĺňa svoje poslanie proklamovaním Božieho slova a siedmymi sviatosťami, ktoré sú privilegovanými úkonmi. Lebo im Kristus prisúdil zvláštnu účinnosť: komunikovať svoj život. Cirkev odhaľuje svoju pravú tvár, keď ohlasuje Božie slovo a slávi sviatosti.“*[103]

[103] TALIANSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: *Evangelizzazione e Sacramenti,* CEI 5/1973, s. 77 – 104.

Tento dôležitý dokument bol vydaný preto, aby evanjelizácia v zmysle ohlasovania, čiže vyučovanie bolo vyvážené voči sakramentalizácii, vysluhovaniu obradov. Totiž v minulosti bolo náboženstvo katolíkov sústredené viac na obrady. Napr. do koncilu bola kázeň pred omšou. Keď kňaz zišiel z kazateľnice, obliekol si omšové rúcho a začal omšu pri oltári. Mnohí si splnili povinnosť nedeľnej omše tak, že počkali vonku, kým kázeň skončí. Tento balík návykov sa pociťuje dodnes. Spomínaný Colombo píše:

> *„Sviatosť, napr. eucharistia, nielen hovorí o prítomnosti Ježiša Krista, ale vytvára spoločenstvo s ním. Teda sviatosť spája Ježiša Krista a človeka, ktorý prijal spoločenstvo s ním, človeka, ktorý uveril v slovo. Sviatosti sú vždy sviatosťami viery. A viera je vždy vierou v Božie slovo, čiže objektívne počúvanie Božieho slova. V tejto perspektíve sviatosť, ktorá je vlastne oslavovaním, nie je v konečnom dôsledku rozdielna od Božieho slova. Jednak preto, že Ježiš Kristus eucharistie je aj Ježiš Kristus Biblie, teda Ježiš Kristus ako Božie slovo. Ale aj preto, že slovo a sviatosť sú vnútorne zamerané k tomu istému predmetu, a síce: uskutočniť spoločenstvo medzi ľuďmi a Ježišom, čiže budovať Cirkev. Pre túto totožnosť v princípe a cieli, slovo a sviatosť treba vidieť súvislosti. Lebo ide o sebaodhalenie, o autokomunikáciu Boha v Ježišovi Kristovi, i v sviatostiach, i v slove.“* [104]

Na druhej strane existuje aj rozlíšenie medzi slovom a sviatosťami v tom zmysle, že prostredníctvom sviatostí získavame milosť posväcujúcu, prebývanie Ducha svätého, sviatostný charakter atď. Konštitúcia II. vatikánskeho koncilu *Dei verbum* čl. 2 hovorí: „*Plán zjavenia sa uskutočňuje udalosťami a slovami, ktoré medzi sebou vnútorne súvisia.“* Čiže pomocou slov a určitých udalostí, znakov sa prihovára Boh. Po hebrejsky sa *slovo* povie *dabar*. V origináli má plnší význam ako v preklade. V slovenčine výraz *slovo* znamená skôr myšlienku, ktorá bola vyjadrená jazykom. Rozlišuje sa pritom úroveň slov od úrovne skutkov. Niečo iné je rozprávať a iné je vykonať. V hebrejčine slovo a čin sú spolu, t.z., že Boh, keď hovorí, on aj koná. Božie myslenie a Božie konanie sú

104 COLOMBO, G.: *Predicazione e celebrazione,* s. 50.

vyjadrené jedným *dabar*. Čiže Boh nevie byť rozštiepený ako človek, že teoreticky niečo prisľúbi, ale na skutok zabudne. Boh nevie byť farizejský, žeby niečo iné rozprával a iné konal.

Napr. udalosť Poslednej večere Ježiša s apoštolmi je vysvetľovaná prostredníctvom slova. Pri omši sa nepoužíva film, fotografie, alebo iné znaky, ale pomocou slova je táto udalosť znovu sprítomňovaná a vysvetľovaná. Slovo, ktoré sa vysvetľuje, ono neinformuje, ale koná, spôsobuje to, čo ohlasuje. Slovami *toto je moje telo... krv*, sa aktualizuje to, čo sa pripomína. Čiže slovo sa stáva sviatosťou a vo sviatosti sa koná to, čo bolo predtým ohlásené. Liturgická slávnosť robí evidentnou účinnosť Božieho slova.

8. 3. Stôl slova a obety

V cirkevných dokumentoch o homílii a liturgii nachádzame toto:

> *Dve časti, z ktorých určitým spôsobom pozostáva omša, liturgia slova a liturgia eucharistie, sú navzájom tak úzko spojené, že tvoria jediný bohoslužobný úkon*. (Sacrosanctum Concilium, čl. 56)

To znamená, že liturgia Božieho slova nie je úvod do niečoho, čo má prísť neskôr, ako dôležitejšie, čiže sv. prijímanie. Ale prvá časť kultu je rovnako hodnotná ako druhá. Preto aj postavenie a vyslúchovanie homílie je jedinečné. Ona berie svoju hodnotu na jednej strane z vnútorného spojenia s Božím slovom a na druhej strane zo spojenia s celebrovaním sviatostí. Homília je potom mostom, ktorý spája tieto dve časti liturgie. Je potrebné vyvinúť všetko úsilie na to, aby sa v liturgickej slávnosti neoddeľovali tieto dve časti od seba ako nezávislé. Napr. žeby sa prvej časti prisúdil charakter didaktický, pedagogický a druhej časti omše sakramentálny. Tieto dve časti sú vnútorne spojené, ako to dokazuje SC a všetky tie ďalšie dokumenty.

Rozdielne spôsoby jedinej Kristovej prítomnosti v bohoslužbe slova a obety vystihol taliansky teológ Ruffini týmito slovami:

> *„Dialogické stretnutie medzi Božím slovom, ktoré interpeluje človeka a odpoveďou človeka, ktorá sa konkretizuje vo viere, je už sakramentálne. Presne povedané: sviatostné stretnutie*

znamená vznik a plnosť vývoja dialogického stretnutia, ktoré má svoj začiatok v uverení v Božie slovo.“ [105]

Teda, na jednej strane je tu Boh, ktorý sa človeku prihovára, komunikuje, na druhej strane je tu človek, ktorý odpovedá a odpoveď sa volá: viera. Stretnutie sa deje cez znaky: voda pri krste, chlieb a víno pri omši, krizma pri birmovke, rozhrešenie pri pokání, olej pri chorých, vkladanie rúk pri *ordo*, podané ruky a sľub pri manželstve. Toto stretnutie je sakramentálne, znakové, ale aj slovo je určitý znak. Bez slov by boli sviatosti prázdnymi znakmi, nezrozumiteľnými.

Zaujímavé rozlíšenie napísal španielsky teológ, Alonso Schoeckel. Aby vysvetlil ako rozumie vzťah medzi liturgiou slova a liturgiou obety, rozlišuje medzi *aktuálnosťou* a *aktualizáciou*. [106]Aktuálnosť je úsilie kazateľa urobiť biblické posolstvo pre dnešnú dobu plodným, významným, zaujímavým, čiže ukázať, že Božie slovo je aktuálne. Iná vec je aktualizácia, ktorá predstavuje vnútornú charakteristiku toho istého posolstva, skrze ktoré Kristus je prítomný dnes v čítaní a vzniká osobná komunikácia medzi ním a človekom. Vysluhovanie sviatosti aktualizuje Božiu skutočnosť. Ukázať, že Boh je aktuálny aj pre dnešné časy a zostať pritom na rovine intelektuálnej, by bolo ochudobnením (čo sa dnes konštatuje v protestantizme). Avšak sviatostná dimenzia, aktualizácia, garantuje hlbšie prežívanie Božej skutočnosti. [107]

---

[105] RUFFINI, E.: «Iniziazione cristiana», in *Nuovo Dizionario di Teologia,* Alba 1977, str. 672.

[106] SCHÖKEL, L. A.: *Commentarios a la constitucion Dei Verbum sobre la divina rivelacion,* Madrid 1969, str. 699

[107] Anthony de MELLO vtipne rozpráva: parašutista zoskočil a zostal visieť na strome. Prešlo niekoľko hodín a on nemohol si pomôcť. Bál sa, či nie je na nepriateľskom území, v nejakom cudzom kraji.Po čase išiel popod strom jeden pán na ktorého zakričal: Hej! Muž zdola mu odpovedal: Hej!. Komunikovali tým, že sa pozdravili. Parašutista sa pýta: Kde som? Muž odpovie: Na strome! Parašutista hovorí: Nie si ty farár? Muž sa pýta: Ako si na to prišiel? Parašutista končí: Lebo mi hovoríš veľkú pravdu, ktorá mi je k ničomu! Otázka človeka dnes, v dvadsiatom storočí je jasná: Načo žijem, aký zmysel má môj život? Mnohokrát sa kňazi dopúšťajú chyby, že hovoria veľké posolstvo Ježišovo ponad hlavy poslucháčov. Teológ by mal myslieť v predstihu: čo má človek z viery, aký úžitok?

8. 4. Písmo sa stáva eucharistiou

Ešte treba dodať, že v rámci liturgie, sa najjasnejšie ukazuje nielen účinnosť Božieho slova a sviatostí, ale *Písmo sa stáva eucharistiou*. Nielen preto, že liturgia slova vyúsťuje do liturgie obety. Ale hlavne preto, že ako živé údy Kristovho tela sa zúčastňujeme na dokonalej chvále, ktorú vzdal Kristus Otcovi. Pod vplyvom Ducha Svätého sa tie isté slová z Písma - či sú to žalmy, alebo hymny, alebo modlitby - stávajú vďakovčinením, vďakyvzdávaním (*eucharistion*). Preto mohol Ambróz napísať: „*Keď čítam Písmo, Boh sa vracia prechádzať sa po zemskom raji.*“ [108] Uvedomoval si, že keď číta Písmo, pod vplyvom Ducha Svätého slová sprítomňujú Božiu skutočnosť. A Božia prítomnosť vytvára všade raj okolo seba.

Slovenský teológ Jozef Vrablec rozoberá vzťah medzi slovom a sviatosťami na podklade koncilových dokumentov, kde sa hovorí o dvoch stoloch, ktorými sa má živiť Boží ľud: o stole slova a stole sviatosti (SC, 48, 51). Zdôrazňuje, že Kristus je prítomný nielen v eucharistických daroch, ale aj v ohlasovaní slova. [109] Otto Pesch to vyjadril slovami:

> *„Je to veľký obrat, keď sa po viacstoročnej antiprotestantskej polemike odvážili otcovia koncilu vyhlásiť aj slovo za stôl, za oltár, za miesto prítomnosti Kristovej...Stále však zostalo nebezpečenstvo: chápať sviatosť ako skutočnosť nezávislú od slova, a tým sa vystaviť výčitke z mágie.“* [110]

Z nebezpečenstva sa podarí dostať vtedy, keď sviatosť a slovo sa položí do takého vzájomného vzťahu, že slovo je dušou sviatosti a sviatostný obrad je stelesnením slova, takže už nemožno oddeľovať od seba slovo a sviatosť, ako to učil Augustín. Škoda, že v období po Tridentskom koncile, v katolíckej teológii sa táto náuka akoby utopila.

Je zaujímavé, že čitatelia Tomášovej *Summy*, po celé storočia nezbadali, že má v náuke o sviatostiach také výpovede, ktoré činia

---

[108] AMBRÓZ, *Epistola* 49, 3.

[109] Porov. VRABLEC, J.: *Homiletika*, SSV, Trnava 1977, s. 7.

[110] PESCH, O.H.: *Der Ort der Homiletik innerhalb der Theologie,* in *Verkündingen,* Kath. Bibelwerk, Stuttgart 1967, s. 63.

od koreňa zbytočnými kontroverzie na tému: slovo a sviatosť. Tomáš zdôvodňuje, že je potrebná zmyslová látka a determinujúce slovo. (STh III, 60, 4 - 7) Zmyslová látka je potrebná, pretože spása má platiť nielen duši, ale aj telu. A to skrze zmyslový znak a potom tiež preto, lebo Božie slovo samo k nám prišlo v tele. Teda inkarnácia je pre nás model, prečo jestvujú sviatosti. Lebo prvú sviatosť urobil Ježiš sám na sebe, keď sa stal človekom, že si vzal telo. Slovo je zasa potrebné, lebo bez neho by úkon nemohol byť jednoznačný. Napr. poliatie vodou môže sa chápať ako umývanie, čiže môže mať mnohé funkcie. Ale slovo: *ja ťa krstím*...urobia z toho poliatia znak krstu.

Sviatosť práve skrz sviatostné slovo sa stáva ohlasovaním viery. A pretože sviatostný úkon sám má charakter slova, a ešte sa k nemu pridáva slovo, dá sa povedať, že *sviatosti sú najkoncentrovanejšou formou ohlasovania.* Čiže najkoncentrovanejšia, najsústredenejšia, najzhustenejšia forma ohlasovania je sviatosť, lebo ona spôsobuje to, čo ohlasuje.[111] Ako okuliare, alebo lupa skoncentruje slnečné lúče do jedného bodu, tak že možno aj papier zapáliť, podobne sa dá povedať, že sviatosti sú najkoncentrovanejším bodom ohlasovania a kázania.

8. 5. Stavba homílie

Zoznámime sa teraz s jedným návodom na *výstavbu* homílie. Isteže, návodov je veľa. Tento pochádza od autorov, ktorí v homiletike získali celosvetové uznanie: v Taliansku Domenico Grasso a C. Vaggagini, vo Francúzsku P. Gelinau, v Nemecku Lemmermann, Zerfass, Hirsch, Dreher, Pöggeler, Kamphaus, Kliem a na Slovensku Jozef Vrablec.[112] Prihováram sa za túto metódu, hoci nenamietam, ak niekto si zvolí aj inú, ktorou bude pripravovať a prednášať homíliu. Vysvetlenie, ktoré je v omši po evanjeliu, je homíliou, ak spĺňa podmienky určené cirkevným magistériom, bez ohľadu na metódu prípravy a spôsob konštrukcie.

111 Porov. PAGIEWSKI, H.: *Personalistyczny charakter przepowiadania slowa Bożiego,* in *Teologia przepowiadania slowa Bożiego,* Akademia teologii katolickiej, Warszawa 1970.

112 Porov. VRABLEC, J.: *Najplnšia forma kázne,* CMBF, Bratislava 1990.

Východzí bod pri stavbe homílie je grécke slovo *homilein,* čiže familiárny, priateľsky druh rozhovoru. Kazateľ má vždy v sebe oživiť lásku a úctu voči poslucháčom keď sa modlí pred evanjeliom: *Pane, očisť moje pery...* Správny postoj je vyjadrený slovami: *Bože, daj, aby som mal rád týchto ľudí a aby som sa priateľsky, familiárne k nim prihováral.*

Familiárny rozhovor má štyri stupne, ktoré platia aj pre homíliu.

1. Prvý stupeň ľudského rozhovoru je oznámenie. Keď sa dvaja ľudia stretnú, pozdravia sa a opíšu čo sa stalo, čo je nového. Napr.: *Vieš čo je nového? Jozef si kúpil nemecké auto, tú istú značku akú mám aj ja!*
2. Druhý stupeň vo familiárnom rozhovore je vysvetlenie doposiaľ oznámeného, čiže *ako* alebo *prečo* sa niečo stalo. Napr. farba auta, vzhľad, nízka spotreba, vysoký výkon, rozdiely od predchádzajúceho typu a pod.
3. Tretí stupeň je ovplyvňovanie. Keď sa totiž povedalo *čo* a *prečo*, nasleduje presviedčanie: *Vieš, čo kúp si aj ty také auto, oplatí sa.* Zariadiť sa podľa toho, čo bolo oznámené a vysvetlené je obsahom tretieho stupňa.
4. Štvrtý stupeň je zjednotenie: *Keď aj ty budeš mať ty také isté auto ako ja i Jozef, môžeme byť väčší priatelia! Spája nás automobilový klub!*

Táto forma familiárneho rozhovoru, má svoj presný systém a jasnú logiku. Proti tomu ťažko niečo namietať. Tak je to totiž usporiadané v ľudskej prirodzenosti. Je správne ak kazateľ zapojí teologické prvky ohlasovania do tejto schémy.

a) Potom prvý stupeň v homiletickom ohlasovaní by mal mať rozmer (dimenziu) *kerygmatický.* Preto sa používa aj skratka KE. Na začiatku homílie sa má oznámiť o čo pôjde. Téma sa má predstaviť. Poslucháčom musí byť jasné, o čom sa dnes bude uvažovať.

b) Druhý stupeň rozvíjania homílie je *didaskálny,* čiže vysvetľujúci to, čo sa v kerygme ohlásilo: v skratke DI.

c) Tretí stupeň homiletického kázania je *parenetický* (parakléza), ovplyvnenie alebo povzbudenie poslucháčov, skratkou PAR.

d) Štvrtý stupeň je *mystagogický*, to znamená, že ide o zjednotenie človeka s Bohom, v skratke MY.

Tieto štyri stupne: kerygma, didaskália, parakléza a mystagógia tvoria základ dobrej a účinnej homílie dnes. Prvé dva nazývame *noetické,* čiže poznávacie (zamerané na rozum a myslenie) a druhé dva stupne sú *pragmatické* **(**zamerané na vôľu, city, na prax). V tomto poradí má homília stále stúpajúcu tendenciu (ako preraďovanie rýchlostného stupňa na aute).

J. Gelineau to zhrňuje nasledujúcimi slovami:

„Homília rozvíja mnohorakú silu Božej reči v človekovi. V tomto jazyku možno rozlíšiť štyri stupne. Prvé dve sú noetické: vzbudenie pozornosti (deje sa niečo Božské) a informovanie (o čo ide). Posledné dve sú pragmatické: povzbudenie k tomu, aby život sa zhodoval s prijatou informáciou a osobný - mystický vzťah so Spasiteľom. S týmito štyroma komponentami ľudskej komunikácie (vzbudenie pozornosti, informovanie, spredmetnenie, komunikovanie) korešpondujú štyri rozmery homiletického kázania: ohlásenie (kerygma), poučenie (didaskália), povzbudenie (parakléza), komunikácia (mystagógia). Hoci akcent môže byť položený na niektorú z menovaných častí, homília integruje v sebe všetky tieto dimenzie. V tomto zmysle je svojou povahou najplnšou formou kázania.“ [113]

Dobrý kazateľ sa celý život usiluje aktuálne a účinne osloviť poslucháčov. Opísaná metóda KE-DI-PAR-MY priniesla už mnohé výsledky. Preto je vhodné obľúbiť si ju. Porekadlo hovorí, že *keď sa človek postaví na plecia múdrejšieho, dovidí ďalej*. Táto homiletická metóda dodá aj nášmu ohlasovaniu správnu príchuť a vitalitu. Triacca inými slovami vysvetľuje túto problematiku:

„Správny tón a obsah homílie má pamätať na oslavované tajomstvo i na zvláštnosti tých, ktorí ju počúvajú. Hoci ona nie je dialógom, má mať spôsob, ktorý je typický pre dialóg. Predovšetkým je to oznámenie, ktoré má v sebe dynamiku, váhu

113 GELINEAU, J.: *L'homélie, forme pléniere de la prédication*, in *La Maison-Dieu* (1965) n. 82, pp. 29-42.

Božích zázračností (homília ako kerygma). Potom je vysvetlenie právd pre život, aby vznikol úkon viery (homília ako didaskália). Nasleduje povzbudenie a presviedčanie v praktizovaní viery, ktoré spočíva aj v bratskom napomenutí (homília ako parenéza, parakléza). Nakoniec je komunikácia s tajomstvom prostredníctvom rituálnych znakov, (homília ako mystagógia). Tajomstvo, ktoré sa oslavuje, je vždy to isté. Ale veriaci ho vždy nanovo oslavuje, lebo má v sebe určitú novosť. Tým sa zvečňuje všednosť…" [114]

[114] TRIACCA, A.M., *Omelia* in GEVAERT, J.: *Dizionario di catechetica,* Elle Di Ci, Leumann – Torino 1987, s. 466.

9. LAICI MÔŽU KÁZAŤ, ALE NIE HOMÍLIU

Vo svete je stále aktuálnou otázka: *Prečo laici nemôžu mať v omši homíliu?* Je známe, že najmä vo vyspelých krajinách Európy a Ameriky, ale aj v rozvojových krajinách Južnej Ameriky a Afriky, po r. 1970 začali v kostoloch aj laici kázať, viesť nedeľné bohoslužby slova, obliekať si paramenty pri liturgických sláveniach, rozdávať sväté prijímanie a niekde im bola zverená aj správa určitej farnosti vzhľadom na absenciu kňazov.

Celá záležitosť vyzerá naoko nevinne a zdá sa logicky zdôvodnená. Veď ak je nedostatok kňazov, prečo by určité úlohy nemohli vykonávať schopní laici, najmä ak absolvovali teologické štúdiá a sú profesionálne aj ľudsky na to pripravení? Niekedy by mohli byť medzi nimi aj lepší rečníci ako sú kňazi. V niektorých krajinách sú v tomto smere vyriešené aj ekonomické problémy a pracovno-právne vzťahy pastorálnych asistentov (napr. v Nemecku a Švajčiarsku).

Tento jav treba vidieť v súvislosti s:

1. celkovým vývojom ľudstva, s procesom dozrievania človeka a so sebauvedomovaním si osobnej hodnosti a dôstojnosti.
2. sekularizáciou a indiferentizmom, ktoré negatívne zasiahli cirkevný život, ale na druhej strane sa, ale rozvinula teológia laikátu a nové angažovanie sa laikov v hnutiach a v službách Cirkvi.
3. prekonávaním tradičnej priepasti medzi klerikmi a laikmi, hoci niekedy vzniká druhý extrém: *klerikalizácia laikov a laicizácia kléru.*

Problém: *prečo laici nemôžu mať homíliu?* má dogmaticko-pastorálny a právny charakter. Na jeho vyriešenie je nutné interdisciplinárne nazeranie, to znamená vo svetle náuky II. vat. koncilu správne aplikovať jeho ustanovenia do praxe, čo súvisí aj s právnym poriadkom v Cirkvi.[115]

115 Porov. SIGNORILE, E., *La predicazione dei laici e il divieto d´omelia,* Piemme, Roma 1994; FOX, J.E., *L´omelia e l´interpretazione autentica del canone 767 § 1,* in Ephemeri-

9. 1. Dokumenty o apoštoláte ohlasovania laikov

O kázaní - ohlasovaní laikov sa hovorí v nasledujúcich dokumentoch: *Lumen Gentium* (1964) čl. 31

> „*Veriaci, ktorí boli krstom privtelení ku Kristovi a stali sa ľudom Božím, majú svojim spôsobom účasť na kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Kristovom, a tak majú svoj podiel na poslaní všetkého kresťanského ľudu v Cirkvi a vo svete*".

V krste je teda najhlbší dôvod a ukotvenie práva i povinnosti pre veriacich nie ordinovaných na ohlasovanie-kázanie. V čl. 35 toho istého dokumentu sa hovorí, že laici sú

> „*vybavení zmyslom pre vieru a milosťou slova...stávajú sa významnými hlásateľmi viery v dúfané veci (porov. Žid 11, 1) ak so životom podľa viery spájajú neochvejné vyznávanie viery. Toto šírenie blahozvesti, čiže hlásanie Krista aj svedectvom vlastného života aj živým slovom nadobúda určitú charakteristickú črtu a zvláštnu účinnosť práve preto, že sa uskutočňuje v bežných podmienkach tohto sveta.*"

---

des liturgicae 106 (1992) s. 3-37; MEISENBERG, P., *Die Laienpredigt immer noch ein Tabu?* in Stimmen der Zeit 120 (1995) s. 691-700; STOCKER, S.J., *Die Beauftragung zum Predigtdienst in den Normen des CIC´17 mit den wichstingsten Änderungen des CIC´83,* Roma 1992; RECCHI, S., *Commento a un canone: L´impegno a diffondere l´annuncio della salvezza (can. 211),* in Quaderni di Diritto Ecclesiastico 8 (1995) s. 419-423; ARDUSSO, F., *Magistero ecclesiale: il servizio della Parola,* Cinisello Balsamo 1997; DI MATTIA, G., *Annuncio del messagio: inadempienze e tutela,* in Apollinaris 66 (1993) s. 251-272; TASCIOTTI, F. M., *Ministero della Parola ed impegno per l´evangelizzazione: la norma canonica a confronto con le tesi tomiste,* in Ephemerides Iuris Canonici 48 (1992) s. 107-115; ZANETTI, E., *I laici possono predicare e insegnare nella Chiesa ?* in Quaderni di Diritto Ecclesiastico 3 (1989) 258-286; ZOTTL, A., *Prophetie eines Verbots. Führt das Predigtverbot für Laien endlich zu einer Kirche der Laien?* in Stimmen der Zeit 206 (1998) 733-746; KACZYNSKI, R., *Was ist eine „Homilie" ? Wer darf sie halten ?* in KIBI 69 (1989) s. 38-40; MAY, G., *Die Laienpredigt in ihrer jüngsten Entwicklung,* in Theologische Zeitschrift 18 (1988) s. 254-258; KAISER, M., *Der Predigtdienst von Laien in kirchenrechtliches Sicht,* in KIBI 68 (1998) s. 99-102; ZEPP, P., *Die Predigt nach dem CIC 1983,* in Die Anregung 39 (1987) s. 33-35; SEYBOLD, M., *„Laienpredigt": dogmatische Anmerkungen zur Neuregelung,* in KIBI 68 (1988) s. 279-282; DAMIZIA, G., *La funzione di insegnare nella Chiesa,* in Apollinaris 56 (1983) s. 601-631; ASSENMACHER, G., *Die predigt im neuen Kirchenrecht,* in Theologisch – praktische Quartalschrift 132 (1984) s. 152-160; COOKE, B., *Einer Beteiligung von Laien entgegendstehende Hindernise,* in Concilium 21 (1985) s. 275-280.

V dekréte o laickom apoštoláte *Apostolicam Actuositatem* (1965),čl. 10, sa zdôrazňuje: „*Obetavo spolupracujú na hlásaní Božieho slova, najmä vyučovaním katechizmu.“* V čl. 31 je kazateľstvo-ohlasovanie podčiarknuté slovami:

> „*Čo sa týka apoštolátu ohlasovania evanjelia ľuďom a ich posväcovania, laikov treba zvlášť vychovávať k tomu, aby nadväzovali dialóg s inými ľuďmi, veriacimi i neveriacimi, a tak zvestovali všetkým posolstvo Kristovo.“*

Aj na inom mieste, v čl. 6 sa hovorí, že sprístupnenie Kristovej blahozvesti svetu

> „*sa uskutočňuje najmä vysluhovaním slova a sviatostí, čo je osobitným spôsobom úlohou duchovenstva. Lenže aj laici majú mať pritom dôležitý podiel, aby boli spolupracovníkmi na šírení pravdy (3 Jn 8).“*

Dekrét o misijnej činnosti Cirkvi *Ad Gentes* (1965), čl. 35, pripomína túto skutočnosť slovami:

> „*Keďže celá Cirkev je misionárska a dielo šírenia evanjelia je základnou povinnosťou ľudu Božieho, posvätný cirkevný snem vyzýva všetkých k hlbokej vnútornej obnove, aby si živo uvedomili svoju zodpovednosť za šírenie evanjelia...“*

Apoštolské povzbudenie Pavla VI. *Evangelii Nuntiandi* (1975) je preniknuté mnohými výzvami k evanjelizácii ohlasovaním-kázaním a svedectvom. Napr. čl. 24:

> „*Kto prijal evanjelium, stáva sa nakoniec aj sám jeho ohlasovateľom. V tom spočíva dôkaz pravdivosti evanjelizácie. Je to akýsi skúšobný kameň. Nie je totiž možné, aby niekto prijal Božie slovo a uveril v Božie kráľovstvo a nestal sa jeho svedkom a hlásateľom.“*

Katechéza, ako špecifická forma kázania-ohlasovania je zdôraznená aj v apoštolskej exhortácii Jána Pavla II. *Catechesi tradendae* (1979) kde v čl.16 sa spomína:

> „*Rodičia majú zvláštnu a veľmi závažnú zodpovednosť za katechézu svojich detí. Učitelia a rôzni ľudia v službách Cirkvi , katechéti a ostatní správcovia masmédií spĺňajú celkom iste veľmi zodpovednú úlohu pri formovaní svedomia, čo má zrejme veľký význam a vplyv na život Cirkvi.“*

V postsynodálnom apoštolskom liste pápeža Jána Pavla II. *Christi-fideles laici* (1988) v čl. 33 sa uvádza:

> „*Pretože sú členmi Cirkvi, majú laici povolanie a poslanie hlásať evanjelium. Na základe sviatostí kresťanskej iniciácie a darov Ducha Svätého sú k tomu povolaní a zaviazaní... Každý učeník je bezprostredne osobne povolaný; nikto sa nemôže vyhnúť tomu, aby nedal osobnú odpoveď: Beda mi, keby som nehlásal evanjelium!*“ (1 Kor 9, 16).

9. 2. Rozlíšenia v ohlasovaní

Pri štúdiu spomínaných dokumentov cirkevného magistéria na tému apoštolátu laikov vo sfére ohlasovania-kázania sa treba vyhnúť konfúzii termínov, neúplnosti vo vyjadrovaní a nepresnému pomenovaniu. Ak sa totiž prekračia hranice kompetencií, vznikajú anomálie. Preto, hoci veriaci nie ordinovaný, čiže laik môže a má v Cirkvi kázať - ohlasovať, je nutné brať do úvahy nasledujúce skutočnosti.

Cirkevná činnosť ohlasovania-kázania sa od počiatku po dnešok rozvíja v troch smeroch (troma prúdmi, spôsobmi), ktoré boli terminologicky vysvetlené v prvej časti tejto práce :*a) kerygma, b) katechéza, c) homília.* Každá z nich má iný zámer a teda používa aj iné prostriedky na dosiahnutie cieľa. To prináša so sebou aj diferenciáciu osôb vykonávajúcich síce stále kázanie-ohlasovanie avšak niektorým špecifickým spôsobom. [116]

Toto teologické rozlíšenie troch spôsobov ohlasovania-kázania má význam pre správne kánonické pomenovanie úloh a úradov spojených s výkonom tejto činnosti vo verejnej, inštitucionálnej sfére Božieho ľudu hierarchicky usporiadaného, nazývaného Cirkev. Kázanie-ohlasovanie v zmysle kerygmatickom (misijno-evanjelizačnom) je zverené všetkým veriacim podľa kán. 211, 225, 781. kde je reč o misijnej činnosti Cirkvi. Ak ide o ohlasovanie-kázanie v zmysle katechetickom, riadi sa ono predpismi kán. 773 -

116 GRASSO, D.: *Evangelizzazione, Catechesi, Omilia,* in Gregorianum XLII (1961), s. 242-267; ID. *Il problema kerigmatico nelle correnti teologiche del nostro secolo,* in Seminarium, XIX (1979) n. 1, s. 17-30. Porov. tiež BARILE, R.: *L'omelia e le altre forme di predicazione,* in Rivista di Pastorale Liturgica 30 (1992/6) č.175, s. 16-24.

780, kde sa hovorí, že katechéza prináleží všetkým členom cirkvi, ale pod vedením zákonnej cirkevnej vrchnosti, ktorá má vydať patričné normy (kánonická misia). Pokiaľ ide o homíliu, ktorá je integrálnou časťou liturgie, vyžaduje sa kňazská ordinácia. Preto CIC v kán. 767, § 1, rezervuje toto kázanie-ohlasovanie kňazovi a diakonovi .[117]

Z toho vyplýva, že veriaci nie ordinovaný, čiže laik môže a má v Cirkvi kázať - ohlasovať, avšak bolo by správne doplniť akým spôsobom.[118] Nápomocné sú štyri nasledujúce rozlíšenia:

a) Jestvuje zásadný rozdiel aj medzi *autónomnym* apoštolátom laikov (kán. 225-227)a apoštolátom inštitucionálnej Cirkvi, čiže apoštolátom *hierarchickým,* vykonávaným v prvom rade ordinovanými služobníkmi (258, 274-276).

b) Kázanie laikov treba rozumieť ako autonómny *apoštolát* slova v širokom slova zmysle, čiže neúradné ohlasovanie.

c) Tento typ ohlasovania treba však výrazne odlíšiť od úradného, verejného, inštitucionálneho *ministerium verbi*, ktoré je zverené biskupom a kňazom (porov. LG 19, 20, 23, 25, 28; porov. tiež kán. 756, 757) ako je to formulované v liste kardinála Wrighta:

> *„Koncilové učenie hovorí, že kazateľský úrad patrí predovšetkým biskupom ako učiteľom, ktorí majú autoritu, potom kňazom, biskupským spolupracovníkom a nakoniec diako-*

---

117 CARON, P.G.: *La partecipazioni dei laici alla potestas magisterii ecclesiastica,* in AA.VV., *Atti del Congresso internazionale di diritto canonico. La Chiesa dopo il Concilio,* (Roma, 14-19. január 1970), Milano 1972, diel II-2, str. 281-294. Porov. tiež BRANDMÜLLER, W.: *Annuncio della Parola e Ordinazione. Il problema della predicazione dei laici alla luce della storia della Chiesa,* in Divinitas 31 (1987) str. 144-185, konštatuje, že napriek rozličnosti kritérií pri zisťovaní toho, čo sa myslí pod slovom kázeň, ona v zmysle autoritatívnej kázne, nikdy nebola dovolená laikom. Podobne LEGRAND, H.M.: *I laici e la predicazione,* in Sacra Doctrina, 29 (1984) str. 340-357 rozlišuje kázanie nie ordinovaných od kázne posvätných služobníkov, ktorá na základe sviatosti kňazstva zostane vždy čímsi ontologicky iným, rozdielnym.

118 Porov. DELLA TORRE, L.: *Presenza dei fedeli nell'omelia,* in AA.VV., *La predicazione dei laici. Comunicazione della fede e nuovi ministeri della Parola,* Queriniana, Brescia 1978, s. 47-57.

nom...Taktiež koncil náležite učí, že je veľmi intímne spojenie medzi posvätnými úradmi a kazateľským úradom. Ak zodpovednosť za hlásanie slova patrí celému Božiemu ľudu, tak to musí byť chápané v zmysle hierarchicky konštituovaného Božieho ľudu, t.z. cez sviatosť posvätných. úradov.“ [119]

d) Ak sa niekedy laici podieľajú na inštitucionálnom kazateľskom úrade (v prípadoch nevyhnutnosti a užitočnosti - porov. kán. 766), tak to robia na základe *pozvania a prizvania* k spolupráci na úradnom ohlasovaní, čiže z poverenia. Nekonajú vo vlastnom mene, teda nemajú na to právo, ale môžu byť pozvaní. (porov. kán. 759).

9. 3. Výroky Magistéria dovoľujúce laikom kázať na omši

Všimnime si teraz niektoré pokoncilové kroky a výroky Magistéria, ktoré otázku kázania laikov na omši urobili priechodnou.

1. Biskupská konferencia v Nemecku 18. novembra 1970 vyhlásila Stanovy, ktoré za určitých podmienok dovoľujú laikom kázať na omši. Spoločná synoda nemeckých diecéz (1971-1975) sa usilovala dať účasti laikov na ohlasovaní novší poriadok. 4. januára 1973 bol promulgovaný dekrét: *Účasť laikov na ohlasovaní*. Na základe dôvodov cirkevno-právnych a po zásahu Kongregácie pre klérus, spomínaný dekrét bol predstavený iba ako „odporúčanie“ synody.

Následne Konferencia biskupov v Nemecku sa obrátila s týmto problémom na Svätú Stolicu, žiadajúc súhlas na to, aby laici mohli na omši kázať. Kongregácia pre klérus odpovedala listom z 20. novembra 1973. Podľa neho Nemeckí sídelní diecézni biskupi sa stali autorizovaní dovoliť laikom kázať počas náboženských úkonov za určitých podmienok. Toto povolenie bolo dané na štyri roky.

Na tomto základe 3. - 7. marca 1974 Konferencia biskupov v Nemecku ustanovila normy vzťahujúce sa na účasť laikov pri ohlasovaní v Nemeckých diecézach. Povolenie autorizovať laikov na kázeň bolo udelené do konca roku 1977. V máji 1977 predseda

119 KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *List kardinála J. Wrighta kardinálovi J. Döpfnerovi*, 20. november 1973, Prot. 144823/1.

Konferencie biskupov Nemecka požiadal o obnovenie fakulty smieť autorizovať laikov na kázanie. Kongregácia pre klérus listom zo dňa 1. júna 1977 žiadosti vyhovela. Fakulta bola daná až do roku 1981 „ad experimendum“ bez toho, že by sa uvádzali ďalšie podmienky. [120]

2. Okrem toho existuje dovolenie, ktoré bolo dané pre omše s deťmi, v ktorých po evanjeliu môže účinkovať namiesto kňaza dospelý laik? V *Direktóriu pre omše s deťmi* sa píše:

> *„Nič neprekáža tomu, aby niekto z dospelých, ktorí sa zúčastňujú s deťmi na omši, so súhlasom farára alebo rektora kostola, po evanjeliu sa prihovoril deťom, zvlášť keď je kňazovi ťažké prispôsobiť sa mentalite detských poslucháčov. Nech sa však pritom zachovajú normy Kongregácie pre klerikov.“* [121]

3. Alebo v inštrukcii *Inter oecumenici* pre aplikáciu konštitúcie Sacrosanctum concilium do praxe nachádzame:

---

120 Porov. BRANDMÜLLER, W., *Laien auf der Kanzel. Ein Gegenwartsproblem im Lichte der Kirchengeschichte*, in: Theologie und Glaube 63 (1973) s. 321-342; ZERFAß, R. *Der Streit um die Laienpredigt. Eine pastoralgeschichtliche Untersuchung zum Verständnis des Predigtamtes und zu seiner Entwicklung im 12. und 13. Jahrhundert*, Freiburg i. Br. 1974; BEHM, H., *Geschichte der Laienpredigt im Grundriß dargestellt*, in: Monatsschrift für innere Mission 15 (1895) s. 239-259, 265-285, 313-333, 401-422; HEIMERL, H., *Laien im Dienst der Verkündigung*, Würzburg 1961; URRESTI, T.J., *Die göttliche Sendung in die Geschichte und die kanonischen Sendungen*, in: Concilium 4 (1968) 599-602; CONGAR, Y., *Der Laie. Entwurf einer Theologie des Laientums*, Stuttgart 1964; SAUVAGE, M., *Catéchese et Laicat. Participation des laics au ministere de la parole et mission du Grére – enseignant dans l´Eglise*, Paríž 1962; STEIN, A., *Evangelische Laienpredigt. Ihre Geschichtem, ihre Ordnung im Kirchenkampf und ihre gegenwärtige Bedeutung*, Göttingen 1972; DREHER, B., *Alle predigen Gottes Wort*, in: Lebendige Seelsorge 17 (1966) 165-171; NASTAINCZYK, W., *Laiendienst an der Predigt*, in: Der Seelsorger 37 (1967) s. 313-318; CASTAGNA, D., *Soll der Laie heute predigen?*, in: Concilium 4 (1968) s. 194-196; JANTSCH, F., *Man kann auch anders predigen*, Freiburg i. Br. 1970; ZERFAß, R., *Der Anteil der Laien an der Predigt*, in: BIEMER, G., (zostavovateľ), *Die Fremdsprache der Predigt*, Düsseldorf 1970, s. 71-88; ZERFAß R.: *Predigt und Gemeinde*, in: Gemeinde des Herrn, Paderborn 1970, s. 400-423; NICOLAS, J. H., *Les laics et l´annonce de la parole de Dieu, in: Nouvelle Revue théologique* 103 (1971) s. 821-848; ZERFAß, R., *Laien in der Verkündigung*, in: Signum 44 (1972) s.5-7.

121 SACRA CONGREGATIO PRO SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO: Directorium *Pueros baptizatos* de Missis cum pueris, 1. november 1973, in *AAS* 66 (1974) pp. 30-46, čl. 24.

„V miestach kde chýba kňaz, alebo nie je nejaká možnosť sláviť sv. omšu, v nedele alebo prikázané sviatky sa odporúča – podľa úsudku miestneho ordinára – slávenie bohoslužby slova pod vedením diakona, alebo laika na to povereného (deputát)...Ten kto predsedá, ak je to diakon, nech má homíliu, alebo ak ním nie je, nech číta homíliu vybratú biskupom alebo farárom..."[122]

9. 4. Rezervovanie homílie pre kňaza

Teraz si pripomenieme také vyjadrenia cirkevného magistéria, ktoré nedovoľujú laikom homíliu.

1.Na II. vatikánskom koncile sa nikdy nediskutovalo o možnosti prednášania homílie laikmi. Pápežskej komisii pre vysvetľovanie dekrétov II. vatikánskeho koncilu bola v roku 1970 predložená otázka: či laici, muži alebo ženy môžu mať homíliu? Odpoveď bola negatívna, vyslovujúca jednoznačné tvrdenie, že homília je rezervovaná posvätným služobníkom.

„D. Utrum verba Homilia de more ab ipso celebrante habeatur, n. 42 Institutionis Generalis Misssalis Romani, quibus in rem deducuntur praescripta Constitutionis Sacrosanctum Concilium n. 52 et Constitutionis dogmaticae Dei Verbum n. 24 ita interpretanda sint ut ii quoque, qui nec sacerdotes nec diaconi sint, viri aut mulieres, qui tamen Sacram Liturgiam participant, homiliam habere possint.
R. Negative."[123]

2. V príprave nového Kódexu otázka homiletického kázania laikov bola znovu prediskutovaná. Ostrá dištinkcia medzi kázaním vo všeobecnosti a homíliou, ako súčasťou litugie, však umožnila dať

122 SACRA CONGREGATIO RITUUM, Instructio *Inter oecumenici* ad exsecutionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam, 26. september 1964, in *AAS 56* (1964) s. 877-900, čl. 37.

123 COMMISSIO DECRETIS CONCILII VATICANI SECUNDI INTERPRETANDIS: *In Coetu Plenario nono,* 18. december 1970, in AAS 63 (1971) s. 329.

jasnú odpoveď. Rozhodnutie CIC 1983 jednoznačne rezervuje homíliu kňazovi alebo diakonovi (kán. 767 § 1).

3. V poslednom čase nachádzame exaktné vyjadrenie k tejto téme aj v *Inštrukcii na riešenie niektorých otázok spolupráce laických veriacich* (1997):

> „*Homília, vynikajúca forma kázania, v ktorej sa v priebehu liturgického roka vykladajú z posvätného textu tajomstvá viery a normy kresťanského života, tvorí časť samej liturgie. Preto sa homília v rámci eucharistického slávenia vyhradzuje posvätnému služobníkovi, a to buď presbyterovi, alebo diakonovi. Vylučujú sa nevysvätení veriaci, hoci plnia tú úlohu, o ktorej sa hovorí, že je úlohou „pastoračných pomocníkov" alebo katechistov pri akomkoľvek druhu spoločenstva alebo združenia. Veď predsa nejde o osobitné veľké nadanie na výklad veci alebo o veľkú teologickú prípravu, ale o úlohu, vyhradenú tomu, kto je označený sviatosťou kňazstva, vzhľadom na ktorú totiž ani biskup nemá splnomocnenie dišpenzovať podľa normy práva, z neho preto nevyplýva iba disciplinárny zákon, ale zákon, ktorý učiacu a posväcovaciu úlohu chápe ako úlohy navzájom pevne spojené....*
>
> *Za úplne zrušenú sa podľa predpisu kán. 767, § 1, má pokladať akákoľvek predchádzajúca norma, podľa ktorej sa nevysvätení veriaci pripúšťali na kázanie homílie v eucharistickom slávení."*[124]

Z toho, čo bolo doteraz povedané sa dá usúdiť, že ani indult pre Nemecko by nemal byť z právneho alebo teologického hľadiska považovaný za dôkaz základnej kompetencie laikov prednášať homíliu. Bol daný ako experiment na štyri roky. Kongregácia uznala normy a učenie cirkvi ustanovujúce opačnú pozíciu, akú indult po-

124 IOANNES PAULUS PP. II: *Istruzione su alcune questioni circa la collaborazione dei laici al ministero dei sacerdoti,* in L´osservatore Romano 14. november 1997, dodatok č. 262, čl. 3, § 1 a 2. Dokument, ktorý Ján Pavol II. schváli 13. augusta 1997 má oficiálny dátum 15. august 1997 a je podpísaný prefektmi nasledujúcich rímskych dikastérií: Kongregácia pre klerikov, Pápežská rada pre laikov, Kongregácia pre náuku viery, Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí, Kongregácia pre biskupov, Kongregácia pre evanjelizáciu národov, Kongregácia pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života, Pápežská rada na výklad textov zákona.

voľoval. Z charakteru tohto dokumentu je jasné, že Svätá Stolica nezamýšľala zmeniť svoju trvalú náuku a prax rezervujúcu homíliu ordinovaným služobníkom. Preto indult by sa mal považovať za výnimku, ktorá potvrdzuje pravidlo a nič viac. V súčasnosti akýkoľvek indult daný pred promulgáciou CIC 1983 a pred autentickou interpretáciou, musí byť považovaný za neplatný, pretože by bol v rozpore so zákonom.[125]

9. 5. Integrálny akt ohlasovania a obetovania

Zdôvodnenie týchto magisteriálnych vyhlásení treba vidieť v kontexte teologickej náuky o trojrozmernom úrade Krista (*munera Christi*), ako kňaza, proroka a kráľa[126].

V liturgii vykonáva Kristus všetky tri funkcie svojej vykupiteľskej misie kňaza, proroka a kráľa, hoci liturgia je stále charakterizovaná ako úkon Krista - kňaza. Na to sa treba dívať dvoch perspektív: Krista ako Boha a človeka. Pozerajúc na veci z božskosti Krista ako kráľa, ukazuje sa, že On vedie celé zhromaždenie, je jeho hlavou. Ako prorok On ohlasuje Božie slovo, ba On je Božie slovo, On je slovo Boha. Ako kňaz, On obetuje prijateľnú obetu jeho vlastného tela a krvi Otcovi.

Keď sa pozeráme na celú záležitosť z perspektívy ľudskosti Krista, táto dynamika je značne iná. Ľudský Ježiš - kráľ: úplne sa podriaďuje vôli Otca. Ľudský Ježiš - prorok: počúva posolstvo Otca, prijíma ho do svojho srdca tak hlboko, že sa vlastne stáva telom, jeho stelesnením. Ľudský Ježiš - kňaz: je nevinnou obeťou obetovanou za hriešnikov.

Liturgické zhromaždenie aktivizuje túto dynamiku osobného Ježišovho bytia a jeho božsko - ľudských vzťahov. Ten, kto prednáša homíliu, koná sviatostne na mieste Ježiša kňaza, vyslovujúc jeho slová a vykonávajúc jeho kult. Vystupuje ako prorok, ohlasu-

125 Na základe reorganizácie Rímskej kúrie, Kongregácia pre klerikov už nie je kompetentná udeliť takýto indult. V súčasnosti je kompetentným dikastériom Kongregácia pre bohoslužbu a sviatosti, ktorá má na starosti liturgické záležitosti. Porov. IOANNES PAULUS PP. II: Constitutio Apostolica *Pastor bonus* de romana curia, 28. júna 1988, in AAS 80 (1988) s. 841-930.

126 V slovenskom jazyku sa ako synonymá pre *munera Christi* používajú slová: úrad, funkcia, úloha.

júci a vysvetľujúci Božie slovo a ako kráľ, ktorý má autoritu pastiera. [127]

Koncilní otcovia veľmi nástojili na skutočnosti, že verejná bohoslužba Cirkvi, ktorá zahŕňa sviatostné slávenie slova a obety, vytvára jeden integrálny akt.[128] Jednota služby slova a obety v liturgii sa interpretujú koncilovými otcami, ako také, ktoré majú priamy súvis k podstatnému rozlišovaniu medzi kňazmi a laikmi. Toto sa zakladá na fakte, že liturgia je bohoslužba jednej osoby Ježiša Krista, videného z perspektívy jeho vzkriesenej ľudskosti.[129]

Jedna osoba, Ježiš Kristus, to jest celé mystické telo sa skladá z hlavy a členov. Ponúka integrálnu službu: vzdávanie vďaky Otcovi. Integrita osoby Krista si vyžaduje nevyhnutne jednotu slova a obety. Nie sú to len dve rozličné aktivity v liturgii: jedna prorocká a druhá kňazská. Je to jeden integrálny úkon, ktorý je vykonávaný jednou osobou Ježiša Krista ako kňaza. Všetci veriaci vo všeobecnom zmysle majú účasť na Kristovom úrade kňaza, proroka a kráľa. Avšak všetci tak robia podľa určitého poriadku, podľa ich sakramentálneho postavenia v Kristovi

Druhý vatikánsky koncil, vychádzajúc z tradície Cirkvi, urobil dôležité rozlíšenie, ktoré sa týka liturgického ohlasovania. Kým všeobecné ohlasovanie veriacich je *účasťou* na prorockom úrade Krista, liturgické ohlasovanie, alebo homília je nielen účasťou na prorockom úrade, ale je to *skutok* Krista, kňaza.

Každý má v liturgickom slávení úlohy, ktoré sú mu vlastné a často sú multivalentné. To však neznamená že sú okrajové v porovnaní s inými úlohami. V liturgickej oslave Ježiš koná nie iba ako kňaz (prináša obetu), ale tiež ako kráľ, ako hlava jeho mystického tela. Vo vzťahu k zhromaždeniu, je Ježiš vodcom a predstaveným. Vo vzťahu k Otcovi, Ježiš zhŕňa modlitbu celého spolo-

127 Porov. COPPA, G. S. E., *Il servizio della parola Divina,* in Monitor ecclesiasticus 109 (1984) s. 122-139;

128 Porov. SC č. 35, 48, 50, 56; PO 4.

129 Porov. HERMANS J. *La celebrazione dell´Eucaristia. Per una comprensione teologico-pastorale della messa secondo il Messale Romano,* Torino 1985, s. 261-264.

čenstva a robí z nej chválospev. Liturgia je úkon celého tela: hlavy aj údov, ale usporiadaným spôsobom.

Primárna úloha ordinovaného služobníka je sviatostná reprezentácia Krista ako hlavy[130]. To znamená, že on nie je predstaveným (vodcom, predsedom) v tom zmysle, žeby bol ľuďmi volený ako poslanec. V demokratických krajinách sme si zvykli dívať sa na vedúcich pracovníkov, ako na takých, ktorým na čas bola odovzdaná moc riadenia. Ale v Cirkvi je kráľovská funkcia iná. Vyplýva zo sviatostnej konfigurácie ku Kristovi. To má špecifický význam pre homíliu a pre definovanie toho, kto ju môže prednášať.

9. 6. Sakramentálna konfigurácia: *in persona Christi*

Trojaký úrad Krista kňaza, proroka a kráľa je vo svojej rozlišnosti vnútorne súvzťažný. Tieto úrady navzájom súvisia, pretože sú to funkcie jednej osoby Ježiša Krista. Vždy sa musí podčiarkovať jednota medzi nimi. Každý člen cirkvi sa podieľa na týchto úlohách podľa svojej osobitnej sakramentálnej konfigurácie voči Ježišovi.[131]

Prechod od jednoduchého ohlasovania - a vyučovania v širokom slova zmysle, mimo liturgie (to znamená účasť na vykonávaní *munus docendi*) - ku úkonom vo schválenej liturgii je viac ako len jednoduchou zmenou fyzického alebo teoretického pohľadu. „*V liturgii Boh priamo hovorí k svojmu ľudu, Kristus ohlasuje svoje evanjelium...*“(SC 33) Sviatostne kňaz koná „*v osobe Krista, hlavy cirkvi*.“ Rozličné úlohy vysvätených služobníkov a laikov v liturgických sláveniach, sú vo sviatostnej dynamike podobné snúbeneckému vzťahu medzi Kristom a jeho Cirkvou.[132] Ľudia vierou aktívne prijímajú Božie slovo, ktoré prináša v ich živote ovocie pre spásu. V liturgickom slávení, KTO hovorí a KTO koná je nielen otázkou funkcie, ale oveľa viac otázkou sviatostnej konfigurácie osoby, ktorá koná *in persona Christi.*

130 Porov. LG 10, 11, 20; PO 2, 5, 12; Kán. 1008 CIC 1983.

131 Porov. MIELE, M., *L´omelia e la sistematica dei Tria munera Christi,* in Ius in vita et in missione Ecclesiae 1, 2, s. 1077-1094;

132 Porov. SC č. 7, 47, 84, 102; LG 42, 44; PO 16; ChL č. 51.

Vysvätený služobník môže mať nejaké rečnícke nedostatky alebo mu môžu chýbať intelektuálne talenty. Nejakí laici by mohli byť oveľa kvalifikovanejší rečníci. Avšak účinnosť liturgického slova a úkonu sa meria podľa personálnej viery a nie podľa osobných talentov. Meria sa aj silou Ducha Svätého, ktorý je aktívny vo vysvätenom služobníkovi. Konciloví otcovia nevyhlásili explicitne kto môže prednášať homíliu, ale z veľmi podrobného štúdia koncilového učenia je možné urobiť uzáver, že iba vysvätený služobník je oprávnený mať homíliu.

Čím intímnejšie spojenie s osobou Ježiša Krista sa vyžaduje na určitý úkon, tým menej je iná osoba schopná vykonávať tento úkon. Napríklad odpustenie hriechov je vnútorný, intímny, osobný úkon Krista v osobe kňaza, ktorý žiadna iná ľudská osoba nemôže urobiť. Čiže na základe určitej konfigurácie v Kristovi, človek – kňaz je uschopnený vykonávať úkony, ktoré sú osobnými úkonmi Krista. Do spovedelnice by si mohol sadnúť aj lepší odborník z psychológie, ale to čo by robil, bolo by sviatosťou? Aj na kazateľnicu sa môže postaviť laik. Ale to, čo prednáša je homília?

V liturgii sa zúčastňujeme na najosobnejších aktivitách Ježiša, Boha a človeka a jeho účinnej obete seba samého Otcovi. Táto špecifická dynamika Boha a človeka v jednej osobe Ježiša Krista je reprezentovaná vo vzťahu vysväteného služobníka a ľudí. Obidva rozmery sú nevyhnutnou časťou verejnej bohoslužby. Keď je takto daná osobná intimita úkonu služby a jej jednoty, iba vysvätený služobník môže hovoriť a konať v mene Ježiša Krista ako hlavy, *in persona Christi*.

Zhrnutie: hľadajúc odpoveď na otázku: kto môže, alebo nemôže kázať homíliu v omši, prichádzame k uzáveru, ktorý je možno zhrnúť do nasledujúcich desiatich bodov:

1. Z teologického rozlíšenia troch spôsobov ohlasovania-kázania v Cirkvi (kerygma, katechéza, homília) vyplýva aj správne pomenovanie niektorých úloh a úradov v Cirkvi. V zmysle kerygmatickom (misijno-evanjelizačnom) je kázanie zverené všetkým veriacim. Katechetické ohlasovanie prináleží všetkým, ale

pod vedením cirkevnej vrchnosti (katechetická misia) a liturgická homília je rezervovaná ordinovaným služobníkom.

2. V rámci *munus docendi* treba odlíšiť kázanie v širokom slova zmysle (neúradné, čiže súkromné ohlasovania slova) od úradnej, inštitucionálnej verejnej aktivity kázania v užšom slova zmysle, *ministerium verbi,* ktorá je vlastná ordinovaným služobníkom.
3. Jestvuje zásadný rozdiel medzi *autonómnym* apoštolátom laikov a apoštolátom *hierarchickým,* vykonávaným ordinovanými služobníkmi inštitucionálnej Cirkvi.
4. Existuje aj apoštolát zmiešaný, t.z. apoštolát *bezprostrednej spolupráce* laikov na úradnom kázaní Cirkvi, ale to predpokladá poverenie alebo splnomocnenie na základe prizvania k spolupráci (kánonická misia, mandát). Na to laik nemá právo, ale môže byť takou úlohou poverený.
5. Liturgia je bohoslužba jednej osoby Ježiša Krista. On je hlavou svojho mystického tela, ktorého údmi sú všetci veriaci. Ježiš ako hlava učí svoj ľud (prorocký úrad). Kňaz v liturgii sviatostne reprezentuje Krista a koná v osobe Krista –hlavy, preto mu prináleží homília.
6. Laici aj klerici majú od krstu ***účasť*** na všeobecnom kňazstve Kristovom. Ordinovaný služobník má ešte aj inú sviatostnú konfiguráciu: *ordo* (sviatosť služby pre ľud) Zatiaľ čo laik má v liturgii *účasť* na znovurealizácii Kristovho kňazského, kráľovského a prorockého úradu, kňaz ***koná*** *in persona Christi Capitis.*
7. Homília je integrálnou súčasťou liturgického aktu, v ktorom ohlasovanie a obetovanie, t.j. prorocký a kňazský úrad sú nerozlučne spojené. Kňaz, ktorý prednáša homíliu, koná sviatostne na mieste Kristovom, vyslovujúc jeho slová a vykonávajúc jeho kult.
8. V liturgickom slávení KTO koná a KTO hovorí nie je len otázkou funkčnosti, ale oveľa viac otázkou sviatostnej konfigurácie osoby, ktorá koná *in persona Christi.*
9. Kánon 767 § 1, ktorý stanovuje, že *homília je rezervovaná kňazovi alebo diakonovi* je druhom konštitutívneho zákona, od kto-

rého nemôže dišpenzovať ani diecézny biskup (porov. kán. 87 § 1).

10. Homília nie je priestor na zacvičovanie sa pre seminaristov. Kostol nie je trieda. Podobne ako sviatosť pokánia, alebo sviatosť manželstva nedá sa vopred vyskúšať.

Odpoveď na otázku: či môžu laici kázať? by mohla znieť: Pokrstení veriaci, nie ordinovaní, čiže laici, môžu a majú v Cirkvi kázať – ohlasovať Božie slovo, ale nemôžu mať homíliu v omši. Tá je rezervovaná kňazovi alebo diakonovi.

10. EVANJELIZÁCIA V MASMÉDIACH

(podľa pastoračnej inštrukcie AETATIS NOVAE o spoločenskej komunikácii.)

Mnohé dokumenty súčasného cirkevného Učiteľského úradu svedčia o veľkej pozornosti, ktorá je venovaná problematike masmédií[133]. Jasné vyjadrenia sú zároveň aj podčiarknutím dôležitosti vplyvu médií na dnešného človeka i poukázaním na potrebnosť evanjelizácie týmto spôsobom. Príkladná starostlivosť Svätého Otca je smernicou i pre naše postoje a hodnotenia.

10. 1. Boh komunikuje

Predovšetkým sa vynára otázka: Prečo sa kresťania a teológovia majú zapodievať problematikou masmédií a spoločenskej komunikácie? Iba preto, že televízia, tlač, rozhlas a počítače sú každodennou skutočnosťou, ktorú by nebolo múdre z pastorálneho a antropologického hľadiska obísť? Alebo existujú hlbšie teologické dôvody?

V konštitúcii *Dei Verbum*, čl. 2 čítame:

«Zjavením sa neviditeľný Boh vo svojej veľkej láske prihovára ľuďom ako priateľom a sa s nimi stýka, aby ich pozval a prijal do svojho spoločenstva. Tento plán zjavenia (revelationis oe-

133 Fundamentálnym koncilovým dokumentom je dekrét *Inter mirifica* z r. 1964 (v AAS, LVI, 1964). PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPOLOČENSKÉ KOMUNIKAČNÉ PROSTRIEDKY vydala v roku 1971 pastoračnú inštrukciu *Communio et progressio* (AAS, LXIII, 1971). KÓDEX KÁNONICKÉHO PRÁVA z r. 1983 hovorí o spoločenských oznamovacích prostriedkoch v tretej knihe *Učiaca úloha cirkvi* v kánonoch 747-833. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKE VZDELÁVANIE vydala v r. 1986 *Návod na formovanie budúcich kňazov vzhľadom na spoločenské komunikačné prostriedky* (Vatikán 1986). PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPOLOČENSKÉ KOMUNIKAČNÉ PROSTRIEDKY publikovala v r. 1989 *Smernice pre ekumenickú a medzináboženskú spoluprácu v oblasti komunikácie* (Vatikán 1989) a v tom istom roku aj pastoračnú odpoveď *Pornografia a násilie v komunikačných prostriedkoch* (Vatikán 1989). Okrem toho pápeži PAVOL VI. a JÁN PAVOL II. každoročne vydávajú *Posolstvo k svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov.* PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPOLOČENSKÉ KOMUNIKAČNÉ PROSTRIEDKY vydala v r. 1992 pastoračnú inštrukciu *Aetatis novae.* Posledným, tohoročným dokumentom spomínanej Pápežskej rady je *Etika reklamy* (Vatikán 1997).

conomia) sa uskutočňuje udalosťami a slovami, ktoré medzi sebou vnútorne súvisia...»

V tej istej konštitúcii sa v 21. článku píše:

«Všetka kazateľská činnosť Cirkvi...má sa živiť a dať sa viesť Svätým Písmom. Veď v posvätných knihách ide s veľkou láskavosťou v ústrety svojim dietkam Otec, ktorý je na nebesiach a prihovára sa im ».

Pozoruhodné sú v týchto citátoch slová: Boh sa *prihovára, stýka sa s ľuďmi, pozýva, prijíma, ide v ústrety.* Teda Boh začína komunikáciu s človekom. Ak človek vierou súhlasne na Božiu výzvu odpovedá, komunikácia dozrieva na dialóg. Prestáva byť úkonom jednostranným a stáva sa vzájomným. H. Zirker správne poznamenáva: *«Základná lingvistická forma viery v biblickom svete je interpelácia na človeka...Interpelácia vyžaduje odpoveď»*[134].

Komunikácia teda nie je výdobytok 20. storočia. Fakt, že Murgaš vymyslel bezdrôtovú telegrafiu, alebo Edison zaznamenal zvuk, ešte neznamená, že oni vymysleli komunikáciu. Oni iba technicky vyjadrili nápad, ktorý pochádza od Boha: že ľudia medzi sebou a s Ním môžu komunikovať. Vynález komunikácie patrí autorovi, ktorý sa volá Boh. Človek v rozličných odtieňoch umeleckého alebo technického smeru len napodobňuje dielo Stvoriteľa.

Ďalší pohľad na komunikáciu nám pripomína inštrukcia Pápežskej rady pre spoločenské komunikačné prostriedky z r. 1971 *Communio et progressio* v čl. 11. Vychádza sa v ňom z predstavy komunikácie ako cesty k spoločenstvu. Komunikácia je *„viac než len vyjadrenie myšlienok alebo výraz citov“.* V tom najhlbšom zmysle je *„odovzdaním seba samého v láske“.* V tomto zmysle odzrkadľuje komunikácia cirkevné spoločenstvo a môže byť tomuto spoločenstvu prínosom. V *Aetatis novae* čl. 6 o tom čítame:

«Oznamovanie pravdy môže mať skutočne vykupujúcu silu, ktorá vychádza z Kristovej osoby...V Slove, ktoré sa stalo telom, dáva sa s konečnou platnosťou na vedomie Boh. V Ježišových slovách a pôsobení, Boh sa stáva oslobodzujúcim a vykupujúcim Slovom pre celé ľudstvo. Toto milujúce

134 H.ZIRKER, «Sprachformen des Glaubens», (Rečové formy viery) in P.EICHER (zostavovateľ), *Neues Handbuch der theologischer Grundbegriffe,* IV, (Nová príručka základných teologických pojmov) Vydavateľstvo Kösel, Mníchov 1985, s. 145.

samoodhalenie Boha prináša v spojitosti s odpoveďou ľudskej viery hlboký dialóg. Ľudské dejiny a všetky medziľudské vzťahy sa odohrávajú vnútri toho sebaoznámenia Boha v Kristovi. Dejiny samy sa majú stať druhom Božieho slova a patrí k pozvaniu človeka, aby k tomu prispieval tým, že sa bude pokúšať prežívať toto stále neohraničené oznamovanie sa zmierujúcej Božej lásky tvorivým spôsobom. Má to vyjadriť v slovách nádeje a v skutkoch lásky, to znamená svojím spôsobom života. Komunikácia musí preto cirkevnému spoločenstvu ležať na srdci ».

Toto teologické zdôvodnenie nám dáva odpoveď na otázku: prečo sa kresťan a aj teológ má zaoberať masmediálnou komunikáciou. Komunikácia nie je totiž len šikovná schopnosť niektorých kňazov a katechétov presviedčať iných, ani to nie je len pedagogická metodika na udržanie pozornosti, ale podstatná vlastnosť cirkevnej činnosti. Zdôrazňuje to aj *Aetatis novae* v čl. 9:

«Komunikácia, ktorá sa uskutočňuje v Cirkvi a skrze Cirkev, spočíva v podstate v ohlasovaní blahozvesti Ježiša Krista. Je to ohlasovanie evanjelia ako prorockého a oslobodzujúceho slova ľuďom nášho času; zoči-voči radikálnej sekularizácii je svedectvom o Božej pravde a transcendentnom určení človeka; znamená rozhodnúť sa zoči-voči konfliktom a rozdrobenosti pre spravodlivosť a solidaritu so všetkými veriacimi v službe vzájomného porozumenia medzi štátmi, národmi a kultúrami. Toto chápanie komunikácie zo strany Cirkvi osvetľuje jedinečným spôsobom spoločenské komunikačné prostriedky a úlohu, ktorú podľa plánu Božej prozreteľnosti majú odohrávať pri integrálnom rozvoji ľudských osobností a spoločenstiev».

Dôsledkom takéhoto chápania masmédií je aj ich hodnotenie. Podľa *Communio et progressio* čl. 12, - cirkev pokladá spoločenské komunikačné prostriedky za

„Božou prozreteľnosťou dané prostriedky na rozvíjanie vzájomnosti ľudí počas ich pozemského putovania. Je si totiž vedomá toho, že musí svoje posolstvo oznamovať spôsobom, primeraným príslušnej epoche a kultúram jednotlivých národov a etník“.

Hoci v televízii sú niekedy „čertove obrázky“ - ako kedysi vraveli horliví kazatelia - napriek tomu ju máme využívať, lebo magistérium nás uisťuje o tom, že Cirkev vidí v spoločenských komunikačných prostriedkoch Božie dary (*Aetatis novae*, čl. 22).

10. 2. Dialóg a vplyv

So slovom komunikácia úzko súvisí aj výraz: dialóg. V odporúčaniach Kongregácie pre evanjelizáciu národov z r. 1991 čítame:

> *«Najhlbší dôvod cirkevnej angažovanosti pre dialóg, nie je povahy antropologickej, ale teologickej. V dialógu, ktorý trvá stáročia, Boh ponúkol a ponúka ľuďom spásu. Cirkev, ak má byť verná tejto Božej iniciatíve, musí vstúpiť do dialógu spásy so všetkými ľuďmi»*[135].

Tento dialóg vyžaduje od Cirkvi, aby sa usilovala aj o pochopenie médií - ich cieľov, postupov, vnútorných štruktúr, foriem a žánrov - a aby podporovala a povzbudzovala tých, ktorí v nich pracujú. Na základe tohto pochopenia a podpory bude možné dávať dôležité návrhy na odstránenie prekážok, ktoré stoja v ceste ľudskému pokroku a hlásaniu evanjelia. *Aetatis novae* čl. 8 vyzýva:

> *«Taký dialóg vyžaduje, aby sa Cirkev aktívne zaoberala svetskými médiami, a najmä rozvojom mediálnej politiky. Kresťania majú skutočne zodpovednosť hlásiť sa z vlastnej iniciatívy k slovu do všetkých komunikačných médií. Ich úloha sa neobmedzuje iba na šírenie cirkevných správ. K tomuto dialógu patrí aj podpora ľudí, ktorí pracujú v médiách; ďalej vypracovanie antropológie a teológie komunikácie, aby sa sama teológia stávala komunikatívnejšou a tým aj schopnejšou ohlasovať hodnoty evanjelia a aplikovať ich na dnešnú ľudskú skutočnosť. Napokon dialóg vyžaduje aj to, aby zodpovední predstavitelia Cirkvi a dušpastieri ochotne a múdro odpovedali na otázky médií: aby sa totiž s tými, ktorí nevyznávajú našu vie-*

135 PÁPEŽSKÁ RADA PRE MEDZINÁBOŽENSKÝ DIALÓG / KONGREGÁCIA PRE EVANJELIZÁCIU NÁRODOV, «Dialogo e annuncio» (Dialóg a ohlasovanie). Zamyslenia a smernice pre interreligiózny dialóg a ohlasovanie evanjelia Ježiša Krista, in XXV della *Nostra Aetate,* 19 máj 1991, n. 38.

ru, pokúšali vytvoriť vzťahy dôvery a vzájomného rešpektovania založené na spoločných hodnotách.»

To znamená, že nie je kresťanské ľahostajne sa dívať na manipuláciu s komunikáciou a dialógom v masmediálnej politike, ale treba zaujať jasný postoj. Bude to možné vtedy, ak sa zoberie do úvahy prostredie spoločenskej komunikácie, čiže kultúrny a sociálny kontext, v ktorom sa ona odohráva. *Aetetis novae*,čl. 4 vysvetľuje:

«Revolučná zmena, ktorá teraz prebieha v oblasti spoločenskej komunikácie, predpokladá viac než čisto technickú revolúciu: je to totiž základné pretvorenie prvkov, akými človek vníma svet, ktorý ho obklopuje, preveruje svoje vnemy a dáva im výraz. Neustála dostupnosť obrazov a predstáv a ich rýchle odovzdávanie, dokonca z jedného kontinentu na druhý, majú zároveň pozitívne i negatívne účinky na psychologický, morálny a sociálny vývoj osôb, na štruktúru a fungovanie spoločenstiev, na výmenu a komunikáciu medzi kultúrami, na prijímanie a odovzdávanie hodnôt, na svetové názory, ideológie a náboženské presvedčenia. Revolúcia v komunikačnej oblasti dotýka sa aj predstáv, ktoré majú ľudia o Cirkvi, a ovplyvňuje tvorbou vlastných cirkevných štruktúr aj spôsoby ich fungovania. To všetko má značné pastoračné dôsledky. Médiá možno práve tak použiť na ohlasovanie evanjelia, ako aj na jeho vytláčanie zo srdca človeka. Čím viac sa zapletajú médiá do každodenného života ľudí, tým viac ovplyvňujú ich chápanie zmyslu života».

Pre nás je dôležité všimnúť si fakt, že moc médií siaha tak ďaleko, že ovplyvňujú nielen spôsob myslenia, ale dokonca obsah myslenia. Médiá určujú to, o čom človek mnohokrát dlho rozjíma a čím sa zapodieva. Keďže o kostole, modlitbe a duchovnom živote sa príliš v médiách nehovorí, mnohým sa zdá, že to nie sú dôležité skutočnosti. *«Pre mnoho ľudí je totiž skutočné to, čo médiá predkladajú ako skutočné; čo neuznajú médiá za významné, zdá sa bez významu»* (*Aetatis novae* čl. 4). Keďže sa vo filmoch predstavujú rozličné vraždy, krádeže, násilie alebo romantické ilúzie, mnohým sa zdá, že toto je skutočný život. Pravé hodnoty náboženstva, kultúry a rodiny sa takýmto spôsobom odsúvajú na okraj. Nerešpektu-

je sa pravá dôstojnosť a určenie ľudskej osoby [136]. Je naliehavo žiadúce - ako píše Ján Pavol II. v *Sollicitudo rei socialis*, - aby médiá rešpektovali a napomáhali celkový rozvoj osoby, ktorý *„zahrnuje kultúrny, transcendentný a náboženský rozmer človeka a spoločnosti“* [137].V tomto zmysle sa prorocky vyjadrili konciloví otcovia:

> *„Ak sa majú spoločenské komunikačné prostriedky používať náležite, je dôležité, aby všetci, ktorí nimi narábajú, poznali základy mravného poriadku a boli ochotní ich v tejto oblasti aj uplatňovať“*[138].

Nezakrývame si oči ani pred skutočnosťou, že pôvod niektorých individuálnych a spoločenských problémov spočíva v nahrádzaní medziľudských vzťahov stále častejším používaním médií a vášnivou identifikáciou s ich fiktívnymi hrdinami. Rodičia častokrát odbavia deti tým, že ich posadia pred televízor, aby sa sami mohli venovať svojim záujmom. Médiá však nemôžu nahradiť ani bezprostredný osobný kontakt, ani vzťahy medzi členmi rodiny alebo medzi priateľmi. Iba vtedy by mohli byť médiá osožné, keby pomocou diskusie o filmoch, podnecovali komunikáciu medzi ľuďmi, namiesto toho, aby ju nahrádzali.

10. 3. Rozvoj masmédií

Treba ešte uvážiť politické a hospodárske štruktúry, ktoré napomáhajú rozvoj masmédií. Výstižne sa o tom hovorí v 5. čl. *Aetatis novae*:

> *«Práve tak ako sa dajú zneužiť štátne zariadenia na ideologickú a politickú manipuláciu, práve tak má ďalekosiahle negatívne dôsledky aj komerčné a privatizované vysielanie. V praxi - často aj celkom úradne - verejná zodpovednosť za používanie vĺn éteru sa podceňuje. Prejavuje sa tu sklon hodnotiť úspech podľa zisku, a nie podľa služby. Motívy zisku a*

136 Porov. PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPOLOČENSKÉ KOMUNIKAČNÉ PROSTRIEDKY, *Pornografia a násilie v komunikačných prostriedkoch; Pastoračná odpoveď*, č. 7, Vatikán 1989.

137 JÁN PAVOL II., *Sollicitudo rei socialis,* č. 46, in AAS, LXXX (1988), s. 579.

138 DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, *Inter mirifica,* č. 4, v AAS, LVI (1964), s. 146.

reklamné záujmy neprípustne ovplyvňujú obsah médií: popularita má prednosť pred kvalitou... Reklamní pracovníci prekračujú svoju legitímnu úlohu, totiž zisťovať skutočné potreby a reagovať na ne, a usilujú sa, hnaní duchom zisku, vytvárať umelé potreby a konzumné vzory».

Podľa *Aetatis novae* čl. 5,

«*riešenie problémov, ktoré vznikajú z privatizácie masmédií, nespočíva v zavedení štátnej kontroly médií, ale vo väčšej verejnej zodpovednosti a v obsiahlejšej regulácii, ktorá zodpovedá normám verejných služieb*».

Z nedávnej minulosti i z prítomnosti vieme ako jedna politická strana v štáte môže - pod rúškom kontroly - manipulovať s informáciami.

Avšak problémy s poštátňovaním alebo privatizovaním masmédií nás nesmú odradiť od základnej otázky o evanjelizácii v masmédiách.

«Okrem tradičných prostriedkov a ciest - ako svedectvo života, katechizmus, osobný kontakt, ľudová zbožnosť, liturgia a iné prejavy - stalo sa pri hlásaní viery a katechéze neodmysliteľným aj použitie verejných komunikačných prostriedkov. Áno, „Cirkev by sa previnila pred svojím Pánom, keby nepoužívala tieto mocné prostriedky, ktoré ľudský rozum stále zdokonaľuje“ (Kongregácia pre učenie viery, *Inštrukcia o cirkevnom povolaní teológa,* č. 30, v AAS, LXXXII (1990), s 1562). *Spoločenské komunikačné prostriedky môžu a musia byť nástrojmi v pláne Cirkvi na reevanjelizáciu, prípadne novú evanjelizáciu v dnešnom svete. Vzhľadom na osvedčenú účinnosť starej zásady „vidieť, posúdiť, konať“ treba venovať pri evanjelizácii zvláštnu pozornosť audiovizuálnemu aspektu médií. Pre postoj Cirkvi k masovým médiám a ku kultúre, ktorú spolu vytvárajú, je však veľmi dôležité, aby sme mali jedno stále pred očami: „Nestačí používať masové médiá iba na šírenie kresťanského posolstva a učenia Cirkvi; ale toto posolstvo samo musí sa integrovať do tejto novej kultúry utvorenej modernou komunikáciou... novou rečou, novými technikami a novými psychologickými postojmi.“* (Porov. tamže, č. 35, s.1562) *Evanjelizácia v dnešnom čase by mala v aktívnej a*

otvorenej prítomnosti Cirkvi vo svete spoločenskej komunikácie, nájsť nové prostriedky a možnosti.» (*Aetatis novae* čl. 11)

10. 4. Kritériá pri hodnotení masmédií a formácia

Cirkev na jednej strane obdivuje masmédiá ako výraz ľudského ducha, no na strane druhej kriticky posudzuje ich vplyv na kultúru, keďže môžu byť požehnaním pre ľudstvo alebo nešťastím. Cirkev nediktuje spoločnosti čo má presne robiť,

„*ale usiluje sa poskytnúť pomoc, a síce tým, že poukazuje na etické a morálne kritériá, ktoré platia v tejto oblasti - na kritériá, ktoré sa dajú nájsť v ľudských i kresťanských hodnotách"*(*Aetatis novae* čl. 12).

Prvé takéto kritérium je solidarita. V súčasnosti je to ešte tak, že masmédiá podporujú sekularizmus, konzumné zmýšľanie, materializmus, ľudské odcudzenie sa a nedostatok záujmu o situáciu chudobných a bezprávnych [139]. Oproti tomu však, Cirkev zdôrazňuje, že v masmédiách by mali pracovať ľudia so zmyslom pre zodpovednosť, pravdu, ochranu slobody a tí čo majú *„odvahu odmietať každú formu monopolizácie a manipulovania"*[140]. Žijeme v nádeji, že v budúcnosti budú masmédia prispievať k väčšej solidarite medzi ľuďmi.

Bolestným faktom je aj to, že v súčasnosti určité chudobné skupiny ľudí nemajú prístup ku komunikačným médiám. Vynára sa otázka: vari len bohatí majú právo na vysielanie a prijímanie informácií? Vzniká paradoxná situácia: masmédia, ktoré majú zabezpečovať práva človeka ich zároveň potláčajú. Preto sa v *Aetatis novae* v čl. 14 píše:

„*Masové médiá sa správne zhostia rozhodujúcich úloh vtedy, keď budú podporovať výmenu myšlienok a informácií medzi všetkými triedami a vrstvami spoločnosti a umožnia zaznieť všetkým zodpovedným hlasom"*.

---

[139] PAVOL VI., *Evangelii nuntiandi,* č. 45, v AAS, LXVIII (1976), s. 35.

[140] JÁN PAVOL II., *Centesimus annus,* č. 41, v AAS, LXXXIII (1991), s. 841.

Treba brať teda do úvahy aj práva národnostných menšín a rozvojových krajín. Aj v nasledujúcom pätnástom článku pastoračnej inštrukcie sa hovorí v podobnom zmysle:

> *„Je neúnosné, aby výkon slobody komunikovať, závisel od bohatstva, vzdelania alebo politickej moci. Právo na komunikáciu patrí všetkým…Tam, kde právne a politické štruktúry podporujú ovládanie verejných médií elitami, musí Cirkev dôrazne nástojiť na rešpektovaní práva na komunikáciu a najmä trvať na vlastnom práve prístupu k médiám, pričom sa musí pokúšať vytvoriť pre svojich členov a pre celé obyvateľstvo alternatívne komunikačné modely. Právo na verejnú komunikáciu patrí napokon k právu na náboženskú slobodu, ktorá sa nesmie obmedzovať iba na slobodu kultu“.*

Ďalšou dôležitou otázkou je formácia pre masmédia. Kongregácia pre katolícke vzdelávanie vo svojom dokumente: *Návod na formovanie budúcich kňazov vzhľadom na spoločenské komunikačné prostriedky* z r.1986 píše: „*Výchova a vzdelávanie v spoločenskej komunikácii by mala byť súčasťou formovania všetkých, ktorí sú pastoračne činní, teda aj kňazov“*. Je pravdou, že na našich teologických fakultách sa zatiaľ nevyučuje tento predmet, ale bude sa treba zapodievať otázkou či by kandidáti kňazstva nemali absolvovať aj niekoľko hodín masmediálnej kultúry? Rozpracovaný projekt Katolíckej univerzity na Slovensku s takouto fakultou počíta. *Aetatis novae* (čl. 18) k tomu vyzýva slovami:

> *„V terajšom svete, tak silne ovplyvnenom masovými médiami, musia mať tí, čo stoja v cirkevnej službe, aspoň všeobecnú predstavu o tom, ako pôsobia nové informačné a mediálne techniky na jednotlivca a spoločnosť… Aj laici, ktorí sa chcú aktívne angažovať v práci pre Cirkev v mediálnej oblasti, majú si osvojiť odborné vedomosti v sfére médií spoločne s formáciou v cirkevnom učení a spiritualite“.*

Toto vzdelávanie je potrebné preto, lebo mediálna práca prináša zvláštny psychologický tlak a mravné dilemy. Mnohí moderátori a redaktori nevedia dať jednoznačnú odpoveď na zložitý problém a preto radšej končia svoj článok alebo reláciu otáznikom. Je veľmi dôležité, aby tí, čo pracujú v médiách a v komunikačnom priemysle, pristupovali k svojim zodpovedným úlohám s vysokými ideálmi

s vôľou slúžiť ľudstvu a v dilémach vedeli sa oprieť o súčasné platné cirkevné magistérium.

10. 5. Pastoračný plán

V ďalšej časti pápežskej inštrukcii *Aetatis novae* je venovaná pozornosť takým médiam, ktoré sú cirkvi vlastné. Ide o šesť podskupín: 1. katolícka tlač a nakladateľstvá; 2. katolícky rozhlas a televízia; 3. úrady pre informácie a mediálne vzťahy; 4. programy na vzdelávanie a praktické školenie v komunikácii; 5. výskum médií; 6. organizácie pre zamestancov v médiách. *Aetatis novae* odporúča, aby členovia týchto organizácií odborne spolupracovali s biskupskými konferenciami, ako aj s jednotlivými biskupmi *(čl. 17)*.

Predposledná kapitola *Aetatis novae* pojednáva o zodpovednosti biskupov.

> *„Biskupi a ostatní zodpovední, ktorí rozhodujú o rozdelení ľudských a materiálnych prostriedkov a rezerv v cirkvi, nech sa usilujú, aby dali veľkú prednosť masmediálnej evanjelizácii. Stane sa tak vtedy,keď uznajú platnosť a naliehavosť nárokov zo strany komunikačných pracovísk, samozrejme rešpektujúc zvláštnu situáciu svojho národa, kraja alebo diecézy. Táto potreba je dnes jednoducho preto výraznejšia ako v minulosti, lebo to, čo nazývame veľkým „areopágom“ dnešných čias - svet komunikácie – bolo Cirkvou doteraz viac či menej zanedbávané* (čl. 20).

Jasne sa na to poukazuje v dokumente Kongregácie pre katolícke vzdelávanie:

> *„Všeobecne sa dáva prednosť iným prostriedkom ohlasovania evanjelia a kresťanského vzdelávania, kým hromadné médiá sa prenechávajú iniciatíve jednotlivcov alebo malých skupín a pri pastoračnom plánovaní sa dostávajú na podradné miesto“*[141].

[141] KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKE VZDELÁVANIE, *Návod na formovanie budúcich kňazov vzhľadom na spoločenské komunikačné prostriedky,* Vatikán 1986.

Táto situácia vyžaduje odvahu pozmeniť obvyklé a tradičné štruktúry cirkevnej práce a rozvinúť ich o pracovníkov v oblasti masmédií“.

Predpokladajme, že v priemernej slovenskej diecéze pracuje na ohlasovaní evanjelia asi 250 katechétov. Klasickú farskú pastoráciu zabezpečuje napr. 150 kňazov vo farnostiach. K tejto práci treba prirátať ešte asi 40 rehoľníkov. Oproti tomu v oblasti masmédií pracujú z diecézy možno traja. Výnimku tvorí Radio Lumen v Banskej Bystrici. Nemajú masmédiá ešte podradné miesto v našej pastorácii? Preto musíme vážne zobrať slová z *Aetatis novae*: „*Táto situácia vyžaduje nápravu“* (čl. 20). Isteže to neznamená zanedbať doterajšie cirkevné štruktúry, ale je potrebné vyzdvihnúť masmediálny spôsob evanjelizácie z podradného miesta a postupne mu priradiť novú hodnotu. V evanjeliu máme na to priliehavú vetu: „Toto bolo treba robiť, a tamto nezanedbávať“ (Mt 23, 23).

Poslednou kapitolou *Aetatis novae* je návod na pastoračný plán, ktorý by mal poskytnúť smernice a podnety tým, čo sú v Cirkvi poverení komunikačnou činnosťou a ukázať im realistické ciele a pracovné priority. *Pápežská rada pre spoločenské komunikačné prostriedky* odporúča poveriť týmto procesom plánovací tím, utvorený z cirkevných pracovníkov a odborníkov z médií.

Je zrejmé, že situácia masových médií je v každom národe odlišná. Ba dokonca je rozdielna niekedy aj vo vnútri tej istej krajiny v každej diecéze. Z toho prirodzene vyplývajú miestne rozdiely v postoji Cirkvi k verejným médiám a ku kultúrnemu prostrediu, ktoré ich spoluutvára. Plány a účasť Cirkvi musia byť adekvátne miestnym pomerom. Preto sa v dokumente hovorí:

> „*Každá biskupská konferencia a každá diecéza má vypracovať úplný pastoračný plán využitia verejných komunikačných prostriedkov, najlepšie po porade so zástupcami medzinárodných i národných katolíckych verejnokomunikačných organizácií a s odborníkmi miestnych médií….Pastoračné plány by mali brať ohľad na iné aktivity, najmä na plán na sociálnu prácu, výchovnu a evanjelizáciu“*.(čl. 23).

Pastoračný plán spoločenskej komunikačnej činnosti by mal obsahovať nasledujúce šesť prvky:

a) *vypracovanú celkovú predstavu komunikačnej stratégie na základe dôkladných konzultácií so všetkými cirkevnými službami, zodpovedajúcu aktuálnym problémom a podmienkam;*
b) *kritickú analýzu stavu a zhodnotenie situácie v oblasti médií na príslušnom území, vrátane poslucháčstva, publika, výrobcov a majiteľov komerčných médií, finančných a technických zdrojov, systémov rozdeľovania, ekumenických a vzdelávacích možností, členov katolíckych mediálnych organizácií, vrátane rehoľných spoločenstiev;*
c) *návrh na výstavbu a vybavenie cirkevných komunikačných prostriedkov na podporu evanjelizácie katechézy a výchovy, sociálnej služby a ekumenickej spolupráce; tento návrh má podľa možnosti hovoriť o verejnopropagačnej práci, o tlači, rozhlase, televízii, filme, kazetách, počítačových sieťach, reprodukčných technikách a iných formách telekomunikácie;*
d) *mediálne vzdelávanie s osobitným zdôraznením vzťahu medzi verejnými médiami a hodnotami;*
e) *návrh na dušpastiersku činnosť a na dialóg s tými, ktorí pracujú vo verejných médiách; hlavnú pozornosť treba pritom venovať rozvíjaniu viery a duchovnému rastu;*
f) *námety na získanie finančných prostriedkov a financovanie tohto pastoračného plánu* (čl.24).

Vo výskumnej fáze sa majú zisťovať požiadavky, zhromažďovať informácie a zhodnocovať rôzne modely pastoračného plánu. Sem patrí aj rozbor okolností, v akých sa komunikácia nachádza, to znamená silných a slabých miest v jestvujúcich cirkevných komunikačných štruktúrach a programoch, ako aj rozbor možností a úloh, s ktorými sa konfrontujú. Ak má zhromažďovanie informácií priniesť úžitok, podľa *Aetatis novae* treba urobiť trojaký prieskum: «1. *zistenie potrieb; 2. prekontrolovanie komunikačných prostriedkov; 3. inventúru použiteľných zdrojov»* (čl.26).

Prvý krok prieskumu určuje Biskupská konferencia tým že pomenuje tie úseky cirkevnej služby, ktorým treba venovať zvláštnu pozornosť. Druhý krok sa bude zaoberať tým, čo sa už robí a s akým účinkom, aby sa zistili prednosti a slabiny už jestvujúcich komunikačných štruktúr a postupov. Tretí krok popíše pro-

striedky, techniku a personál, ktoré má Cirkev v komunikačnej oblasti k dispozícii. K nim patria nielen vlastné cirkevné zdroje a rezervy, ale aj tie, ku ktorým má Cirkev prístup v obchodnom svete, v mediálnom priemysle a v ekumenických organizáciách.

V záverečnej, plánovacej fáze by mala plánovacia skupina – s prihliadnutím na regionálne a lokálne pomery – zobrať do úvahy oblasť výchovy a vzdelávania, dušpastierskej pomoci, spolupráce s odborníkmi, ako aj oblasť verejnopropagačnej práce, výskumu a rozvoja národov (porov. čl. 27-33).

Záver: reflexia nad pápežskou inštrukciou *Aetatis novae*, ktorú vydala *Pápežská rada pre spoločenské komunikačné prostriedky* v roku 1992, nás pobáda prehodnotiť doterajší postoj k evanjelizačnej práci v masmédiách a viac sa otvoriť duchu doby, v ktorej žijeme. Je nutné povzbudzovať mladých ľudí k tomu, aby študovali žurnalistiku a stali sa kresťanskými novinármi. Kňazi by sa mali snažiť viac porozumieť «teológii komunikácie», čím by sa aj ich ohlasovanie stalo príťažlivejším. Nebolo by vhodné zatracovať masmédiá z kazateľnice, lebo to je postoj proti magistériu, ktoré v nich vidí Boží dar. Katechéti by mali aktívne využívať video, diaprojektor, magnetické tabule, audiokazety atď. Rodičia by mali s deťmi prediskutovať nejaký film alebo televízny program. Pred nami je teda veľké pole pôsobnosti, ktoré treba tvorivo využiť a šance, ktoré treba premeniť.

BIBLIOGRAFIA

DOKUMENTY CIRKEVNÉHO MAGISTÉRIA

Acta Pontificiae Commissionis Centralis Praeparatoriae Concilio Oecumenici Vaticani II, Pars III, Typis Polyglottis Vaticanis, 1968.

COMMISSION BIBLIQUE PONTIFICALE, Document *L´interprétation de la Bible dans l´Église,* 21. september 1993, in Biblica 74 (1993) s. 451-528.

COMMISSIO DECRETIS CONCILII VATICANI SECUNDI INTERPRETANDIS: *In Coetu Plenario nono,* 18. december 1970, in AAS 63 (1971) s. 329.

DRUHÝ VAT. KONCIL.: *Inter mirifica,* 1964 in AAS, LVI, 1964.

IOANNES PAULUS PP. II: *Istruzione su alcune questioni circa la collaborazione dei laici al ministero dei sacerdoti,* in *L´osservatore Romano* 14. november 1997, dodatok č. 262.

IOANNES PAULUS PP. II, Adhoratio apostolica *Catechesi tradendae,* 16. október 1979, in *AAS* 71 (1979) s. 1277-1340, čl. 48.

KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKE VZDELÁVANIE.: *Návod na formovanie budúcich kňazov vzhľadom na spoločenské komunikačné prostriedky,* Vatikán 1986.

PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPOLOČENSKÉ KOMUNIKAČNÉ PROSTRIEDKY.: *Smernice pre ekumenickú a medzináboženskú spoluprácu v oblasti komunikácie,* Vatikán 1989.

PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPOLOČENSKÉ KOMUNIKAČNÉ PROSTRIEDKY.: A*etatis novae,* Vatikán 1997.

PÁPEŽSKÁ RADA PRE MEDZINÁBOŽENSKÝ DIALÓG/KONGREGÁCIA PRE EVANJELIZÁCIU NÁRODOV, «Dialogo e annuncio» (Dialóg a ohlasovanie). Zamyslenia a smernice pre interreligiózny dialóg a ohlasovanie evanjelia Ježiša Krista, in XXV della *Nostra Aetate,* 19 máj 1991, n. 38.

PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPOLOČENSKÉ KOMUNIKAČNÉ PROSTRIEDKY *Communio et progressio* (AAS, LXIII, 1971).

PAULUS PP. VI, Adhortatio apostolica *Evangelii nuntiandi* de evangelizatione in mundo huius temporis, 8. december 1975, in *AAS* 58 (1976) s. 5-76, čl. 43.

PAULUS PP. VI, Litterae apostolicae motu proprio datae *Sacram liturgiam* quibus decernitur ut praescripta quaedam Constitutionis de sacra Liturgia a Concilio Oecumenico Vaticano II probatae vigere incipiant, 25. január 1964, in AAS 56 (1964), s. 139-144, čl. III.

SACRA CONGREGATIO RITUUM, Instructio *Inter oecumenici* ad exsecutionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam, 1964: *AAS* LVI (1964) s. 877-900, čl. 54.

SACRA CONGREGATIO RITUUM, Instructio *Eucharisticum mysterium* de cultu mysterii eucharistici, 25. máj 1967, in *AAS* 59 (1967) 539-573, čl. 20.

SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, Instructio tertia ad Constitutionem de sacra Liturgia recte exsequendem *Liturgicae instaurationes,* 5. september 1970, in AAS 62 (1970) s. 692-704, čl. 2a.

SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Institutio generalis Missalis romani,*26. marec 1970: *Missale romanum,* editio typica altera, Typis polyglottis vaticanis 1975, s. 19-92, čl. 41 a 42.

SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, Directorium *Ecclesiae imago* de pastorali ministerio episcoporum, 22. február 1973, Typis Polyglottis Vaticanis 1973, čl.59

SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, Directorium *Pueros baptizatos* de Missis cum pueris,1. november 1973, in *AAS* 66 (1974) s. 30-46, čl. 48.

SACRA CONGREGATIO PRO SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO, Decretum *Ordo lectionum missae* de editione typica altera Ordinis lectionum missae, Prot. CD 240/1981: *Notitiae* XVIII (1981) s. 358-359; *Ordo lectionum missae,* ed. typica altera (1981), pp.

VIII-IX. Praenotanda *De verbi Dei momento: Notitiae* XVIII (1981) s. 361-407; *Ordo lectionum missae, s*. XI-LII, čl. 24, 25, 38, 41.
SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, Directorium *Dives Ecclesiae* pro Presbyterorum ministerio et vita, 31. marec 1994, LEV, Cittá del Vaticano 1994.
SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Direttorio Catechistico Generale,* 1971: *AAS* LXIV (1972) pp. 97-176.
SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *List kardinála J. Wrighta kardinálovi J. Döpfnerovi*, 20. november 1973, Prot. 144823/1.
TALIANSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: *Evangelizzazione e Sacramenti,* CEI 5/1973, s. 77 – 104.

POUŽITÁ LITERATÚRA

ALSZEGHY, Z. - FLICK, M.: *Il problema telologico della predicazione,* Gregorianum 40 (1959), 671-744.
ARDUSSO, F., *Magistero ecclesiale: il servizio della Parola,* Cinisello Balsamo 1997
ASSENMACHER, G., *Die predigt im neuen Kirchenrecht*, in Theologisch – praktische Quartalschrift 132 (1984) s. 152-160.
AUGE', M.: *Liturgia. Storia, celebrazione, teologia, spiritualità*, Paoline, Cinisello Balsamo 1992.
BARILE, R.: *L'omelia prima e dopo il Vaticano II,* in Rivista di Pastorale Liturgica, 33 (1995/1) č.188, s. 11-25.
BARTH, K.: *Homiletik. Wesen und Vorbereitung der Predigt*, Theologischer Verlag, Zürich 1966.
BEHM, H., *Geschichte der Laienpredigt im Grundriß dargestellt*, in: Monatsschrift für innere Mission 15 (1895) s. 239-422.
BISCONTIN, CH.: *L'omelia come parte della celebrazione,* in AA.VV., *Il linguaggio liturgico. Prospettive metodologiche e indicazioni pastorali*, Dehoniane, Bologna 1981, s. 293-311.
BONFATTI, A.: *Oratoria sacra,* Morcelliana, Brescia 1964.
BONHOEFFER, D.: *Finkenwalder Homiletik,* in *Gesammelt Schriften* IV, Mníchov 1960, s. 237 – 289.
BRANDMÜLLER, W.: *Annuncio della Parola e Ordinazione. Il problema della predicazione dei laici alla luce della storia della Chiesa*, in Divinitas 31 (1987) str. 144-185
BRANDMÜLLER, W., *Laien auf der Kanzel. Ein Gegenwartsproblem im Lichte der Kirchengeschichte*, in: Theologie und Glaube 63 (1973) s. 321-342
BROVELLI, F.: *L'omelia parte della celebrazione liturgica*, in AA.VV., *Predicare oggi,* Ancora, Milano 1982, s. 115-136.
BULTMANN, R.: *Die Erforschung der synoptischen Evangelien,* Töpelmann, Berlin 1925.
BULTMANN, R.: *Credere e comprendere,* Queriniana, Brescia 1977.
CARBONE, V.: *De Commissione Decretis Concilii Vaticani Secundi Interpretandis: Dubiorum Solutionum explanatio,* in Monitor Ecclesiasticus 97 (1972) s. 327.
CARON, P.G.: *La partecipazioni dei laici alla potestas magisterii ecclesiastica*, in AA.VV., *Atti del Congresso internazionale di diritto canonico. La Chiesa dopo il Concilio*, (Roma, 14-19. január 1970), Milano 1972, diel II-2, str. 281-294.
CASTAGNA, D., *Soll der Laie heute predigen?,* in: Concilium 4 (1968) s. 194-196.

COENEN, L. – BEYREUTHER, E. – BIETENHARD, H. *Dizionario dei concetti biblici neotestamentari*, Dehoniane, Bologna 1976.
CONGAR, Y., *Der Laie. Entwurf einer Theologie des Laientums*, Stuttgart 1964.COLOMBO, G.: *Predicazione e celebrazione. Riflessioni teologiche*, in AA.VV., *Predicare oggi*, Ancora, Milano 1982, s. 43-72.
COLOMBO, G.: *Predicazione e celebrazione*, in *Predicare oggi*, Ancora, Milano 1982, s. 43-72.
COOKE, B., *Einer Beteiligung von Laien entgegendstehende Hindernise*, in Concilium 21 (1985) s. 275-280.
COPPA, G. S. E., *Il servizio della parola Divina,* in Monitor ecclesiasticus 109 (1984) s. 122-139.
DAMIZIA, G., *La funzione di insegnare nella Chiesa*, in Apollinaris 56 (1983) s. 601-631.
DE LUBAC, H.: *Esegesi medioevale. I quattro sensi della Scrittura,* Paoline, Roma 1962.
DEISS, L.: *Celebrare la Parola,* Paoline, Roma 1992.
DEL CORNO, C.: *La predicazione nell´età comunale,* Sansoni, Firenze 1974.
DELLA TORRE, L.: *Omiletica,* in SEVESO, B. – PACOMIO, L.: *Enciclopedia pastorale,* Piemme, Casale Monferrato 1994.
DELLA TORRE, L.: *Presenza dei fedeli nell'omelia*, in AA.VV., *La predicazione dei laici. Comunicazione della fede e nuovi ministeri della Parola*, Queriniana, Brescia 1978, s. 47-57.
DELUMEAU, J.: *Il cattolicesimo dal XVI al XVIII secolo*, Mursia, Milano 1971; *Il cristianesimo sta per morire?* S.E.I. Torino 1978.
DI MATTIA, G., *Annuncio del messagio: inadempienze e tutela,* in Apollinaris 66 (1993) s. 251-272.
DREHER, B., *Alle predigen Gottes Wort,* in: Lebendige Seelsorge 17 (1966) 165-171.
EBELING, G.: *Wort und Glaube I,* Mohr, Tübingen 1960
FABIAN, Anton: *Omelia e narrazione*. Roma, Pontificia Università Lateranense, 1995, 232 s.
FABIAN, Anton: *Ohlasovanie v dobe košických mučeníkov*. Verbum, 6, 1995, č. 1, s. 15-18.
FABIAN, Anton: *Niektoré aspekty teológie ohlasovania I.* Duchovný pastier, 77, 1996, č. 8, s. 364-366
FABIAN, Anton: *Niektoré aspekty teológie ohlasovania II.* Duchovný pastier, 77, 1996, č. 9, s. 403-406.
FABIAN, Anton: *Evanjelizácia v masmédiách podľa inštrukcie Aetatis novae I*, Duchovný pastier, 79, 1998, č. 4, s. 175-179.
FABIAN, Anton: *Evanjelizácia v masmédiách podľa inštrukcie Aetatis novae II*, Duchovný pastier, 79, 1998, č. 6, s. 267-270.
FABIAN, Anton: *Musí byť homília vyhradená kňazovi alebo diakonovi?* in: Studia theologica Scepusiensia, č. 2, (Aktuálne otázky pastorácie), Spišské Podhradie 1998, s. 170-183.
FOX, J.E., *L´omelia e l´interpretazione autentica del canone 767 § 1,* in Ephemerides liturgicae 106 (1992) s. 3-37
FUCHS, E.: *Zum hermeneutischen Problem in der Theologie.* Mohr, Tübingen 1960.
GRASSO, D.: *Evangelizzazione, Catechesi, Omilia,* in *Gregorianum* XLII (1961) s. 242 – 267.
GRASSO, D.: *Il problema kerigmatico nelle correnti teologiche del nostro secolo,* in Seminarium, XIX (1979) n. 1, s. 17-30.
GELINEAU, J.: *L´homélie, forme plénière de la prédication,* in *La Maison-Dieu* (1965) n. 82, s. 29 – 42.
HERMANS, J.: *La celebrazione dell´eucharistia,* EDC, Leumann-Torino 1985.

HERMANS J. *La celebrazione dell´Eucaristia. Per una comprensione teologico-pastorale della messa secondo il Messale Romano,* Torino 1985.
HERMANS J.: *La celebrazione dell´Eucaristia. Per una comprensione teologico-pastorale della messa secondo il Messale Romano,* Torino 1985.
HEIMERL, H., *Laien im Dienst der Verkündigung*, Würzburg 1961.
CHALUPA, J.: *Homílie C,* rukopis, Tvrdošín 1989.
JANTSCH, F., *Man kann auch anders predigen,* Freiburg i. Br. 1970.
JUNGMANN, J.A.: *Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung,* Tyrolia, Innsbruck 1936.
JUNGMANN, J.A.: G*laubensverkündigung im Lichte der Frohbotschaft,* Insbruck-Wien-München 1963.
KACZYNSKI, R., *Was ist eine „Homilie" ? Wer darf sie halten ?* in KIBI 69 (1989) s. 38-40.
KAISER, M., *Der Predigtdienst von Laien in kirchenrechtliches Sicht*, in KIBI 68 (1998) s. 99-102.
KÄSEMANN, *Das Problem des historischen Jesus,* in Zeitschrift füt Theologie und Kirche 51 (1954) s. 125 – 153.
KEPPLER, *Homiletische Gedanken und Ratschlüge,* Herder, Freiburg 1911.
KEPPLER.: *Homilien und Predigten,* Herder, Freiburg 1921.
KRAUS, J.: *Rétorika v evropské kultuře,* Academia, Praha 1998.
KRIEG, C.: *Omiletica*, Marietti, Torino 1920.
LANZA, S.: *La celebrazione luogo ermeneutico della Scrittura,* in *Rivista di Pastorale Liturgica,*XXI (1983) n. 118, s. 23 – 32.
LA PIANA, L.: *Teologia e mistero della parola in san Gregorio Magno,* Palermo 1987.
LEGRAND, H.M.: *I laici e la predicazione*, in Sacra Doctrina, 29 (1984) str. 340-357.
MAGGIONI, B.: «Parola di Dio», in *Dizionario di Pastorale della comunitá cristiana,* Assisi 1980, s. 410
MALDONADO, L.: *La predicazione,* Queriniana, Brescia 1973.
MAY, G., *Die Laienpredigt in ihrer jüngsten Entwicklung*, in Theologische Zeitschrift 18 (1988) s. 254-258.
MC NAMARA, M.: *I Targum e il Nuovo Testamento,* Dehoniane, Bologna 1978.
MEISENBERG, P., *Die Laienpredigt immer noch ein Tabu?* in Stimmen der Zeit 120 (1995) s. 691-700.
MIELE, M., *L´omelia e la sistematica dei Tria munera Christi,* in *Ius in vita et in missione Ecclesiae* 1, 2, s. 1077-1094;
MILANO, A.: *La parola nell'eucaristia. Un approccio storico-teologico,* Roma 1990.
MOSSO, D.: *L'omelia, parte dell'azione liturgica,* in Rivista Liturgica 74 (1987) č.2, s. 177-184.
NASTAINCZYK, W., *Laiendienst an der Predigt*, in: Der Seelsorger 37 (1967) s. 313-318.
NICOLAS, J. H., *Les laics et l´annonce de la parole de Dieu, in: Nouvelle Revue théologique* 103 (1971) s. 821-848.
ONG, W.J.: *La presenza della parola,* Mulino, Bologna 1970.
PAGIEWSKI, H.: *Personalistyczny charakter przepowiadania slowa Bożiego,* in Teologia przepowiadania slowa Bożiego, Akademia teologii katolickiej, Warszawa 1970.
PSCH, O.H.: *Der Ort der Homiletik innerhalb der Theologie,* in *Verkündingen,* Kath. Bibelwerk, Stuttgart 1967.
RAHNER, K.: *Wort und Sakrament*, Kösel, München 1966.
RAHNER, K.: «Parola ed Eucaristia», in *Saggi sui sacramenti e sulla escatologia,* Paoline, Roma 1965.
RAHNER, K.: *O svátostech v církvi*, Scriptum, Praha 1993.

RAHNER, K.: «Il problema della "demitizzazione" ed il compito della predicazione»,in *Concilium,* IV (1968), n. 3, pp. 33-53.
RAHNER, *Sull'ispirazione della Sacra Scrittura,* Morcelliana, Brescia 1967.
RECCHI, S., *Commento a un canone: L´impegno a diffondere l´annuncio della salvezza (can. 211),* in Quaderni di Diritto Ecclesiastico 8 (1995) s. 419-423
RUSCONI, R.: *Predicazione e vita religiosa nella società italiana da Carlo Magno alla Controriforma,* Loerscher, Torino 1981.
SAUVAGE, M., *Catéchese et Laicat. Participation des laics au ministere de la parole et mission du Grére – enseignant dans l´Eglise*, Paríž 1962.
SEYBOLD, M., *„Laienpredigt": dogmatische Anmerkungen zur Neuregelung,* in KIBI 68 (1988) s. 279-282.
SCHÖKEL, L. A.: *Commentarios a la constitucion Dei Verbum sobre la divina rivelacion,* Madrid 1969, str. 699
SIGNORILE, E., *La predicazione dei laici e il divieto d´omelia,* Piemme, Roma 1994.
SINISCALCO, P.: «Attivitá e ministri di parola nella Chiesa antica» in: AA.VV., *La predicazione dei laici. Comunicazione della fede e nuovi ministeri della Parola,* Queriniana, Brescia 1978.
SMOLÍK, J.: *Radost ze slova,* Kalich, Praha 1983.
SOVERNIGO, G.: *L'efficacia della parola di Dio celebrata. Aspetti personali*, in AA.VV. *Dall'esegesi all'ermeneutica attraverso la celebrazione. Bibbia e liturgia - I,* (a cura di R.Cecolin), Messaggero, Padova 1991, s. 295-304.
STEIN, A., *Evangelische Laienpredigt. Ihre Geschichtem, ihre Ordnung im Kirchenkampf und ihre gegenwärtige Bedeutung*, Göttingen 1972.
STINGEDER.: *Aus der Predigttheorie für die Predigtpraxis,* Presvereins, Linz a d. Donau 1924.
STINGEDER.: *Geschichte der Schriftpredigt,* Schöningh, Paderborn 1921.
STOCKER, S.J., *Die Beauftragung zum Predigtdienst in den Normen des CIC´17 mit den wichstingsten Änderungen des CIC´83,* Roma 1992.
TASCIOTTI, F. M., *Ministero della Parola ed impegno per l´evangelizzazione: la norma canonica a confronto con le tesi tomiste,* in Ephemerides Iuris Canonici 48 (1992) s. 107-115;
TRIACCA, A. M.: *Celebrazione liturgica e Parola di Dio. Attuazione ecclesiale della Parola*, in G. ZEVINI (ed.), *Incontro con la Bibbia. Leggere, pregare, annunciare. Convegno di aggiornamento 2-5 gennaio,* Facoltà di Teologia della Pontificia Università Salesiana, Roma 1978.
TRIACCA, A.M., *Omelia* in GEVAERT, J.: *Dizionario di catechetica,* Elle Di Ci, Leumann - Torino 1987, s. 466.
URRESTI, T.J., *Die göttliche Sendung in die Geschichte und die kanonischen Sendungen*, in: Concilium 4 (1968) 599-602.
VAGAGGINI, C.: *Il senso teologico della liturgia,* Paoline, Roma 1958.
VRABLEC, J.: *Homiletika,* SSV, Trnava 1977.
VRABLEC, J.: *Najplnšia forma kázne,* CMBF, Bratislava 1990.
ZANETTI, E., *I laici possono predicare e insegnare nella Chiesa ?* in Quaderni di Diritto Ecclesiastico 3 (1989) 258-286.
ZEPP, P., *Die Predigt nach dem CIC 1983,* in Die Anregung 39 (1987) s. 33-35.
ZERFAß, R., *Der Anteil der Laien an der Predigt*, in: BIEMER, G., (zostavovateľ), *Die Fremdsprache der Predigt*, Düsseldorf 1970, s. 71-88.
ZERFAß R.: *Predigt und Gemeinde*, in: Gemeinde des Herrn, Paderborn 1970, s. 400-423.
ZERFAß, R., *Laien in der Verkündigung*, in: Signum 44 (1972) s.5-7.

ZERFAß, R. *Der Streit um die Laienpredigt. Eine pastoralgeschichtliche Untersuchung zum Verständnis des Predigtamtes und zu seiner Entwicklung im 12. und 13. Jahrhundert*, Freiburg i. Br. 1974.
ZOTTL, A., *Prophetie eines Verbots. Führt das Predigtverbot für Laien endlich zu einer Kirche der Laien?* in Stimmen der Zeit 206 (1998) 733-746.
ZUCCHINALI, *Predicazione e catechesi dal secolo XI ai giorni nostri,* in *Il ministero della predicazione,* Piemme, Casale Monferrato 1985, s. 34-50.

STARŠIA LITERATÚRA V SLOVENSKOM JAZYKU

FAITH, Š.: *Kazateľské rečníctvo,* SSV, Trnava 1941.
FÁNDLY, J.: *Kázne príhodné a svátočné,* Jelínek, Trnava 1795 – 1796.
GAZDA, V.: *Fructus maturi, t.j. zrelé ovocá Slova Božieho, z domáceho sadu skrze duchovného hospodára zebrané,* Jelínek, Trnava 1796.
HABERSBRUNNER – SLEZÁK : *Cesta na kazatelnicu,* Kropáč-Kuchársky, Praha 1935.
Katolícke Kázne, roč. XVI., SSV, Trnava 1940.
KAVIAK, I.: *K dejinám kat. kazatelskej literatúry slovenskej.* Príloha ku *Kazatelni*, č. 1 – 4, Škarnicel, Skalica 1890.
Kazatelna, (ed. Fr. R. Osvald), č. 1 – 12, Škarnicel, Skalica 1881 – 1907.
Literárne listy, príloha ku *Kazatelni*, (ed. Fr. R. Osvald), roč. I.- XVIII., Salva, Ružomberok 1891 – 1908.
MÁČAJ, A.: *Panes primitiarum alebo chleby prvotín, lačnejším slova Božieho dušiam predložené, to jest kázne na nedele celého roku,* Typis Academicis – f. Gall, Trnava 1718.
RADLINSKÝ, A.Ľ.: *Poklady kazatelského rečníctva,* roč. I., Lorber, Banská Štiavnica 1848.
REŠETKA, M.: *Kázne príhodné od rozličných nekdy kazatelov, v jazyku slovenském povedané,* Jelínek, Trnava 1831, 1835.
SASINEK, F.: *Poklad kazatelský. Sbierka kázní na všetky nedele a sviatky roku cirkevného,* Salva, Ružomberok 1891.

OBSAH

ÚVOD 1

1. TERMINOLÓGIA A ROZDELENIE 3

1.1. Kázanie - ohlasovanie 3
1.2. Rozdelenie 5
1.3. Kritériá na rozdelenie 6
1.4. Zdôvodnenie rozdelenia 7
1.5. Tri rozlišovacie roviny 9

2. BIBLICKÉ DEJINY OHLASOVANIA 10

2.1. Dejiny homílie v judaizme 10
2.2. Homília Ježiša z Nazaretu 12
2.3. Emauzskí učeníci 14
2.4. Ohlasovanie v dobe apoštolskej 16
2.5. Niektoré biblické verše o ohlasovaní 18

3. OBDOBIE PATRISTIKY A SCHOLASTIKY 20

3.1. Justín a Origenes 20
3.2. Alexandrijská a antiochejská škola 22
3.3. Augustínova rétorika 24
3.4. Sermones 26
3.5. Nové rehole 28

4. DEJINY OHLASOVANIA V NOVOVEKU 30

4.1. Tridentský koncil 30
4.2. Protestantizmus 32
4.3. Osvietenstvo 33

5. TEOLÓGIA OHLASOVANIA V XX. STOROČÍ 36

5.1. J.A. Jungmann 36
5.2. Barth, Bultmann, Bonhoeffer a iní 37
5.3. Rahner a prínos katolíckych teológov 43
5.4. Kristocentrizmus 46

6. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL O HOMÍLII 50

6.1. Homília v dokumentoch II. vat. 50
6.2. Homília ako liturgický akt 52
6.3. Kňazský, prorocký a kráľovský úrad 54
6.4. Homília v postkoncilovom období 56

7. FUNKCIE SLOVA..... 68

7.1. Funkcie slova v cirkevnom ohlasovaní 68
7.2. Funkcie homílie 73
7.3. Funkcie kňaza v homílii 74

8. POVAHA A STAVBA HOMÍLIE 78

8.1. Integrálna časť liturgie 78
8.2. Slovo a sviatosť 81
8.3. Stôl slova a obety 83
8.4. Písmo sa stáva eucharistiou..... 85
8.5. Stavba homílie..... 86

9. LAICI MÔŽU KÁZAŤ, ALE NIE HOMÍLIU 90

9.1. Dokumenty o apoštoláte ohlasovania laikov 91
9.2. Rozlíšenia v ohlasovaní 93
9.3. Výroky Magistéria dovoľujúce laikom kázať na omši 95
9.4. Rezervovanie homílie pre kňaza 97
9.5. Integrálny akt ohlasovania a obetovania 99
9.6. Sakramentálna konfigurácia: *in persona Christi* 101

10. EVANJELIZÁCIA V MASMÉDIÁCH 105

10.1. Boh komunikuje 105
10.2. Dialóg a vplyv 108
10.3. Rozvoj masmédií 110
10.4. Kritériá pri hodnotení masmédií a formácia 112
10.5. Pastoračný plán 114

BIBLIOGRAFIA 118

Doc. ThDr. JCLic. Anton Fabian, CSc
Teológia ohlasovania

Grafická úprava Mária Kolbaiová
Redakčná korektúra: Ing. Mgr. Mária Galliková

Vydané vo vydavateľstve Vienala
pre Kňazský seminár svätého Karola Boromejského,
Košice 1999

ISBN: 80-88922-08-9

Obálka na zadnej strane

Anton FABIAN, docent na Univerzite Komenského – Teologickom inštitúte v Košiciach, na katedre pastorálnej teológie a homiletiky. 1992 dosiahol licenciát z teológie v Bratislave; 1995 v Ríme na Pápežskej Lateránskej univerzite u prof. Lanzu napísal doktorskú tézu *Omelia e narrazione;* 1998 na Trnavskej univerzite sa habilitoval prácou *Tvorivý charakter utrpenia: antropologicko-teologická reflexia nad zmyslom ľudského utrpenia vo svetle náuky Jána Pavla II.* V roku 1998 získal licenciát z kanonického práva na Katolíckej univerzite Lublin *(Kázanie laikov a rezervovanie homílie kňazovi alebo diakonovi)*.

Počas kňazskej pastoračnej činnosti v rokoch 1975 - 1990 bol spoluautorom homiletických samizdatových cyklov *Služba v slove, Posila v slove, Homílie* s Júliusom Chalupom. Podieľal sa na tvorbe hudobných programov na audiokazetách *Zázrak vykúpenia* 1984, *Nový ľud* 1985, *Svet sníva* 1987, *Kráľ* 1989, *Vianoce v srdci* 1990 a umelecko-slovesných programov *Modlitby svetových autorov, Obeta, Boh sa pyšným protiví* a iné. Po roku 1990 pripravil desiatky relácií pre náboženské vysielanie v Slovenskom rozhlase a televízii. Tri roky sa venoval *Vysielaniu pre chorých* vo Vatikánskom rozhlase. Je autorom odborných článkov v časopisoch *Verbum* a *Duchovný pastier*.

Keď je Sväté Písmo v spoločenstve iba prečítané

a nie je vysvetlené, komentované,

Božie slovo je hodené na zem.